01 Un gol în forma lui Dumnezeu

Filosoful francez Blaise Pascal, din secolul al XVII-lea, este cel adesea acreditat cu expresia „un gol în formă de Dumnezeu" pentru a descrie vidul spiritual din interiorul fiecărui om, vid care tânjește să fie umplut. Totuși, conceptul este mult mai vechi – mergând până la originile vieții pe această planetă. Mulți oameni susțin că impulsul religios, care reprezintă o nevoie adâncă pentru găsirea unei semnificații mai profunde a existenței, a mers mână în mână cu nașterea omenirii.

Credincioșii sinceri firește că susțin că Dumnezeu a fost mai înainte de toate, creând bărbații și femeile pentru a popula Pământul. „La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul" începe Evanghelia după Ioan din Noul Testament, în timp ce Upanișadele, textele sacre ale hinduismului, pretind că *hiranyagarbha*, sau pântecul de aur, conținea originile universului și pe Brahma, zeul hindus al creației.

„Ne-ai făcut pentru Tine, Doamne, și inima noastră este neliniștită până când nu se odihnește în Tine."

Sf. Augustin, 354–430

Însă, alții sugerează că procesul a fost invers. Au existat multe teorii despre originea religiei. Unanim acceptat este că oamenii au creat întotdeauna zei. Așa încât, când primii bărbați și primele femei s-au confruntat cu caracterul imprevizibil al sorții lor – cu boala și suferința la fel de susceptibile în a-i afecta precum bucuria și starea bună de sănătate – au căutat și au descoperit o explicație

Cronologie

ACUM 2 MILIOANE DE ANI

Primii oameni și nașterea cultului zeului din ceruri

pentru aceste, de altfel inexplicabile, schimbări de noroc prin atribuirea lor acțiunilor unei zeități îndepărtate.

Un punct de plecare mai precis pentru susținerea ideii unui om creat de Dumnezeu poate fi găsit acum 14 000 de ani în Orientul Mijlociu, unde istoricii și arheologii au descoperit dovezi că forțele naturii – vântul, soarele, stelele –, precum și cele mai puțin tangibile, dar fără îndoială entități resimțite puternic sau spirite despre care se credea că există în natură, au fost personalizate și venerate ca zeități cu caracteristici umane.

O etapă ulterioară a acestui proces a avut loc între 800 și 300 î.Hr., cunoscută în istorie ca „Epoca Axială". În această perioadă, căutarea sensului vieții s-a concentrat pe figuri precum cele ale lui Buddha, Socrate, Confucius și Ieremia, care împărtășeau opinia că exista o dimensiune transcendentă sau spirituală a existenței și care au încercat pentru prima dată să formuleze această idee. Noțiunea primitivă a unei zeități s-a dezvoltat mai clar și mai rafinat.

Aceste încercări de definire a supremației divine au dus, în final, ladiferite denumiri și credințe care fac parte din lumea religioasă de azi. În timp ce toate acestea împărtășesc totuși terenul comun de abordare a comportamentului etic și chestiunea modului

Originile ideii de Dumnezeu

Mulți istorici și teologi au încercat să dovedească faptul că originea conceptului de Dumnezeu este în mintea umană. Unul dintre cei mai influenți scriitori pe această temă a fost antropologul, etnologul și preotul catolic german Wilhelm Schmidt (1868–1954), ale cărui 12 volume purtând numele *Originea ideii de Dumnezeu* au fost publicate pentru prima dată în 1912. Teoria sa despre „monoteismul primitiv" susținea că, la începutul umanității, omul a modelat un dumnezeu creator binevoitor – adesea numit „zeul cerului", de vreme ce se credea că locuia deasupra Pământului într-o zonă care a devenit cunoscută ca paradis – pentru a oferi o explicație pentru lucruri inexplicabile, atât bune, cât și rele, care s-au întâmplat pe Pământ. Acest zeu era atât de depărtat de problemele vieții umane încât ar fi fost inutilă reprezentarea lui în imagini sau venerarea lui în ritualuri conduse de bărbați și de femei sfinți. Alienați prin această senzație de distanță, oamenii s-au apropiat mai mult de zeități mai accesibile, modelate după imaginea și asemănarea oamenilor. Potrivit lui Schmidt, cultul zeului din ceruri a continuat doar în rândul popoarelor izolate, cum ar fi unele triburi din Africa și din America Latină și printre aborigenii din Australia.

14 000 î.Hr.
Originile monoteismului

800–300 î.Hr.
Epoca Axială

în care indivizii ar trebui să se raporteze unul la altul, diferă în modul în care ar trebui făcut acest lucru – cu alte cuvinte, ceea ce ar putea fi numit în mod liber doctrină. De exemplu, creștinismul, iudaismul și islamismul sunt religii monoteiste. Acest lucru înseamnă că adepții acestora cred într-un singur dumnezeu atotputernic. În schimb, hinduismul și alte credințe orientale au un panteon de zeități.

Figuri obscure Odată cu Epoca Axială au apărut scrierile sfinte ale diferitelor tradiții religioase, însoțite de o creștere a studiului teologic și de stabilirea codurilor comportamentale care guvernează calitatea de membru al unei anumite credințe. Cu toate acestea, până în ziua de azi, în majoritatea credințelor, natura exactă a divinității a rămas obscură. Uneori, ca în taoism și confucianism, acest lucru pune accentul deliberat pe ducerea unei vieți etice mai degrabă decât de a pune o recompensă pe speculațiile teologice. Totuși, este adesea acceptat faptul că divinitatea se află dincolo de cuvintele convenționale. *Catehismul Penny* al Bisericii Catolice, o sintetizare populară a acestui set esențial de reguli și de credințe și utilizat pe scară largă până în anii 1960, a constat într-o serie de întrebări și de răspunsuri. La întrebarea „Ce este Dumnezeu?" a răspuns neclar: „Dumnezeu este Spiritul Suprem, care Singur există de la Sine și este infinit în perfecțiune".

„Dacă l-aș fi cunoscut, aș fi el."

Rabbi Joseph Albo, 1380–1445

Orice definiție a divinității rămâne învăluită în abstractizări și tabuuri. Evreilor le este interzis să pronunțe numele sacru al lui Dumnezeu, iar musulmanii nu pot descrie în imagini vizuale divinitatea. Totuși, fiecare mister nu pare decât să intensifice apelul la religie ca o modalitate de a face ordine într-o lume de altfel imprevizibilă.

O zeitate în continuă schimbare Nevoile și dorințele omului s-au schimbat pe măsură ce lumea a evoluat și continuă să se schimbe pe măsură ce planeta și populația sa se confruntă cu noi provocări. Conceptele despre divin evoluează și se schimbă și ele, deși majoritatea religiilor preferă să nu recunoască acest lucru, prezentându-se în schimb ca fiind neclintite atât în esența credinței lor, cât și în regulile care le modelează practica în cadrul instituțiilor.

Conectați la Dumnezeu?

Unii oameni de știință au realizat recent cercetări pentru a dovedi predispoziția sau conectarea creierului uman la credința în Dumnezeu. Potrivit savanților britanici de la Universitatea din Bristol, ființele umane sunt programate să creadă în Dumnezeu pentru că le oferă o șansă mai mare de supraviețuire. Un studiu din 2009 al lui Bruce Hood, profesor universitar de psihologia dezvoltării, în ceea ce privește modul în care creierul copiilor se dezvoltă sugerează că, în timpul procesului de evoluție, acei oameni cu tendințe religioase au început să aibă beneficii în urma credinței lor – posibil prin lucrul în grupuri pentru a asigura viitorul comunității lor. Drept consecință, „credințele supranaturale" au devenit conectate la creierul nostru de la naștere, făcându-ne receptivi la cererile organizațiilor religioase. Studiul profesorului Hood arată că „toți copiii au un mod de gândire natural și intuitiv, care îi conduce spre tot felul de credințe supranaturale despre modul în care funcționează lumea. Pe măsură ce cresc, aceste credințe se suprapun cu unele abordări mai raționale, dar se păstrează tendința spre credințele supranaturale, ilogice ca religia." Aceste concluzii au ecou asupra altor descoperiri – în special cele ale grupului de la Centrul pentru Știința Minții de la Universitatea Oxford, publicate în 2008 – care au adus dovezi ce fac legătura dintre sentimentele religioase cu anumite părți ale creierului. Catolicii devotați, cărora li s-a prezentat o imagine a Fecioarei Maria, au experimentat o durere mai mică când au fost supuși unui șoc electric față de necredincioși pentru că au beneficiat de un grad mai mare de amortizare în zona cortexului frontal ventrolateral drept al creierului.

Deci, ideea unei zeități rămâne extrem de flexibilă, și tocmai această flexibilitate, conform unor persoane, a permis conceptului să supraviețuiască atât de mult timp. Această sugestie presupune un anumit calcul al liderilor religioși – care și-au adaptat prezentarea pentru a satisface nevoile specifice din anumite perioade. Totuși, faptul că Dumnezeu este în cele din urmă necunoscut este lămurit în mod explicit de către toate credințele, care învață că încercarea cunoașterii lui Dumnezeu sau a zeităților este să le căutăm și să sperăm să găsim valoare și înțeles vieții.

Idee principală
Zeitățile explică inexplicabilul

02 Texte sacre

În procesul de modelare a conceptului de zeitate ca fiind explicația pentru, de altfel, inexplicabilele alternări dintre bucurie și chin din viața unei persoane, religiile au concentrat ce era inițial adesea o tradiție orală a textelor sacre, care a ajuns să reprezinte un fir de continuitate și de înțelepciune atemporală pentru credincioși de-a lungul veacurilor.

În toate materialele scrise există o relație între cititor și cuvântul cărții, dar pentru credincioși textele lor sacre duc această legătură pe noi culmi. Unii vorbesc despre deschiderea cărților sfinte la o pagină care oferă un răspuns clar la o problemă exactă cu care se confruntă. Alții folosesc lecturile zilnice ale textelor religioase pentru a le oferi îndrumare în viața de zi cu zi. În toate modurile, textele religioase sunt investite cu credință și devin standardele practice, spirituale și morale, autoritatea supremă în judecarea comportamentului. Mai jos, vom pune în discuție trei dintre cele mai cunoscute lucrări sacre; altele vor fi tratate ulterior în carte.

Biblia Biblia, cartea sfântă a creștinilor, este împărțită în două secțiuni, Vechiul și Noul Testament. Prima secțiune, care a fost scrisă aproximativ între 1200 î.Hr. și 200 î.Hr., începe cu crearea lumii, și deși conține profeții despre un Mesia care urmează să vină, se termină înainte de nașterea lui Iisus. Cea din urmă parte, datată din anul 40 d.Hr. până în 160 d.Hr., acoperă viața, învățăturile, moartea și învierea lui Iisus și se termină (în cele mai multe versiuni) cu o privire asupra sfârșitului lumii și a judecății de apoi. Se estimează că șase miliarde de copii ale Bibliei au fost vândute doar în ultimii 200 de ani.

cronologie

CCA 700 Î.HR.
Scrierea primelor 13 Upanișade hinduse

CCA 586 Î.HR.
Exilul evreilor din Ierusalim dă naștere Torei

Unii creștini insistă asupra veridicității relatării despre crearea lumii din Cartea Genezei de la începutul Vechiului Testament – că Dumnezeu a creat lumea în șase zile și s-a odihnit în a șaptea. Alții acceptă că acest lucru pălește în fața cunoștințelor științifice. În întreaga Biblie există multe detalii și afirmații contradictorii, dar majoritatea creștinilor preferă să creadă că, în ciuda contradicțiilor,

Sunt adevărate evangheliile?

Cele patru evanghelii (cuvânt care înseamnă „veste bună") cuprinse în Noul Testament din Biblie sunt pentru creștini relatări-cheie ale vieții lui Iisus. Cu toate acestea, nici una dintre ele nu este varianta originală a narațiunii. Nu sunt, ca să luăm cuvântul așa cum este el înțeles astăzi, evanghelii – adică adevărul infailibil din toate punctele de vedere. Pentru început, ele au fost scrise la decenii după moartea lui Iisus, cu cele mai vechi versiuni de manuscrise existente datând doar din secolul al III-lea. În plus, toate oferă diferite – adesea contradictorii – relatări privind detalii esențiale din viața lui Iisus. Majoritatea creștinilor cred că evangheliile sunt rezultatul unui proces complex de autoritate, care le face să fie mai mult decât simple cronici istorice. Ele sunt reportaje, consemnări în scris ale tradițiilor orale existente care se întind până la perioada în care Iisus a trăit, predici, în parte referiri la profețiile Vechiului Testament, comentarii la evenimentele politice din momentul scrierii și lucrări de literatură și de imaginație. Proporțiile exacte ale fiecărui element sunt intens dezbătute.

„Autoritatea Bibliei pentru creștini constă în faptul că există o relație specială cu aceasta, care nu poate fi alterată, precum relația dintre părinte și copil."

Diarmaid MacCulloch, profesor de Istorie a Bisericii, Universitatea Oxford, 2009

CCA 100 Î.HR.

Scrierea scripturilor budiste

CCA 40 D.HR.

Sf. Pavel scrie primele capitole din Noul Testament

CCA 635 D.HR.

Începe scrierea Coranului după moartea lui Mahomed

Biblia posedă adevărul absolut. Pentru unii, mai ales în tradiția protestantă, Biblia este judecătorul suprem în materie de religie.

Tora Termenul Tora poate face referire la Biblia Ebraică (care se suprapune Vechiului Testament, dar pe care nu îl oglindește), împreună cu învățăturile rabinice care au apărut în primele șase secole d.Hr. Totuși, termenul este mai des folosit pentru a descrie primele cinci cărți ale Bibliei – Geneza, Ieșirea, Leviticul, Numerii și Deuteronomul, „cărțile lui Moise". Evreii cred că Dumnezeu a dictat Tora lui Moise pe Muntele Sinai la 50 de zile după ieșirea din sclavia egipteană – deși acest fapt poate fi adevărat numai pentru anumite capitole ale celor cinci cărți, uneori menționate ca „Tora orală". Ei cred că Tora le arată cum vrea Dumnezeu ca ei să trăiască – așa cum este prevăzut în cele 613 porunci. Un alt element care leagă cele cinci cărți este că sunt toate despre preocupările lui Dumnezeu pentru poporul Său „ales", al Israelului.

Sulul de Tora este considerat a fi cel mai important obiect de cult dintr-o sinagogă. Acesta este ținut, de obicei, într-o „arcă", sau dulap, și este dezvăluit în punctul culminant al liturghiei, atunci când este etalat solemn în fața congregației, care își arată respectul prin atingerea lui cu franjurii șalurilor de rugăciune.

Buddha și scriptura

Buddha (Siddhartha Gautama) a luptat de-a lungul vieții sale împotriva cultului personalității și a încercat să depărteze atenția discipolilor de la persoana sa. A declarat că viața sa nu era importantă. Important era adevărul pe care îl descoperise, care era înrădăcinat în cele mai profunde structuri ale existenței – *dharma*, sau o lege fundamentală de viață pentru zei, oameni și animale deopotrivă. Scripturile budiste, spre deosebire de alte cărți sfinte, ne spun foarte puține despre Buddha însuși, iar unii cercetători occidentali din secolul al XIX-lea s-au îndoit chiar că el ar fi existat vreodată. Aceste scripturi se întind pe mai multe volume, în diverse limbi asiatice, iar autenticitatea lor este o chestiune de dezbateri academice. Se crede că nu au fost scrise până în secolul I î.Hr., la aproximativ 400 de ani după Buddha.

„Să vă fie scrierea sfântă mereu la îndemână."

Sf. Ieronim cca 410

Coranul Musulmanii cred că profetului Mahomed i-a fost revelat Coranul puțin câte puțin, de-a lungul unei perioade de 23 de ani. Constă din cuvintele exacte ale lui Allah și, spre deosebire de cărțile sfinte din alte credințe, nu implică un autor uman. Învățăturile lui Mahomed sunt cuprinse în alte lucrări, în Hadith, care sunt o serie de tradiții orale referitoare la cuvintele și la faptele profetului. Coranul a fost scris pentru prima dată de către secretarul lui Mahomed și de urmașul său, Zayd ibn Thabit, imediat după moartea profetului în anul 632. Cuprinde 114 capitole și nu este dispus în ordine cronologică. Islamul respinge ilustrațiile, dar scrisul împodobit – sau caligrafia – din unele exemplare vechi se numără printre marile comori de artă ale lumii.

Există un ritual precis cu privire la citirea Coranului. Musulmanii trebuie să-și „pregătească inima" și să își spele mâinile. De obicei, femeile își acoperă capul – ca pentru rugăciune. Există o poziție specială – disciplinată și alertă – pe podea, cu Coranul pe un stand sau pe *kursi* în fața cititorului.

Deși cuvintele din Coran sunt neschimbate, diferite traduceri și interpretări pun accent pe ele. Spre exemplu, în ultima vreme, unii musulmani au încercat să justifice atrocitățile prin referire la jihad – sau luptă – un concept pe care îl plasează într-un context militar, deși Mahomed nu este portretizat de islam ca un om violent.

Semnificația tuturor acestor cărți sfinte depășește orice legătură directă sau indirectă cu divinitatea. Ele sunt văzute ca având puterea de a încorpora speranțele omenirii, așa cum nu o fac alte texte, și de a vorbi direct despre acele aspirații într-un mod unic, tangibil și stimulant.

Idee principală
Religiile venerează cărți sfinte

03 Bine și rău

Odată ce noțiunea unui zeu din cer a început să evolueze într-o divinitate din ceruri, care modelează lumea și destinul ei, a fost pusă întrebarea: de ce ar permite o astfel de divinitate ca ființele umane să sufere? Este o dilemă căreia religiile încă se luptă să-i găsească un răspuns spre mulțumirea multora. O soluție a fost ca religia să transfere vina către un spirit malefic și nu spre un Dumnezeu atotputernic, pentru orice ar fi mers rău în lume și în viața indivizilor.

Această abordare prezintă Pământul ca pe un câmp de luptă apocaliptic pentru o înfruntare cosmică între zei buni și zei răi, cu omenirea drept carne de tun. Există dovezi timpurii ale unei credințe într-un spirit rău cu coarne, jumătate om, jumătate animal, în picturi rupestre găsite la Caverne des Trois Frères la Ariège, în Franța, care datează de acum 9 000 de ani. Panteonul vechilor egipteni din secolul al IV-lea î.Hr. înfățișa o serie de zeități cu două fețe, un profil inofensiv, celălalt amenințător, cel mai important combinându-l pe Horus, zeul cerului cu cap de șoim, cu Seth, reprezentat ca un șarpe sau ca un porc și reprezentând răul. În legendele sfinte egiptene cei doi sunt prinși într-o luptă crâncenă veșnică.

Spirit ostil Momentul culminant al acestei credințe în forțe divine egale și opuse care se luptă pentru dominația mondială a apărut în secolul al XII-lea î.Hr. în Persia antică. Textele sacre ale zoroastrianismului, Gathe, spun povestea luptei de putere dintre zeul bun Ahura Mazda, stăpânul înțelepciunii și al dreptății, și spiritul ostil Angra Mainyu, care a invadat lumea și a umplut-o cu violență,

Cronologie

CCA 1200 Î.HR.
Viziunea apocaliptică zoroastriană

CCA 585 Î.HR.
Evreii din Babilon întâlnesc zoroastrianismul

Zoroastrianism

Astăzi există un număr estimat de 479 000 de zoroastrieni în lume, mulți dintre ei în India, făcând parte din populația Parsi. Totuși, cea mai mare influență pe care zoroastrianismul o are este, în mod evident, în rolul pe care l-a jucat în dezvoltarea altor religii, care au împrumutat și au adaptat perspectivele fondatorului său. Zoroastru, despre care se crede că a trăit în jurul anului 1200 î.Hr., a fost tulburat de suferința poporului său din Irakul și Iranul de azi. În Gathe, cele 17 imnuri atribuite lui, el se gândește la vulnerabilitatea și la neputința lumii. Acestea nu sunt atribuite doar unui zeu creator, dar și opusului și egalului său – „două spirite primare, gemeni destinați să se afle în conflict" unul cu celălalt. Se crede că a fost primul care a introdus o astfel de viziune apocaliptică în religie.

falsitate, praf, mizerie, boală, moarte și degradare. Binele a fost despărțit de rău, curatul de necurat. Acest concept de opunere a principiilor divine este cunoscut sub numele de dualism și, în timp, a cochetat cu multe religii.

Spre exemplu, în timpul exilului evreiesc în Babilon, din secolul al VI-lea î.Hr., noțiunea de dualism zoroastrian a devenit atât de familiară evreilor încât aceștia au început să reflecteze asupra înfrângerii lor de către forțele babiloniene și asupra distrugerii Templului din Ierusalim, unii dintre ei fiind convinși că un astfel de eșec nu a fost cauzat de Yahweh, ci mai degrabă de intruziunea unui duh rău, care s-a interpus între israeliți și Dumnezeul lor.

„Sine diabolo, nullus dominus."

(„Fără Diavol, nu există Dumnezeu".) Proverb

CCA 30 D.HR.

Luptele lui Iisus cu Diavolul în evanghelii

CCA 1200 D.HR.

Inchiziția creștină caută adoratorii Diavolului

Fața răului Dualismul, în schimb, a fost transmis creștinismului. Există un aspect important în Noul Testament care prezintă existența umană în termenii unei înfruntări dintre Iisus și Diavol – în special în timpul celor 40 de zile și 40 de nopți petrecute de Iisus în pustiu, când este ispitit de Diavol cu toate bogățiile lumii. Mai apoi, în Noul Testament, în Cartea Apocalipsei, există o relatare a

Exorcism

Cu toate că Diavolul a fost retrogradat din rolul care i-a fost dat de Biserica Catolică medievală, practica de exorcizare încă supraviețuiește. Vaticanul păstrează o rețea de preoți exorciști în întreaga lume și continuă să creadă că există cazuri rare de oameni posedați de demoni. În martie 1982, a fost raportat de către prefectul administrației papale, cardinalul Jacques Martin, că papa Ioan Paul al II-lea a exorcizat personal o femeie tânără despre care se credea că era posedată de Diavol. Ritualurile de exorcizare folosite de către Biserica Catolică se bazează pe acțiunile lui Iisus din evanghelii de alungare a demonilor. Ritualul rămâne în mare parte neschimbat de cel stabilit în 1614 și include rugăciuni, punerea mâinilor pe cap, închinarea și stropirea cu agheasmă. Există ritualuri minore de exorcizare la slujba botezului și atunci când preotul binecuvântează o casă nouă.

sfârșitului lumii, când Diavolul și susținătorii săi sunt în cele din urmă învinși de Dumnezeu, dar sunt lăsați să prade ființele umane naive până în zorii ultimei zile a judecății finale, profanând astfel Pământul cu păcat și cu suferință.

Deși creștinismul este oficial monoteist – crede într-un singur Dumnezeu ca sursa primară a tot ceea ce există în lume –, în practică, pentru perioade lungi de timp, și-a temperat această teorie cu o doză limitată de dualism. În schimb, atât iudaismul cât și islamismul sunt mai pure în monoteismul lor. Deși există figuri minore care întruchipează Diavolul în Coran, numite Shaytan și Iblis, ele sunt în mare măsură neputincioase. „Nu am nici o autoritate asupra ta", spune Shaytan, „cu excepția momentului în care te-am chemat și m-ai ascultat. Prin urmare, nu da vina pe mine, ci învinovățește-te pe tine." Între timp, iudaismul, preferă să nu vorbească despre

„El este punctul slab al religiei populare, burta vulnerabilă a crocodilului."

Percy Bysshe Shelley
despre Diavol, 1821

spiritele rele, ci despre înclinații rele – *yetzer hara* – care există în fiecare persoană.

Creștinismul a fost cel care a portretizat Diavolul ca față a răului. De-a lungul perioadei medievale, Biserica a predicat că Diavolul așteaptă la fiecare pas să-i îndepărteze pe credincioși de Dumnezeu și de calea cea dreptă, să-i împingă spre păcat și în cele din urmă să-i condamne la iad. Chiar și reformatorii protestanți au îmbrățișat acest punct de vedere. Martin Luther a fost atât de convins de existența Diavolului încât credea că problemele sale intestinale fuseseră provocate de posedarea demonică.

Recent, creștinismul convențional a vorbit cu reticență pe subiectul răului. Totuși, figura Diavolului rămâne populară în multe dintre bisericile creștine evanghelice, unde slăbiciunea sau boala sunt încă uneori considerate a fi rezultatul cedării în fața lui. Ceremoniile de exorcizare sunt ținute pentru persoane posedate. Mai mult, orice formă de tulburare este atribuită unei realități externe – care este Diavolul – mai degrabă decât factorilor psihologici, sociologici și emoționali interni din viața unei persoane. Diavolul pare să fi fost marginalizat de biserica tradițională, dar conceptul de opunere față de principiile divine rămâne unul puternic printre mulți credincioși.

Idee principală
Binele și răul se află în război în noi

04 Viață și moarte

Religia nu are ca scop doar să inspire standarde morale și etice în această lume; ea susține și promisiunea vieții de după moarte. Aceasta ar putea fi într-un paradis ceresc, precum raiul creștin sau *djanna* musulmană, sau parte a ciclului morții și reîncarnării prin care spiritul este renăscut în diferite manifestări, cunoscute în Upanișadele hinduse ca *samsara*.

Toate religiile încorporează un element de judecată în moarte, care leagă comportamentul de pe pământ de recompensa sau de pedeapsa de apoi. Această idee datează de la vechii egipteni și civilizația care a prosperat de-a lungul Nilului și al deltei sale începând cu mileniul al IV-lea î.Hr. și până la Grecia și Roma clasice. Egiptenii credeau în viața de după moarte; după cum mumiile și artefactele din camerele mortuare ale piramidelor o demonstrează îndeajuns de clar. Pe domeniul lui Osiris, stăpânul morților, *ka* – intelectul și spiritul fiecărui individ – va fi pus pe un taler al balanței, și o pană de struț pe celălalt. Bunătatea era considerată ușoară. Dacă talerele se înclinau în partea greșită, însemna expedierea către o lume subterană a monștrilor. Verdictele erau înregistrate de către fiul lui Osiris, Thoth; aceasta este originea Cărții Morților bogat ilustrată, care a supraviețuit din Egiptul antic.

Judecată în moarte În ciuda faptului că au fost exilați în Egipt, israeliții nu au împrumutat această noțiune de judecată în moarte atunci când și-au întemeiat primul regat în Țara Sfântă în jurul anului 1200 î.Hr. Scripturile ebraice și cărțile timpurii ale Vechiului Testament vorbesc despre *sheol* ca un loc de odihnă subteran în care

cronologie

CCA 4000 Î.HR.

Vechii egipteni cântăreau sufletele morților

CCA 800 Î.HR.

Iudaismul introduce judecata în *sheol*, tărâmul morților

toți erau trimiși după moarte, indiferent de meritele de pe pământ. Doar o mână de oameni excepționali, precum profetul Ilie, sunt descriși ca mergând în rai pentru a se alătura lui Dumnezeu. Totuși, până în secolul al VIII-lea î.Hr., elementul judecății la sfârșitul vieții a fost introdus în iudaism și mai apoi a fost transmis creștinilor.

A fost în mod tradițional propovăduit de către creștini că aceia care îi urmează învățăturile lui Iisus vor merge în rai pentru eternitate, în timp ce aceia care le resping vor suferi chinuiți în iad. Undeva între aceste două locuri se află purgatoriul – o cameră de așteptare pentru rai – menționat pentru prima dată în discuțiile teologice din jurul anului 1170 și la care face referire în mod explicit un papă în 1254. Este strâns legat de data de 2 noiembrie, „Ziua tuturor sufletelor" în calendarul creștin, când credincioșii se roagă ca prietenii și rudele moarte să fie scoase din purgatoriu pentru a se bucura în final de rai.

Iluminare finală Upanișadele, documentele-cheie ale hinduismului, scrise între 700 și 300 î.Hr., sunt foarte detaliate în descrierea *samsara*. Dacă ai furat cereale într-o viață, vei fi șobolan în următoarea. Dacă omori un preot, vei renaște ca porc. Hindușii cred că *moksha* – eliberarea sufletului de opresiunea corpului, care duce la iluminarea finală – este un proces îndelungat. La sfârșitul lui se află nu neapărat un loc, cât o stare de spirit, descrisă în Upanișade ca autoabandon.

În timp ce reîncarnarea este uneori privită de creștinii occidentali ca o posibilitate atractivă

Un rai hindus

Deși hinduismul evită în general portretizarea detaliată a vieții de apoi, există în Upanișadele Kausitaki o descriere a peisajului în care cei care au apărut din *samsara* se bucură de unirea cu spiritul infinit, Brahman. „El ajunge mai întâi la lacul Ara. Îl traversează cu mintea, dar cei care intră în el fără o cunoaștere completă se îneacă. Apoi ajunge în apropierea străjerilor, Muhurta, dar fug de el. Apoi ajunge la râul Vijara, pe care îl trece doar cu mintea. Acolo își lasă faptele bune și rele, care cad asupra rudelor sale – faptele bune asupra celor care îi plac, iar faptele rele asupra celor care-i displac... Eliberat de faptele lui bune și rele, acest om, care îl cunoaște pe Brahman, merge mai departe la Brahman."

CCA 700-300 Î.HR. Upanișadele descriu *samsara*

1321 Î.HR. Paradisul lui Dante

> **„Un lucru prea uimitor pentru ca limba să-l spună sau imaginația să-l descrie.“**
>
> **As-Suyati,** 1445–1505, despre *djanna*

în comparație cu finalitatea morții, pentru hinduși *samsara* nu este doar o ocazie de a crește spiritual, dar, de asemenea, este și o pedeapsă, deoarece înseamnă că iluminarea finală nu a fost încă atinsă de credincios.

Grădina Edenului În multe tradiții religioase, natura exactă a vieții de apoi rămâne neclară. Religiile orientale nu menționează aproape nimic despre ea, deși șintoismul și taoismul includ elemente de cult ale strămoșilor.

Islamul ne învață că *djanna* este o grădină paradisiacă unde, în conformitate cu Coranul, ne așteaptă un banchet cu cele mai alese mâncăruri, dar speculații teologice ulterioare despre ceea ce este, de altfel, o idee abstractă sunt respinse ca fiind *zannah* sau capricii prea indulgente. În secolul al V-lea, Sf. Augustin, fără îndoială cel mai influent scriitor și gânditor al istoriei creștine, a insistat că cerul era pur și simplu inefabil – dincolo de cuvinte.

Cockaigne – Tărâmul de basm

Călătorii occidentali medievali în țările islamice au declarat că în Coran martirilor musulmani li se promite că vor fi întâmpinați în *djanna* de virgine frumoase. În timp ce Coranul în sine este neclar pe această temă – în funcție de ce traducere preferați, descrierea exactă se poate referi la orice, de la „tovarăși" la „fecioare cu pieptul plin", Hadith, zicalele tradiționale atribuite cu diferite grade de credibilitate lui Mahomed, include (în unele versiuni) promisiunea: „Ultima [recompensă] pentru oamenii din Rai este de 80 000 de slujitori și 72 de soții, peste care se află o cupolă de perle, acvamarin și rubine". Astfel de texte au încurajat exagerări în literatura occidentală a perioadei despre erotismul *djanna*, exagerări care au persistat până în ziua de azi. Astfel, *Liber Scalae*, sau *Cartea Scării*, din 1264, a descris *djanna* ca un loc cu pereți încrustați cu rubine unde fecioare așteptau să ofere plăceri nou-veniților în pavilioane de smarald și perle, așezate în mijlocul pomilor fructiferi și al meselor încărcate cu mâncare și cu băutură. Astfel de descrieri se crede că au fost în rândul lor sursa de inspirație pentru fantezia tărâmului de basm, Cockaigne, un paradis pământean al abundenței, consemnat în multe texte și ilustrații medievale europene.

„Calea Raiului nu are favoriți. Este întotdeauna cu omul bun."

Lao-Tzu, sec. al VI-lea î.Hr.

În ciuda acestei coaliții de voci puternice care avertizează împotriva tentativelor de imaginare a vieții de apoi, acesta este un concept care a intrigat și a inspirat un număr mare de teologi, mistici, artiști și scriitori. Dante, poetul italian din secolul al XIV-lea, a descris memorabil Paradisul ca parte a *Divinei Comedii*, deși chiar el a evitat să descrie nucleul interior al raiului. Descrierea lui Dante a iadului – sau Infernul – ca o serie de cercuri care coboară în Pământ este una împărtășită și de jainism, vechea religie indiană, care operează într-un univers cu două niveluri de rai deasupra Pământului și două niveluri de iad sub el.

Mai mulți artiști occidentali, descriind viața de după moarte, au împrumutat de la Vergiliu, poet roman din secolul I î.Hr., imaginea Câmpiilor Elizee, în care se intră, simbolic, printr-o poartă. Și creștinii medievali mistici, multe călugărițe neprihănite, au favorizat imaginea lui Hristos așteptând ca sufletele credincioșilor plecați să ajungă în rai, precum mirele care își așteaptă mireasa.

Prin urmare, după cum putem vedea, în numeroasele și variatele încercări de a ne imagina viața de după moarte, există două școli distincte – una care o consideră o versiune curată a Pământului, iar cealaltă, în conformitate cu Augustin, insistă că, pentru a împlini sufletele pentru eternitate, aceasta trebuie să fie dincolo de imaginația noastră și, prin urmare, se poate descrie numai metaforic.

Idee principală
Moartea nu este sfârșitul

05 Regula de aur

Fundamentul moral al tuturor religiilor stă într-un simplu imperativ împărtășit, adesea denumit „regula de aur". Formularea exactă a acestei reguli diferă de la o religie la alta, dar sensul esențial este același și este cel mai bine sintetizat la societățile occidentale prin porunca familiară: „Nu face nimănui ceea ce nu ai vrea să ți se facă ție".

Confucianiștii cunosc acest cod de comportament ca *shu* – considerație – în sensul că arătați o considerație deosebită celorlalți pentru că nu puteți separa propria durere, speranță sau satisfacție de cea a altor persoane. Budiștii vorbesc despre o abordare a problemei pe parcursul întregii vieți, iar regula lor este rezumată într-o frază a lui Buddha dintr-o scriptură budistă, *Samyutta Nikaya* (adică „zicale înrudite"): „O persoană care iubește sinele nu ar trebui să dăuneze sinelui altora". În creștinism, în mod similar, Iisus le spune discipolilor săi în Evanghelia după Matei: „Așadar, pe toate cât vreți să vi le facă vouă oamenii, întocmai faceți-le și voi lor; că aceasta este legea și profeții". De asemenea, se poate adăuga justificat că acesta este înțelesul Noului Testament.

În schimb, evreii explică regula sub forma unei povestiri. Celebrul învățat rabinul Hillel (80 î.Hr.–30 d.Hr.) este abordat de un păgân care promite să se convertească la iudaism dacă Hillel îl poate învăța Tora în timp ce stă într-un picior. „Ceea ce este odios pentru tine,

cronologie

CCA 530 Î.HR.
Confucius enunță pentru prima dată regula de aur

CCA 480 Î.HR.
Buddha îndeamnă la dragostea pentru alții și nu a sinelui

Prima formulare a regulii de aur

În secolul al VI-lea î.Hr., Confucius a fost, fără îndoială, primul lider religios care a formulat regula de aur. A izvorât din credința sa fundamentală că sfințenia era inseparabilă de altruism; că totul se rezumă întotdeauna la a-i trata pe ceilalți cu respect. „Calea maestrului nostru", a spus unul dintre discipolii săi, „nu este altceva decât: a face tot ceea ce-i mai bine pentru alții [cunoscut confucianiștilor ca *zhong*] și considerație [*shu*]." Confucius a elaborat multe dintre viziunile sale în conversațiile cu grupul de adepți pe care îi adunase în jurul lui. În *Analecte*, principala sursă a povestirilor și a învățăturilor vieții sale, dezbate constant cu discipolii săi. „Există", întreabă Zigong, membru din grup, „vreo zicală după care se poate acționa în fiecare zi?" Confucius răspunde: „Poate cea despre considerație".

nu face aproapelui tău", răspunde rabinul, stând într-un picior. „Acesta este întreaga Tora, iar restul sunt doar comentarii. Du-te și învață."

Un ideal comun Există, desigur, forțe contrare în cadrul tradițiilor religioase. Cărțile Vechiului Testament, care sunt sacre atât pentru evrei cât și pentru creștini, spun despre Yahweh că a poruncit

„Niciodată să nu impui altora ceea ce nu ai alege pentru tine însuți."

Confucius, 551–479 î.Hr.

CCA 30 D.HR.

Rabinul Hillel definește regula de aur

CCA 60 D.HR.

Regula de aur inclusă în evanghelii

Rabinul Hillel și regula de aur

Biblia creștină îi prezintă pe farisei într-o lumină nefavorabilă în timpul evenimentelor din momentul răstignirii lui Iisus, dar istoria indică faptul că ei au fost, de fapt, forța cea mai progresistă și inclusivă în cadrul iudaismul din primul secol d.Hr., când patria evreiască a fost ocupată de romani, care au pus capăt unei rebeliuni cu mare brutalitate și au distrus Templul din Ierusalim. Rabinul Hillel era unul dintre liderii profesori farisei. El susținea că Dumnezeu poate fi cunoscut oriunde și de către toată lumea, nu doar de către o elită privilegiată prin ritualuri elaborate în Templu. Caritatea, credea el, era cea mai importantă datorie, astfel susținând regula de aur. Pentru el, spiritul legii evreiești era important, nu litera legii. Acest lucru a fost transmis printr-o altă poveste talmudică, în care doi evrei studiază ruinele Templului. „Jale este că locul unde păcatele lui Israel își găsesc ispășirea este distrus", spune unul. „Nu vă întristați", răspunde celălalt, „avem o ispășire egală cu Templul, a săvârșirii de fapte pline de dragoste."

israeliților scoaterea celorlalți locuitori din Țara Sfântă cu sabia și chiar că a permis violul și uciderea femeilor acestora. Dar dacă este posibil să se identifice un singur fir care leagă toate religiile, acela este atașamentul reciproc față de regula de aur.

Puterea regulii constă în faptul că ea conține ceea ce este și ceea ce a fost întotdeauna pentru oameni o idee profund anticulturală și contraintuitivă – și anume, să nu ne punem pe noi înșine și propriile nevoi pe primul loc. Oricât de instinctiv poate fi acel impuls, toate religiile învață că este greșit moral și cu potențial autodistructiv.

Religia ar putea fi definită în mod rezonabil ca o încercare de a găsi o cale prin care indivizii pot interacționa pașnic, societățile pot

> **„Nu răniți pe nimeni pentru ca nimeni să nu vă rănească."**
>
> **Mahomed**, 632 d.Hr.

funcționa într-un mod just, incluziv și echitabil, iar diferitele societăți și triburi își pot satisface propriile nevoi în timp ce coexistă cu altele pe aceeași planetă. Primul principiu al acestor obiective diferite este regula de aur.

O provocare radicală În multe privințe, regula de aur reprezintă o noțiune radicală – prin care, punându-i pe alții pe primul loc, nu arătăm, așa cum este adesea sugerat în societatea laică occidentală, slăbiciune, ci mai degrabă forță morală. De asemenea, se sugerează, implicit sau explicit, că tratându-i bine pe alții, ne ajutăm în cele din urmă pe noi înșine, întrucât dacă ne-am stabilit standarde în propriul comportament, ceilalți le vor urma în relațiile cunoi și, ca rezultat, toată lumea are de beneficiat.

Regula de aur evidențiază și o altă caracteristică a religiei – credința constă mai degrabă în a face decât, pur și simplu, în a crede. Să arăți empatie, îngrijorare și compasiune, fiind umil mai degrabă decât să judeci: acestea sunt învățăturile sfintelor scripturi, care de multe ori sunt pierdute în spatele dogmei, a doctrinei, a regulilor și ritualurilor.

Idee principală

Poartă-te așa cum ai vrea să se poarte alții cu tine

06 Rituri și ritualuri

Toate religiile au propriile ceremonii și ritualuri de trecere. Scopul acestora este de a crea o legătură între omenire și zei, de a oferi un cadru pentru explorare spirituală și de a le reaminti credincioșilor că fac parte din ceva superior, atât în vremea lor, cât și de-a lungul istoriei.

Pentru mulți credincioși, riturile și ritualurile credinței dau formă vieții. De exemplu, sacramentele creștinismului sărbătoresc reperele vieții unui individ de la naștere la maturitate și până la moarte. Musulmanii trebuie să se roage de cinci ori pe zi – chemarea la rugăciune făcând parte din *șahadah*, primul dintre cei „cinci stâlpi" ai practicii islamice. Și Buddha învăța acum 2 500 de ani că meditația obișnuită era calea către iluminare. Aceasta continuă până în prezent să formeze nucleul vieții unui budist.

Totuși, diversele religii au abordări diferite față de rituri și ritualuri. De exemplu, islamul ne învață că orice clădire poate fi transformată într-o moschee și că nici una dintre caracteristicile tradiționale ale marii moschei nu este obligatorie. Hindușii se adună în temple pentru a se închina, dar nu există nici o obligație pentru ei ca să facă acest lucru. Ritualurile pot la fel de bine să fie făcute acasă, în fața unui altar personal.

În interiorul creștinismului, mișcarea bisericii-de-casă susține slujbe simple, folosind limbajul contemporan, în casele credincioșilor. Totuși, la celălalt capăt al scării creștine sunt slujbele elaborate ale Marii Biserici, ținute în clădiri vechi și bogat decorate, de preoți în veșminte strălucitoare, în conformitate cu modele

cronologie

CCA SEC. III Î.HR.
Primele sinagogi în Egipt

70 D.HR.
Distrugerea Templului din Ierusalim

Sacramente în creștinism

Multe ramuri ale credinței creștine celebrează o serie de sacramente care marchează evenimente semnificative din viața unui credincios. De exemplu, catolicismul are o structură de viață pe șapte sacramente: botez (intrarea oficială în Biserică), de obicei în copilărie; reconciliere (odată denumită mărturisire) și euharistie (primirea pâinii și vinului ca trup și sânge al lui Iisus), ambele în jurul vârstei de 8 ani; confirmare (angajamentul de credință al adultului), în adolescență; căsătorie, ca adult; preoție (hirotonire), din nou ca adult; și, în final, sacramentul bolnavilor (miruirea), de obicei când moartea este aproape.

și precedente stricte, care datează de sute de ani, uneori chiar și într-o limbă „moartă" latina.

Simbolism superior Riturile și ritualurile poartă povara grea a simbolismului, parte a încercării religiilor de a ridica ochii credincioșilor de la cotidian și de la pământ la planul spiritual. În creștinismul medieval, chiar și turlele și turnurile catedralelor erau considerate a fi nu doar un semn exterior de prestigiu, sau un far în peisajul credincioșilor, ci aproape o atingere literală a cerului. Și în taoism, vechea tradiție religioasă și filosofică ce are originea în China lui Lao-Tzu, în secolul al VI-lea î.Hr., cu ritualuri de purificare și meditație, cântatul la instrumente și dansul sunt adesea atât de complexe și de tehnice încât acestea sunt lăsate preoților, congregația jucând un rol minor. Datorită importanței acordate, există un pericol ca ritualul să poată fi considerat un scop în sine. Cuvintele și expresiile canonice repetate de către credincioși într-un cadru familiar devin adesea la fel de importante ca teologia propriu-zisă

„Că unde sunt doi sau trei, adunați întru numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor."

Matei 18:20

CCA SEC. VII D.HR

Se dezvoltă moscheile în locurile de adunare în aer liber

1626

Finalizarea Bazilicii Sf. Petru din Roma

sau ca perspectivele religiilor. Guru Nanak, fondatorul sikhismului în India secolului al XVI-lea, a avertizat în mod special împotriva ideii că Dumnezeu nu poate fi abordat decât prin ritual. Petrecerea timpului în rugăciune ar trebui să fie asemănătoare cu petrecerea timpului în compania unui prieten, spunea el. Spre deosebire de membrii altor religii, sikhii se închină lui Dumnezeu în forma sa abstractă, fără a folosi imagini sau statui. Totuși, se adună pentru închinări comune în *gurudwaras*, sau temple.

Riturile de Hajj în islam

Este obligatoriu pentru fiecare musulman care își poate permite și care este suficient de sănătos să facă o dată în viață pelerinajul la Mecca, orașul-mamă al islamului. Acest lucru este cunoscut ca Hajj – literalmente „a pleca spre o destinație precisă". Sunt patru părți ale ritualului de Hajj: (1) Ihram – purtarea unor haine speciale și intrarea într-o anume stare de spirit sau de sfințenie; (2) Tawaf – învârtirea în cerc de șapte ori, în sens invers acelor de ceasornic, în jurul Kaabei, sanctuarul în formă de cub de la Mecca și, dacă e posibil, să atingă piatră neagră pe care o conține (al-Hajar al-Aswad), despre care se spune că a fost trimisă din cer; (3) Wuquf – să meargă la Câmpia Arafat, la 24 de kilometri est de Mecca, și să se roage în fața lui Allah pe sau lângă Muntele Milei; și (4) la întoarcerea de la Arafat, să înconjoare din nou Kaaba. Numai atunci poate un pelerin să revendice titlul *hajji* pentru bărbați sau *hajjah* pentru femei.

Toate credințele subliniază faptul că ritualul oferă o legătură între domeniul spiritual și cel material. În ceremonialul taoist *chiao* (sau *jiao*), care se concentrează pe reînnoirea cosmică, fiecare gospodărie dintr-un sat aduce o ofrandă zeităților locale. Apoi un preot dedică ofrandele în numele familiilor donatoare, face un ritual pentru a restabili ordinea în univers și, de asemenea, cere zeilor să aducă pacea și prosperitatea satului.

Ritualurile religioase s-au schimbat foarte puțin de-a lungul secolelor din cauza simbolismului lor și a credinței investite în ele de către credincioși. Acest proces este în mare măsură conceptual, deoarece permite credincioșilor contemporani, care se găsesc într-o lume

aflată în schimbare rapidă, să experimenteze sentimentul mersului pe urmele generațiilor anterioare care și-au împărtășit credința. De exemplu, creștinii, atunci când spun rugăciunea „Tatăl Nostru", folosesc cuvintele scrise în evanghelii acum 2 000 de ani, deși, astăzi, o rostesc, de obicei, în limba lor.

În ciuda numeroaselor diferențe, există și suprapuneri și intersectări în riturile și ritualurile diferitelor credințe. Acest lucru este uneori rezultatul faptului că au o origine comună, dar poate fi mai mult un calcul. Când creștinismul a început să înlocuiască păgânismul în mari părți ale Europei în primul mileniu d.Hr., a adaptat conștient elemente ale ritualurilor păgâne, marcând sărbătorile nașterii și morții lui Hristos în solstițiul păgân de iarnă și respectiv în echinocțiul de primăvară.

Recitare și semnificație Există un element didactic pentru riturile și ritualurile religioase. Citirea cu voce tare din cărțile sacre, o practică care datează dintr-o eră când majoritatea congregației era analfabetă, îi ajută pe credincioși să se concentreze asupra esenței credinței lor. Musulmanii sunt încurajați să învețe pasaje din Coran de la o vârstă fragedă, astfel încât să le poată recita fără trimitere la text. Așa cum creștinii care intonează Crezul de la Niceea sau Credo repetă și absorb o versiune comprimată a doctrinelor-cheie a Bisericii lor. Din punct de vedere istoric, acest proces a fost cunoscut în creștinism prin expresia latinească *lex orandi, lex credendi*, care se traduce prin „legea rugăciunii este legea credinței". Mai simplu, ceea ce spui cu voce tare într-un rit sau ritual este ceea ce ajungi să crezi din toată inima.

„Poți înălța un altar pentru Domnul în mintea ta prin rugăciuni."

Sf. Ioan Gură de Aur, cca 390

Idee principală
Credința individuală are o dimensiune publică

07 Viața lui Hristos

Cele patru evanghelii cuprinse în Noul Testament din Biblie spun povestea fiului unui tâmplar evreu din Palestina primului secol care a fost răstignit, dar care, în mod miraculos, a înviat din morți. Aceste relatări ale acțiunilor și învățăturilor lui Iisus Hristos sunt piatra de temelie pe care este construit creștinismul și care continuă să inspire viața a aproximativ 2,1 miliarde de creștini din întreaga lume; cu alte cuvinte, aproape o persoană din trei din populația planetei.

Creștinismul ne învață că Iisus a fost fiul lui Dumnezeu, întrupat pentru a răscumpăra păcatele lumii. Doi dintre scriitorii evangheliilor, Marcu și Ioan, își încep relatările cu Iisus deja adult și botezat de vărul său, Ioan. În schimb, ceilalți doi, Matei și Luca, încep cu povestea cunoscută, amintită de creștini la fiecare Crăciun, a Mariei, mama lui Iisus, și nașterea ca fecioară (soțul ei, Iosif, tâmplarul, nu a fost tatăl adevărat al lui Iisus), și a copilului vizitat într-un staul din Betleem de către păstori și de cei trei magi de la Răsărit conduși spre acel loc de o stea.

Cu toate acestea, cele patru evanghelii se concentrează pe ultimii trei ani din cei 33 pe care creștinii cred că Iisus i-a petrecut pe pământ. În acest timp, și-a părăsit casa din Nazaret și a călătorit în jurul a ceea ce este cunoscut astăzi ca Țara Sfântă, predicând inițial în sinagogi și mai târziu în mari adunări în aer liber. Pe parcurs a adunat un nucleu de 12 apostoli bărbați, conduși de un pescar, Simon, pe care l-a numit Petru, precum și o mulțime mai largă de discipoli.

cronologie

1 d.Hr.
Iisus se naște în Betleem

30 d.Hr.
Începe misiunea publică

Cele patru evanghelii

Deși se suprapun peste un număr de evenimente, fiecare dintre cele patru evanghelii conține detalii care nu se găsesc în celelalte, și fiecare are propriul stil distinctiv. Marcu este cel mai succint; îl prezintă pe Iisus ca pe un om de acțiune și este scrisă cu puține ornamente stilistice. Este, de asemenea, considerată a fi cea mai veche dintre cele patru, datată în jurul anului 70 d.Hr. În schimb, Evanghelia după Matei, scrisă spre sfârșitul primului secol, oferă mai mult spațiu de explicat acțiunile, care abia dacă sunt menționate de Marcu. Era destinată în primul rând unui public evreu și face legătura între Iisus și profeții, regii și patriarhii Israelului. Evanghelia după Luca este cea mai lungă dintre cele patru și are un ton poetic. Cuprinde mult mai multe povești și imagini și se crede că a fost scrisă spre sfârșitul primului secol și începutul celui de-al doilea. Textul lui Ioan cuprinde secțiuni întregi diferite de ce se găsește în celelalte trei evanghelii; pasaje lungi în care Iisus încearcă să explice cine este și de ce a venit pe lume. S-ar putea să fi fost lucrarea mai multor autori și a fost datată între anii 100 și 125 d.Hr.

Pilde și miracole În evanghelii, Iisus preferă două metode principale de predare – pilde și minuni. Pildele lui sunt povești memorabile, care se bazează pe o viață agricolă zilnică cunoscută publicului său, dar care conțin și un element moral mai amplu. A fost o modalitate de transmitere a mesajului său către o populație care era în mare măsură needucată și, prin urmare, puțin probabil să răspundă la abstracțiile teologice.

„În afară de Iisus Hristos, noi nu știm nici ce este viața noastră, nici ceea ce este moartea noastră."

Blaise Pascal, 1662

33 d.Hr.

Condamnarea la moarte

70 d.Hr.

Este scrisă prima dintre cele patru evanghelii

Minunile lui Iisus – vindecarea celor bolnavi și muribunzi, și în cel puțin două cazuri aducerea morților înapoi la viață, precum și mersul pe apă, alungarea demonilor și hrănirea cu câteva pâini și câțiva pești a unei mulțimi de 5 000 de oameni – au demonstrat că are puteri mai mari decât orice om simplu, și astfel au fost dovada tangibilă pentru martori că el era cu adevărat fiul lui Dumnezeu. Ei amintesc de numeroasele povești din Vechiul Testament – cunoscut evreilor ca Scripturile ebraice – despre vindecări miraculoase făcute prin intervenția divină.

Predica de pe Munte Mesajul exact a lui Iisus către credincioși este mult dezbătut în diferitele ramuri ale familiei creștine. Totuși, caracteristicile principale sunt de necontestat. În parabolele sale, descrie cum ar trebui să fie lumea; valori precum iubirea, dăruirea, grija, compasiunea ar trebui să fie îmbrățișate mai degrabă, decât celelalte adoptate deja. Vorbește despre aceste valori în mai multe rânduri, dar mai ales în Predica de pe Munte, un episod ce acoperă trei din cele 28 de capitole ale Evangheliei după Matei. Această predică include cuvintele rugăciunii Tatăl Nostru, repetată în mod regulat de toți creștinii, și versiunea lui Iisus a regulii de aur

Dovezi independente despre Iisus

Pe lângă evanghelii, mai există alte trei surse istorice independente care relatează viața și moartea lui Iisus. La sfârșitul primului secol d.Hr. și începutul celui de-al doilea, doi istorici romani, Tacit și Pliniu, și cronicarul evreu Josephus l-au descris cu toții ca pe un învățător religios care trăia în Palestina. Tacit include următoarele, imediat după relatarea marelui incendiu din Roma, care a avut loc în timpul domniei împăratului Nero, în 64 d.Hr.: „Nero a dat vina de a fi pornit focul și a fi provocat cele mai mari chinuri pe o clasă urâtă pentru atrocitatea ei, numită creștină de către populație. Hristos, de unde își avea originea numele, a suferit pedeapsa extremă în timpul domniei lui Tiberiu [14–37 d.Hr.] chiar în mâinile unuia dintre procuratorii noștri, Ponțiu Pilat."

„În fiecare minune există o mustrare tăcută a lumii."

John Donne, 1649

a tratării celorlalți așa cum vrei să fii tratat, învățătura lui „nu judecați și nu veți fi judecați", și Fericirile, care încep: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția Cerurilor". Cu aceste cuvinte, Iisus se identifică în mod explicit cu cei marginalizați și asupriți, o impresie întărită mai târziu în evanghelii când îi spune unui tânăr bogat „du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer".

Patimile și moartea Învățăturile lui Iisus și popularitatea sa tot mai mare au îngrijorat pe mulți membri ai instituțiilor evreiești de la acea dată. L-au văzut ca o amenințare la adresa autorității lor, așa că au conspirat cu puterea colonială romană să îl omoare. Conform evangheliilor, ultima săptămână din viață și-a petrecut-o în Ierusalim. A început triumfător, cu oameni care îl primesc în oraș ca salvatorul lui Israel de dominația străină, dar s-a încheiat cu judecata și cu moartea lui prin răstignire – chin cunoscut de creștini sub numele de Patimi.

Evangheliile spun că la trei zile după moartea sa, în Duminica Paștelui, Iisus a înviat din morți. Prin moartea și învierea sa, ne-a învățat că a răscumpărat păcatele omenirii, iar după ce și-a încredințat misiunea pe Pământ apostolilor săi, care urmau să devină primii conducători ai Bisericii Creștine, s-a înălțat la cer în glorie pentru a se alătura tatălui său.

Idee principală
Iisus Hristos este fiul lui Dumnezeu

08 Dumnezeu și Mamona

În ciuda faptului că Iisus a subliniat în mod repetat în învățăturile sale preocuparea pentru cei săraci, marginalizați și asupriți, Biserica creștină, fondată în numele său, a devenit una dintre cele mai bogate și mai puternice instituții pe care lumea le-a cunoscut vreodată. În multe feluri poate fi considerată drept prima multinațională. Pe tot parcursul istoriei creștinismului, relația dintre Dumnezeu și Mamona – un cuvânt folosit în Biblie și preluat de la evrei pentru „bani" – a fost una cu probleme.

În primii ani ai existenței sale, Biserica creștină a subzistat la marginea societății, adesea în catacombe, suferind o continuă și sângeroasă persecuție, mai ales în vremea Imperiului Roman. Avea doar o structură rudimentară și resurse limitate. Cu toate acestea, în 312, creștinismul a primit aprobarea oficială din partea împăratului roman Constantin și a devenit religia oficială a Imperiului. Cu această recunoaștere a avut acces la fonduri substanțiale, ceea ce a determinat o explozie în construcția de biserici la Roma și nu numai.

În secolele al IV-lea și al V-lea, partea de apus a Imperiului Roman s-a năruit încet. În haosul care a urmat, Biserica creștină a reușit să își păstreze și să-și extindă puterea și influența, preluând mantia autorității temporale și spirituale. Lideri capabili și ambițioși precum papa Grigorie cel Mare, de la sfârșitul secolului al VI-lea,

cronologie

64 d.Hr. Primul papă, Sf. Petru, este executat de romani

312 Biserica face pace cu romanii

au convertit cu succes la creștinism mulți păgâni, care au fost instrumente în distrugerea vechiului imperiu, punând astfel baza unei structuri politice cu totul nouă, cu Biserica în centrul său. Până în anul 800, Carol cel Mare, rege al francilor, și-a întins stăpânirea peste Europa de Vest și în ziua de Crăciun a aceluiași an a venit la Roma și a îngenuncheat înaintea papei Leon al III-lea să fie încoronat împărat al Sfântului Imperiu Roman. Rolul Bisericii creștine în afacerile mondiale este de necontestat.

De atunci au existat numeroase suișuri și coborâșuri în relația dintre Biserică și stat, dar în tot acest timp creștinismul a continuat să joace un rol acceptat și uneori recunoscut oficial în problemele laice. O consecință a acestui lucru a fost că Biserica a acumulat o mare bogăție și sub patronajul ei multe clădiri extraordinare și opere de artă au fost finalizate, cum ar fi epica frescă a lui Michelangelo

„Papa! Câte divizii are el?“

Iosif Stalin, 1935

Vânzarea indulgențelor

În anul 1517, papa Leon al X-lea a oferit indulgențe (iertări pentru comportament păcătos) creștinilor care făceau donații pentru reconstrucția a Bazilicii Sf. Petru din Roma. Vânzarea agresivă a acestor iertări l-a înfuriat atât de mult pe Martin Luther (1483–1546), călugăr și învățător augustinian, încât a inclus un atac asupra acestei practici în cele 95 de teze, un program de reformă care, conform legendei, a fost bătut în cuie pe ușa bisericii castelului din Wittenberg în octombrie 1517. În teza 28, Luther s-a opus unei anumite fraze utilizate în vânzarea acestor indulgențe: „De-ndată ce moneda-n cufăr pică, un suflet din purgatoriu se ridică“. Singurul lucru garantat de indulgențe, care l-a înfuriat pe Luther, era creșterea profitului și a lăcomiei, pentru că iertarea stătea doar în puterea lui Dumnezeu.

800
Papa îl încoronează pe Carol cel Mare

1517
Luther respinge vânzarea de indulgențe

1787
Constituția SUA separă Biserica de stat

Teologia eliberării

Ideea teologiei eliberării s-a dezvoltat în America Latină și în Asia în anii 1960, ca expresie academică și practică a creștinismului catolic. A îndemnat Biserica să urmeze exemplul lui Iisus și să facă o „alegere preferențială pentru cei săraci". „Cum", scria unul dintre susținătorii principali, preotul brazilian Leonardo Boff, „să fim creștini într-o lume a distrugerii și a nedreptății? Putem fi adepții lui Iisus doar făcând cauză comună cu cei săraci și întocmind evanghelia eliberării." S-a dovedit a fi un mesaj controversat. Boff a fost redus la tăcere de papă în anii 1980 și mai târziu a părăsit preoția. Conducerea catolică de la Vatican se teme că teologia eliberării este o evanghelie mult prea politică și că riscă contaminarea creștinismului cu marxism. În 1986, papa Ioan Paul al II-lea a susținut ideea de a fi în serviciul celor săraci, dar a subliniat că nu trebuie să se facă pe baze politice, ci prin ajutarea fiecărui individ să-și croiască o viață fără de păcat.

Judecata de Apoi (1537–1541) din Capela Sixtină, parte a complexului Palatului papal din Vatican.

Sursa disidenței Relația bisericii cu Mamona nu a fost niciodată una simplă. A existat o lungă dezbatere despre cine ar trebui să aibă putere de influență în numirea episcopilor – regele sau conducătorul local, ori papa de la Roma. Practica vânzării de indulgențe pentru a strânge bani (vezi p. 33) l-a înstrăinat pe călugărul german Martin Luther, conducând la ruptura cu catolicismul din 1517 și, în cele din urmă, la Reforma Protestantă.

Astăzi, unele țări – cum ar fi Marea Britanie – au încă o Biserica de stat, care este recunoscută prin constituție și este un beneficiar al fondurilor de stat. Cu toate acestea, ultimele secole au cunoscut desființarea legăturilor formale dintre Biserică și stat în unele țări oficial creștine – în special Franța – în timp ce în altele, inclusiv în Statele Unite, o separare legală a celor două insituții

„Consider că întreaga lume este parohia mea."

John Wesley, cca 1780

este specificată în constituțiile lor. În alte state, guvernele restricționează funcționarea Bisericii. De exemplu, în China, autoritățile comuniste au înființat Asociația Catolică Patriotică Chineză condusă de stat, în încercarea de a înlocui „influența externă" a Bisericii de la Roma asupra populației.

Scânteia din cer Extinderea influenței politice continue a creștinismului a fost adusă în centrul atenției de pontificatul lui Ioan Paul al II-lea (1978–2005). Mulți oameni l-au creditat ca fiind „scânteia din cer" ce a declanșat revoluțiile care au răsturnat regimurile comuniste în Europa de Est începând din 1989, inclusiv în Polonia sa natală. Se spune că acesta a lucrat îndeaproape cu administrația SUA pentru atingerea acestui scop. Deși, în alte domenii, influența socială și politică a lui Ioan Paul al II-lea a fost controversată. De exemplu, insistența lui că învățătura Bisericii condamnă folosirea prezervativelor care ajută la prevenirea răspândirii SIDA a fost văzută de multe organizații medicale ca având un impact puternic negativ asupra guvernării și a eforturilor comunității internaționale de a contracara pandemia, în special în Africa. Până în prezent, relația dintre Biserică și stat continuă să provoace controverse și dezbateri.

Idee principală
Religia este politică

09 Reforma

În prima mie de ani de existență, Biserica creștină a respectat promisiunea făcută în Crezul Apostolilor, declarația sa de credință, să fie „una, sfântă, catolică și apostolică". Totuși, în tot acest timp, au existat tensiuni continue între diferite părți ale Bisericii despre doctrină și organizare. În secolul al XI-lea s-a produs ruptura între creștinii occidentali și cei orientali (ortodocși). Mai apoi, la începutul secolului al XVI-lea, Martin Luther, un călugăr german, a grăbit Reforma, care a produs o diviziune ce există până în ziua de azi.

Până la sfârșitul secolului al XV-lea, papalitatea părea să fie mai puternică ca niciodată. Spectacolul bogăției, etalarea marilor opere de artă și stilul de viață extravagant ale unor papi sugerau o instituție sănătoasă. Totuși, sub această fațadă, creștinismul era într-un declin moral și spiritual. În ciuda comportamentului papilor – de exemplu, Alexandru al VI-lea (1492–1503) care a fost instalat pe tronul papal în timp ce copiii săi proveniți din diferite legături ilicite erau priviți cu bunăvoință – o serie de mișcări de reformă locală au început să lucreze la reînnoirea spirituală și spre reîntoarcerea la înaltele idealuri morale în teoria și în practica Bisericii. Una dintre acestea a fost Oratoriul Iubirii Divine, un institut caritabil înființat în 1497 la Genova de către Ettore Vernazza care, de asemenea, a devenit activ la Roma, Napoli și Bologna. Nici unul nu a ajuns la un nivel la care să poată provoca efectiv papalitatea.

Martin Luther Când Martin Luther a pus în mod public sub semnul întrebării corupția din Biserică în primii ani ai secolului

cronologie

CCA ANII 1490	1517
Sunt fondate frății ale reformatorilor	Luther afișează cele 95 de teze pe ușa bisericii

al XVI-lea, el și-a dat sema că vorbea în numele multor credincioși decepționați. Răzvrătirea sa a avut o bază teologică, așa cum a fost prezentat în cele 95 de teze, pe care în mod uimitor le-a bătut în cuie pe ușa unei biserici din Wittenberg, Germania, în anul 1517. El a respins noțiunea, centrală pentru creștinismul catolic atunci și acum, că făcând fapte bune câștigi un loc în ceruri după moarte. Credea că mântuirea vine prin credința în Dumnezeu. Nu sfințenia individului conta, ci dragostea lui Dumnezeu.

Biblia vernaculară

Pentru Luther, sursa ultimă a autorității creștine nu era cuvântul papei ori practica tradițională a Bisericii, ci Biblia. În 1521, când a izbucnit bătălia între prinții germani care l-au apărat și papalitatea care voia să-l reducă la tăcere, Luther și-a impus să traducă Noul Testament în germană. Existaseră eforturi anterioare de a face Biblia disponibilă în limba vernaculară – limba locală – mai degrabă decât în latina bisericească. Efortul lui Luther s-a remarcat prin erudiție – întorcându-se la versiunea originală grecească pentru a redescoperi adevărata semnificație a Bibliei – și utilizare a unei germane vorbite de oameni obișnuiți. Voia să facă Biblia accesibilă tuturor. El a publicat Noul Testament în 1522 și o Biblie completă în limba germană în 1534. Au mai fost publicate și o Biblie olandeză (1526), o Biblie franceză (1528) și o Biblie de la Zürich (1531). Aceste eforturi i-au inspirat și pe alții, iar în 1611 a apărut Biblia regelui Iacob, tradusă în limba engleză.

Atacul lui Luther a beneficiat de talentul său de orator și de folosirea progreselor în tehnicile de imprimare pentru a produce cărți și manifeste, care să-l ajute să-și răspândească mesajul. De asemenea, el a fost ajutat de tendința Romei de a-l considera irelevant mai

1532
Henric al VIII-lea rupe legăturile cu Roma

1541
Luther respinge compromisul de la Regensburg

1545
Conciliul de la Trento

degrabă decât de aprecierea faptului că era un oponent de temut care câștiga susținători. Când a fost luat sub aripa prinților germani dornici să slăbească stăpânirea papalității pe pământurile lor, și-a dat seama că a găsit sponsori politici puternici care să-i permită să scape de închisoare, de pedeapsa Bisericii și de condamnarea de către Sfântul Împărat Roman, Carol al V-lea, la Dieta de la Worms din 1521.

Ca rezultat, Luther a devenit mai îndrăzneț. El a respins cinci din cele șapte sacramente pe care Biserica le impunea, a atacat autoritatea papei și a susținut slujbele bisericești în limbile locale, mai degrabă decât în latină. Breșa s-a mărit. La o adunare în

Zwingli și Calvin

Ulrich Zwingli (1484–1531) a reacționat aproape în același mod ca Luther la declinul moral și spiritual al creștinismului catolic, dar a făcut-o în contextul politic diferit al orașului-stat Zürich, din cadrul Federației Elvețiene. S-a făcut întâi remarcat în 1522 prin condamnarea practicilor tradiționale din Postul Mare, perioada care precedă Paștele. A atacat atunci corupția clericală, a susținut căsătoria preoților și a respins utilizarea imaginilor pentru închinare – voia ca bisericile să fie cât mai simple posibil. El a preferat autoritatea Bibliei și nu pe cea a papilor, a respins sacramentele și spera să aibă un guvern condus de mâna lui Dumnezeu. Zwinglianismul, deși influent, nu a supraviețuit ca mișcare distinctă nicăieri în afara Elveției. Prin contrast, francezului Jean Calvin (1509–1564) îi este atribuit un rol fondator în prezbiterianismul modern. A avut centrul la Geneva și s-a rupt de Roma în 1530, reformând liturghia, susținând virtuțile relațiilor individului cu Dumnezeu și stabilind o nouă structură a guvernării Bisericii pentru a înlocui autoritarismul papalității.

„Inventarea tiparului și Reforma sunt și rămân cele două servicii excepționale pe care Europa Centrală le-a adus cauzei umanității."

Thomas Mann, 1924

Regensburg din 1541, au existat speranțe de reconciliere, dar cererea lui Luther pentru căsătoria preoților și independența locală față de papă s-au dovedit a fi prea mult.

Biserica Anglicană În acest timp, ideile lui Luther s-au răspândit în Europa și i-au inspirat și pe alții, inclusiv pe Ulrich Zwingli și pe Jean Calvin din Elveția. În Anglia, Henric al VIII-lea (1491–1547) a îmbrățișat noul spirit protestant pentru a rezolva disputa cu papalitatea asupra divorțului de prima sa soție, care nu îi oferise un moștenitor de sex masculin. Următorii monarhi englezi au pendulat între un protestantism extrem (Eduard al VI-lea, 1537–1553) și un catolicism agresiv (Maria I, 1516–1558) până când cea de-a doua fiică a lui Henric, Elisabeta (1533–1603), a creat un consens care a dus în cele din urmă la o formă moderată de protestantism, Biserica Anglicană.

„Biserica Anglicană, acea floare fină a geniului nostru insular pentru compromis."

Robert Bolt, 1960

Contrareforma În urma Reformei, Biserica Catolică a știut că trebuie să facă unele schimbări pentru a putea supraviețui și a se reorganiza. Natura exactă a ripostei a fost decisă la Conciliul de la Trento, care s-a întrunit la anumite intervale de timp între 1545 și 1563. S-a reexaminat doctrina controversată, s-a insistat asupra celibatului preoțesc, s-au susținut cele șapte sacramente și s-a aprobat autoritatea supremă a papei, dar s-a acceptat că unele dintre vechile abuzuri trebuiau să înceteze. Catolicismul a fost restaurat în unele țări unde își pierduse influența – Franța, Polonia, sudul Olandei și părți din Germania –, dar diviziunea religioasă a fost mereu parte a imaginii Europei.

Idee principală
Abuzurile Romei au declanșat o revoltă

10 Papalitate

Sunt multe aspecte ale catolicismului care l-au separat de restul creștinismului. Unul dintre acestea este loialitatea față de papalitate. Catolicii cred că papa de la Roma se află pe o linie directă care poate fi urmărită înapoi până la Apostolul Petru și că are o autoritate spirituală și didactică fără egal. În anumite chestiuni de credință și de morală, papa vorbește infailibil – adică fără erori.

Sistemul ierarhic al guvernării Bisericii a fost stabilit de creștinism în 160 d.Hr. Până atunci, diferitele comunități creștine se bucuraseră de o autonomie considerabilă, astfel încât au existat atât lipsa unei conduceri clare, cât și dispute frecvente asupra doctrinei. Pentru a rezolva problema, Biserica timpurie a adoptat treptat o schemă constând într-o ierarhie clericală (arhiepiscopi, episcopi, preoți, diaconi), care erau conduși de papă. Ei, la rândul lor, aveau autoritate asupra oamenilor, care erau cunoscuți ca laici.

Teorie și practică În primii ani ai Bisericii creștine, autoritatea papalității a fost ceva care a existat mai mult în teorie decât în practică. Abia la mijlocul secolului al V-lea, în timpul pontificatului lui Leon cel Mare, autoritatea papei ca Episcop de Roma și succesor al Sfântului Petru a dominat într-o măsură semnificativă în Europa. Leon a obținut această autoritate prin dedicarea personală și exemplul propriu, combinate cu o strategie misionară de succes și alianțe cu regi și prinți puternici.

Ulterior au existat perioade de putere papală supremă, și alte perioade – ca în Epoca Întunecată a secolului al IX-lea – când

cronologie

64 d.Hr.	160
Execuția Sf. Petru	Ierarhia este stabilită

Papa Leon cel Mare

Leon I (440–461) este unul dintre cei doi papi din istorie cărora le-a fost acordat titlul de „cel Mare". El este cunoscut pentru insistența lui privind autoritatea supremă a papalității asupra Bisericii. „A insistat pe identitatea papalității cu Petru", scrie istoricul ecleziastic de la Cambridge, Eamon Duffy. „Sentimentul lui Leon despre această identitate era aproape mitic. Deși un «urmaș nedemn», Leon era moștenitorul tuturor prerogativelor lui Petru." Aplicând viguros și nemilos această viziune a papalității, Leon a schimbat creștinismul dintr-un sistem de prelați și episcopi în mare măsură autonomi, larg răspândit în ținuturile vechiului Imperiu Roman, într-un model ierarhic de guvernare cu papa în vârf. Orator și diplomat talentat, a fost, de asemenea, și un om de mare curaj. În 452, l-a înfruntat pe Attila Hunul, care devastase nordul Italiei și se pregătea să se îndrepte spre sud, către Roma, și l-a convins să se retragă.

Roma și papalitatea au intrat în declin. Deși catolicismul continuă să se agațe de noțiunea de succesiune apostolică ce leagă pe fiecare dintre cei peste 260 de succesori ai Sf. Petru de Iisus, realitatea este că libertinii, escrocii și chiar, după cum spune legenda, o femeie deghizată în bărbat au avut acces la tronul papal. Totuși, Biserica învață că eșecurile papilor ca indivizi nu ar trebui să știrbească autoritatea funcției. Ar trebui să ne amintim că mulți papi au fost oameni foarte inteligenți, umili, spirituali și curajoși, cu adevărat vrednici de mantia Sf. Petru.

„Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea."

Evanghelia după Matei 16

440

Leon cel Mare extinde autoritatea papei

1870

Papa este declarat infailibil

„Papalitatea nu este altceva decât fantoma defunctului Imperiu Roman."

Thomas Hobbes, 1651

Alegeri papale În primul mileniu al Bisericii, papii au fost adesea aleși prin aclamații populare – fie de către clericii care îi înconjurau, fie de către cetățenii Romei. De asemenea, conducătorii laici au jucat uneori un rol ca parte a relației cruciale dintre Biserică și stat. Începând cu 1059, se aplică sistemul care există și astăzi. Papii sunt de acum aleși printr-o serie de voturi secrete de către cardinalii Bisericii, din rândul lor. Aproape 80 la sută dintre bărbații care au stat până acum pe tronul Sfântului Petru au fost italieni și 38 la sută romani. Totuși, cu o proporție din ce în ce mai mare de alegători cardinali care vin acum din țările în curs de dezvoltare, se crede a fi o chestiune de timp înainte ca unul dintre ei să devină papă, și astfel un simbol a ceea ce este acum o biserică universală din punct de vedere geografic.

Infailibilitatea Revendicarea autorității supreme, dată de Dumnezeu, a fost lucrul pe care l-au făcut papii de-a lungul veacurilor și se află în centrul catolicismului. Se spune că ceea ce predică papa nu ar trebui contrazis sau ignorat de nici un membru al Bisericii. Tradiția conform căreia papalitatea păstrează adevărul apostolilor a fost mai întâi consacrată în 519 în „Formula lui Hormisdas", numită după papa care a fundamentat-o împreună cu împăratul roman Iustinian.

În secolele următoare a avut loc o dezbatere îndelungată în interiorul Bisericii despre infailibilitatea papală, dar doar în secolul al XIX-lea – exact la momentul când puterea temporară a Papei era la nivelul cel mai de jos, prin pierderea Statelor Papale în 1870, în timpul luptei pentru unificarea Italiei – a fost aprobată la o întâlnire a cardinalilor de la Roma pretenția papei conform căreia este în afara

greșelii când promulgă învățături dogmatice. Din acel moment, o singură afirmație papală – declarația din 1950 că mama lui Iisus, Maria, s-a ridicat la cer cu trupul și sufletul, un eveniment cunoscut ca Adormirea Maicii Domnului – a fost considerată infailibilă.

Excomunicarea

În Evul Mediu – când Inchiziția se afla la apogeul puterii sale, funcționând adesea prin tortură și pedepse capitale pentru a-i supune pe catolici învățăturilor papale – excomunicarea a fost utilizată frecvent ca răspuns la disidență. Totuși, după Reformă, Conciliul de la Trento a căutat să oprească astfel de excese, ordonând ca această excomunicare să fie invocată cu „sobrietate și mare circumspecție". Regulamentul Bisericii Catolice, Codul Canonic, include în lista păcatelor pentru care se riscă excomunicarea: apostazia, erezia, schisma, profanarea euharistiei, violența fizică împotriva papei și producerea avortului.

Prin serviciul său civil din Vatican (curia), rețeaua de arhiepiscopi și episcopi locali din întreaga lume și preoți din parohii, papa își păstrează puterea de a-i disciplina pe catolici – uneori prin excluderea de la sacramente – și, în cazuri rare, de a-i expulza din Biserică, proces cunoscut sub numele de excomunicare. Totuși, trebuie subliniat că, pentru a fi exclus din Biserică, trebuie ca mai întâi să fi aderat la Biserică prin botez, ușa rămânând întotdeauna deschisă după excomunicare pentru pocăință și reprimire.

Idee principală
Papa guvernează catolicismul

11 Vină și misoginie

În cele patru evanghelii ale Noului Testament, Iisus se concentrează pe ceea ce s-ar putea numi moralitate socială – cum ar trebui să relaționeze unii cu ceilalți indivizii și societățile în privința corectitudinii, a dreptății și a iubirii. Spune foarte puține despre moralitatea sexuală și de gen. De-a lungul istoriei, Biserica creștină a fost condusă exclusiv de bărbați, care continuă în unele ramuri să refuze accesul femeilor la hirotonisirea ca preoți. În plus, învățătura conservatoare privind contracepția, avortul, sexul înainte de căsătorie și homosexualitatea eclipsează adesea evanghelia sa radicală socială.

De-a lungul secolelor, multe dintre atitudinile tradiționale occidentale față de moralitatea sexuală și rolurile bărbaților și femeilor în cadrul societății au fost modelate de creștinism. Cu toate că societatea noastră din ce în ce mai laică a adoptat o atitudine mai permisivă, bisericile au rămas totuși fidele vechilor învățături și sunt adesea văzute ca fiind ostile față de sex și ca având prejudecăți împotriva femeilor.

Religia, spun criticii ei, este o cale prin care bărbații își exercită controlul. Pentru mulți credincioși sinceri, diferențele dintre idealurile religiei lor privind sexul și genul și realitățile din viața de zi cu zi au provocat durere și vină – după cum sunt prezentate în romanele unor scriitori precum Graham Greene, Edna O'Brien, Antonia White și David Lodge.

În ultimii 100 de ani mai multe confesiuni creștine au început să permită femeilor să devină preoți și pastori. În 1853, Antoinette Brown

cronologie

SEC. IV Î.HR.
Platon face distincția între suflet și corp

SEC. V D.HR.
Sf. Augustin avertizează asupra pericolelor sexului

Femeile în islam și iudaism

Există un contrast în cadrul islamului între învățătură și practică în relația cu femeile. Coranul subliniază că bărbații și femeile sunt egali, că toți provin dintr-un singur suflet. Istoricii subliniază că Mahomed și-a consultat soțiile și a dat femeilor mai multe drepturi decât aveau până atunci în mod tradițional. Totuși, în unele țări musulmane femeile se bucură astăzi de puține drepturi și libertăți, deși încă se discută dacă acest lucru este la alegere sau din cauza prejudecăților masculine. Spre exemplu, talibanii fundamentaliști din Afghanistan au negat educația femeilor și au insistat ca ele să își acopere corpul și fața când sunt în public, în timp ce, în Arabia Saudită, femeilor le este interzis să conducă mașini. Cu toate acestea, Irakul are una dintre cele mai mari proporții de femei în Parlament din lume. Și în iudaism există o serie de atitudini față de femei, în funcție de forma particulară a credinței care prevalează. De exemplu, unele congregații evreiești liberale au femei rabin. Totuși, mai multe grupuri ortodoxe cer femeilor să stea într-o galerie sau o zonă separată în sinagogă, în timp ce în cercurile ultraortodoxe se așteaptă ca femeile să urmeze ritualurile legii de puritate, care interzic sexul marital în timpul menstruației și recomandă acoperirea părului atunci când sunt în public.

a devenit prima femeie preot paroh, în 1886 Helenor Alter Davisson, prima femeie preot metodist, iar în 1942 Florence Li Tim-Oi, prima femeie preot anglican. Biserica Anglicană însăși a așteptat până în 1992 pentru hirotonirea femeilor. În provinciile americane și neozeelandeze ale anglicanismului mondial au existat episcopi femei din 1989, dar unele părți ale comunității continuă să interzică femeilor

„Principalele mele dificultăți legate de Biserică se concentrează în jurul atitudinii sale față de sex. Deci, s-ar putea construi un caz, evident, care să susțină Biserica drept o alternativă la viața sexuală.“

Antonia White, 1899–1980

SEC. XIII D.HR.

Toma d'Aquino scrie despre legile naturii

SEC. XIX D.HR.

Primele femei preot

să fie preoți din cauza genului lor, la fel cum o face și catolicismul. Există trei argumente în acest sens: că Iisus a ales numai apostoli bărbați; că preotul stă în locul lui Iisus la altar și trebuie, prin urmare, să fie un bărbat ca și el; și că tradiția Bisericii exclude pre[illegible] femei, chiar dacă nu există nimic explicit în acest sens în evanghelii.

Catolicismul insistă și asupra celibatului preoților săi (deși excepții rare au fost permise). Aceasta nu a fost practica Bisericii timpurii; într-adevăr, până la Conciliul din Trento, au existat preoți căsătoriți. Ceea ce a determinat luarea hotărârii a fost convingerea că acei călugări celibatari care trăiau în mănăstiri erau exemple mai bune pentru credincioși decât un preot cu soție și familie. Ierarhia catolică a crezut că familia ar putea distrage un preot de la slujirea sa, deși alte biserici au descoperit că a fi tată și preot poate fi o combinație de succes.

Pericolele sexului Creștinismul nu a fost prima religie care să considere plăcerea sexuală ca fiind periculoasă. Filosoful grec Platon (424–348 î.Hr.) spunea că trupul uman este rău pentru că distrage

Augustin și Aquino

Sf. Augustin (354–430) a fost botezat creştin dar s-a îndepărtat de Biserică în timpul unei tinereţi desfrânate și lumești. La vârsta de 33 de ani el a revenit la credinţă, încurajat de mama lui, Sf. Monica, și și-a petrecut restul vieţii ca un admirat episcop și profesor în Africa de Nord. Scrierile sale – în special *Confesiuni* (Editura Humanitas, 2018) și *Despre Cetatea lui Dumnezeu* (Editura Ştiinţifică, 1998) – au dăinuit în cercurile catolice. Bazându-se pe propriul trecut, Augustin a insistat asupra păcătoșeniei cărnii și a pericolelor sexualităţii umane. Sf. Toma d'Aquino (1225–1274), ca și Sf. Augustin, încă mult citat de papi și episcopi, a apelat la scrierile filosofilor greci pentru a construi o înţelegere raţională a lui Dumnezeu ca creator și sursă a tuturor fiinţelor, a bunătăţii și a adevărului. *Summa Theologica* (Editura Polirom, 2009) a descris o lege naturală, un model moral predestinat de comportament, văzut la animale, dar prezent și la om. Acesta a informat prin scrierile sale despre sexualitatea umană. „Starea de virginitate", susţinea el, „este preferabilă chiar și căsătoriei abstinente."

„Declar că Biserica nu are autoritatea de a conferi hirotonirea întru preoție femeilor și că această judecată trebuie considerată ca definitivă de către toți credincioșii Bisericii."

Papa Ioan Paul al II-lea, 1994

mintea de la căutarea adevărului. El a văzut sexul doar ca o funcție a corpului. Elevul său Aristotel (384–322 î.Hr.) a împărtășit acest punct de vedere cu privire la femei ca fiind inferioare bărbaților și prea dispuse să folosească sexul pentru a le distrage atenția de la probleme raționale. Atât Aristotel, cât și Platon au avut un rol central în modelarea acelei note pesimiste asupra moralității sexuale care a pătruns în învățătura creștină. Sf. Augustin și Sf. Toma d'Aquino au folosit în special scrierile acestor filosofi ca bază pentru contribuțiile lor de marcă pe acest subiect în secolele al V-lea și respectiv al XIII-lea.

Majoritatea bisericilor creștine continuă să susțină că homosexualitatea este un păcat – deși Iisus nu menționează acest lucru în evanghelii. De asemenea, susțin poziția împotriva divorțului, una dintre puținele ocazii când Iisus face referire la un subiect de moralitate sexuală, iar cele mai multe pledează pentru abstinență înainte de căsătorie. Biserica Catolică se opune așa-numitei „contracepții artificiale" – pilule, prezervative, DIU – deoarece consideră că acestea interferează cu „perpetuarea vieții umane", care este scopul principal al sexului. Această legătură indestructibilă între sex și crearea unei noi vieți este și ceea ce insuflă ostilitatea catolicismului față de homosexualitate.

Idee principală
Femeile și sexul sunt periculoase

12 Duhul Sfânt

Creștinismul convențional ne învață că există trei persoane într-un singur Dumnezeu – Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Duhul Sfânt. Împreună sunt cunoscute ca Sfânta Treime. Toate cele trei persoane sunt egale și împărtășesc aceeași „esență", dar fiecare are un anumit rol. În mișcarea penticostală modernă, Duhul este cel mai important element al Trinității, cu „darurile Duhului" despre care se crede că au puterea să transforme viața. Însă, pentru mulți creștini, Duhul Sfânt rămâne un concept greu de definit.

Nu există o mențiune specifică în scripturi despre Sfânta Treime. Doar în primii ani ai Bisericii, când doctrina a început să apară, și până în secolul al III-lea d.Hr. s-a convenit că Tatăl, Fiul și Sfântul Duhul (cunoscut și ca Spiritul Sfânt) nu erau doar legați sau înrudiți, ci aveau o esență identică. Prin Crezul de la Niceea, împărtășirea declarației de credință a multor ramuri ale creștinismului, enunțat în secolul al IV-lea, este descrisă relația exactă dintre elementele Treimii. De exemplu, în versiunea Crezului folosită încă la mesa modernă catolică, credincioșii spun: „Cred în Spiritul Sfânt, Domnul și de viață dătătorul, care de la Tatăl și de la Fiul purcede, care împreună cu Tatăl și cu Fiul este adorat și preamărit și a grăit prin profeți".

Erezie și controversă Formula Sfintei Treimi s-a dovedit a fi controversată în istoria creștinismului. În secolul al IV-lea, Arie, un preot din Alexandria, propovăduia că Iisus avea puteri supraomenești, dar nu egale cu cele ale lui Dumnezeu Tatăl. „Erezia ariană"

cronologie

SEC. III D.HR.	SEC. IV D.HR.
Apare doctrina Sfintei Treimi	Controversa ariană

Primele Rusalii

Conform Evangheliei după Ioan, în seara zilei când a înviat din morți, Iisus a venit printre discipoli, care se ascundeau încă din momentul răstignirii. „Luați Duh Sfânt", le-a spus. „Cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute." Faptele Apostolilor, care apar mai târziu în Noul Testament, spun povestea primilor ani ai Bisericii creștine, descriind un eveniment similar care are loc după înălțarea lui Iisus la ceruri. Din nou apostolii s-au reunit într-o cameră, când au auzit „un vânt puternic din cer, zgomot care a umplut întreaga casă în care ședeau; și le-a apărut ceva care păreau limbi de foc". Toți s-au umplut de Sfântul Duh și au putut vorbi brusc fluent în limbi străine pe care nu le învățaseră niciodată. Acest eveniment este sărbătorit în fiecare an de creștini la șapte săptămâni după Duminica Paștelui ca Cincizecime, și care a dat numele mișcării penticostale, care crede că aceleași daruri ale Duhului sunt disponibile tuturor credincioșilor. Duminica Rusaliilor este uneori numită ziua de naștere a Bisericii.

a avut ca rezultat diviziunea Bisericii. În secolul al IX-lea, creștinii orientali au optat pentru omisiunea „și Fiul" (*filioque* în latină) din Crez, insistând că Spiritul a purces doar de la Tatăl. Această poziție a contribuit la schisma din 1054 între Orient și Occident. În ultimii ani, unii creștini, cum ar fi mormonii, au respins Treimea cu totul, văzându-i pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh ca trei persoane separate, unite în scop, dar nu în esență.

Atât în aramaică – limba pe care ar fi vorbit-o Iisus – cât și în ebraică, cuvântul pentru „duh" este de gen feminin. Acest lucru a făcut ca mulți gânditori creștini de-a lungul veacurilor să vadă Duhul Sfânt ca întruchiparea feminină a Dumnezeirii.

1054

Ruptura de Orient

CCA 1900

Evoluează penticostalismul

Limbi de foc Descrierile Duhului Sfânt în arta creștină au luat mai multe forme. În evanghelii, despre botezul lui Iisus în râul Iordan de către vărul său Ioan, se spune că Duhul coboară pe el ca un porumbel. Acest simbol este văzut și în reprezentările Duhului care vine la Maria când un înger îi spune că este însărcinată cu fiul Domnului. Și în Faptele Apostolilor, Duhul este arătat apostolilor lui Iisus ca un vânt sau ca limbi de foc, deseori reprezentat de artiști ca o flacără.

Darul limbilor

Printre darurile Duhului Sfânt menționate în Noul Testament este „darul limbilor", se numără și glossolalia. Cei care au primit acest dar pot vorbi într-o limbă care este necunoscută ascultătorilor. Creștinii cred că acest fenomen reflectă experiența apostolilor când Duhul s-a pogorât peste ei. Se spune că un număr mai mic de credincioși au primit un al doilea dar din partea Duhului care le permite să interpreteze aceste ziceri. Darul limbilor este privit de creștinii penticostali – o mișcare ce s-a dezvoltat în secolul XX – ca semn autentic al botezului în Duh. Penticostalii descriu ceea ce spun cei care experimentează darul limbilor de foc, ca limbă cerească, limba îngerilor sau limba Duhului. Eforturile academice de a le decodifica au dus până acum la puține rezultate, deși studiile au subliniat că cei care experimentează fenomenul tind să fie într-o stare emoțională accentuată. Darul limbilor era puțin cunoscut în primele secole ale Bisericii, Sf. Augustin sugerând că a fost un fenomen limitat doar la primii apostoli. Cu toate acestea, anumiți sfinți și mistici – inclusiv Patrick, sfântul patron al Irlandei din secolul al IV-lea – au descris comunicarea cu Duhul într-o limbă pe care o puteau înțelege, dar care ar fi fost neinteligibilă pentru alți ascultători.

„Coboară din ceruri, o Duhule Sfinte,
Lumină revarsă-ne-n suflet și minte.
Din mâinile tale atotcreatoare,
O ploaie de har peste noi să coboare."

Carte de rugăciuni, 1662

„Cred sincer că orice om care propovăduiește un simplu mesaj al Evangheliei prin puterea Duhului se poate aștepta la rezultate dacă vorbește cu persoane neconvertite."

Billy Graham, 1918

Daruri ale Duhului Sfânt Creștinismul tradițional continuă să creadă că Duhul Sfânt are un rol unic de jucat în convertirea indivizilor, în modelarea scripturilor (de aici mențiunea în Crez de a „grăi prin profeți") și în a-i ajuta pe credincioși să-și găsească cuvintele pentru a vorbi altora despre credința lor. Conform catolicismului, Duhul intervine în viața Bisericii în primul rând pentru a-i influența deciziile. Astfel, spre exemplu, când se adună cardinalii să aleagă un nou papă, se spune că își dau votul sub îndrumarea Duhului. De asemenea, protestantismul atribuie o funcție instituțională Duhului, dar preferă să vorbească despre el ca având o relație directă cu credincioșii.

În Întâia Epistolă către Corinteni, scrisă în jurul anului 50 d.Hr., Sf. Pavel descrie darurile pe care Duhul le-a acordat indivizilor. „Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înțelepciune; iar altuia, după același Duh, cuvântul cunoștinței; și unuia i se dă întru același Duh credință; unuia, faceri de minuni; altuia, feluri de limbi și altuia, tălmăcirea limbilor. Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia deosebi, după cum voiește."

Idee principală
Dumnezeu este trei în unul

13 Sfinți și păcătoși

Multe religii susțin exemplul bărbaților și al femeilor sfinți din trecut ca mijloc de ghidare și de inspirație a credincioșilor de azi pentru a duce o viață morală și bună. Biserica creștină îi numește sfinți model, iar catolicismul, în special, continuă să opereze un sistem oficial în care li se adaugă alții în fiecare an.

Există deja aproximativ 10 000 de sfinți recunoscuți oficial care pot fi chemați în ajutor de către credincioși în timp ce caută inspirație și forță în momente de necaz. Se spune că unii sfinți au o preocupare particulară sau un patronaj: Sf. Iosif, soțul Fecioarei Maria, este sfântul patron al tâmplarilor; Sf. Cecilia este sfânta patroană a muzicii; în timp ce Sf. Iuda este chemat de cei care se află într-o situație disperată. De la începuturile ei, Biserica a îmbrățișat conceptul de „comuniune a sfinților", renăscuți în ceruri, identificați după aurele lor (inele de lumină în jurul capului în reprezentări tradiționale) și acționând ca intermediari între umanitate și Dumnezeu. Prin urmare, indivizilor li se dă încă un nume de sfânt la botez, când intră oficial în Biserică, și mai târziu, în unele ramuri ale familiei creștine, se alege un sfânt ca patron la sacramentul de confirmare.

Înainte de 1234, procesul de sanctificare se desfășura prin aclamație populară. Se credea că povestea vieții unui individ foarte apreciat ar putea oferi o privire asupra a ceea ce era Dumnezeu.

Acest lucru era valabil în special pentru cei martirizați pentru credința lor în primii ani ai creștinismului. Ștefan, diacon evreu convertit, este menționat în Faptele Apostolilor ca fiind ucis

cronologie

CCA 35 D.HR	SEC. IV
Moartea lui Ștefan, primul sfânt	Apar aureolele în arta creștină

cu pietre din cauza muncii sale de misionariat. El este considerat de creștinism ca fiind primul sfânt, iar puterile sale ca predicator și făcător de miracole ar putea fi văzute ca fiind șablonul pentru toți sfinții care au urmat.

Acest sistem democratic ar putea fi unul la întâmplare. Adesea, poveștile diferiților indivizi ar sfârși prin a se confunda. De exemplu, există un număr de sfinte de la începuturile Bisericii (Pelaghia, Apollinaris, Eufrosina, Eugenia, Marina) care s-au îmbrăcat ca bărbați pentru a avea vieți ascetice și ale căror povești au o remarcabilă asemănare. La fel, unii sfinți timpurii – Hristofor, cel iubit de către șoferi, sau Valentin, patronul îndrăgostiților – se pare că nu au existat. Biografiile lor se bazau pe zei păgâni primari, care au fost subsumați Bisericii creștine timpurii.

Aureole

Folosirea aureolelor în arta religioasă precede creștinismul. Un cerc de lumină deasupra capului pentru a indica o zeitate poate fi întâlnit în reprezentările egiptene și asiatice antice, precum și în portretizările zeilor greci și romani. Creștinismul a preluat pentru prima dată această practică în jurul secolului al IV-lea; la început se folosea doar pentru reprezentările lui Iisus, dar aceasta s-a răspândit rapid. Există o ierarhie a aureolelor în arta creștină. Cele triunghiulare sunt rezervate celor trei persoane ale Treimii – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Aureolele rotunde – albe, aurii sau galbene – sunt pentru sfinți. Fecioara Maria are un cerc de stele, deși unii artiști o reprezintă cu o mandorlă – sau aureolă care o înconjoară în întregime. O aureolă pătrată se folosește când se reprezintă o figură sfântă, dar încă în viață – spre exemplu, în pictarea diferiților papi. Iuda este, de regulă, reprezentat cu o aureolă neagră. Practica reprezentării sfinților cu aureole a început să se stingă în perioada Renașterii.

1234

Roma începe sanctificările

2005

Ioan Paul al II-lea moare după ce a creat aproape 500 de sfinți

Sfinți moderni

Maica Tereza de Calcutta (1910–1997) a fost o călugăriță catolică născută în Albania, care a câștigat lauda întregii lumi pentru ajutorarea celor săraci, prigoniți și a celor aflați pe moarte din India. A fondat un ordin religios înfloritor, Misionarii Carității, care poartă îmbrăcămintea ei distinctivă, robele albe cu margini albastre. A primit Premiul Nobel pentru Pace în 1979. La șase ani după moartea ei, a fost beatificată de papa Ioan Paul al II-lea. Monseniorul Josemaria Escriva (1902–1975) a fost fondatorul spaniol al mișcării Opus Dei din cadrul catolicismului. Abordarea conservatoare a tainelor îl face foarte controversat (în special în romanul lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*), dar Escriva a fost canonizat în 2002, la doar 27 de ani după moartea sa. Prin contrast, arhiepiscopul Oscar Romero (1917–1980), deși considerat un sfânt de mulți locuitori ai Americii Centrale, încă așteaptă recunoașterea oficială. Atacurile sale deschise privind încălcarea drepturilor fundamentale ale omului de către guvernul militar din El Salvador au fost reduse la tăcere când a fost împușcat de soldați în altar, în timpul unei slujbe din martie 1980. Martiriul său nu a fost suficient pentru a grăbi Biserica Catolică în procesul de canonizare, deoarece se crede că Roma se temea de o interpretare politică a acțiunilor sale.

Întrucât conducătorii Bisericii au devenit mai activi în reglementarea vieților credincioșilor, procesul de canonizare a fost introdus sub control oficial. În 1234, papa Grigorie al IX-lea a pretins pentru episcopul Romei puterea absolută asupra recunoașterii sfinților. Din acest moment, registrul candidaților beatificați s-a restrâns șis-au cerut dovezi mai importante atât ale virtuților lor în viață, cât și ale unor miracole care au avut loc după moartea lor.

„Sfinții au fost întotdeauna sursa și originea reînnoirii în cele mai dificile momente în istoria Bisericii.“

Catehismul Bisericii Catolice, 1994

Canonizare modernă Astăzi catolicismul dedică cea mai mare parte a energiei canonizării. Prin contrast, Biserica Ortodoxă preferă să vadă sfinții nu ca modele morale, ci pur și simplu ca indivizi care sunt acum în cer. Respectă faptul că oamenii își pot aminti de ei ca fiind figuri excepționale, dar fără a emite judecăți asupra lor. Anglicanii și alte denominațiuni protestante recunosc figurile majore ale sfinților din istoria creștină, dar nu au un proces oficial prin care să adauge la numărul lor. Metodismul avertizează împotriva venerării sfinților cu totul.

„Pentru majoritatea, chiar și pentru oamenii buni, Dumnezeu este o credință. Pentru sfinți, el este o îmbrățișare."

Francis Thompson, 1859–1907

Parte integrantă a procesului catolic de canonizare este necesitatea minunilor. Pentru a deveni sfânt, o persoană trebuie să demonstreze, spre satisfacția autorităților bisericești, că a răspuns la rugăciunile credincioșilor de dincolo de mormânt. Cea mai simplă dovadă este dacă o persoană care s-a rugat la viitorul sfânt este în mod miraculos vindecată de o boală. În sistemul actual, este necesară dovada unui miracol pentru ca un candidat să fie beatificat – declarat binecuvântat – și de două dovezi pentru a fi canonizat – numit sfânt.

Între 1234 și 1978, au existat mai puțin de 300 de candidați la sanctificare. Obiceiul Bisericii a fost să reflecteze mult și intens asupra deciziilor sale – adesea având nevoie de mai mult de un secol pentru a ajunge la un verdict – și să-i promoveze doar pe cei cu virtuți excepționale. Papa Ioan Paul al II-lea (1978–2005) a avut o abordare diferită. În total, el a creat 476 de sfinți și a aprobat 1 315 de beatificări.

Idee principală
Nu poți depăși un model bun

14 Ortodoxia

Expresia „a fost, este, va fi", luată din rugăciunile folosite în liturghia ortodoxă, rezumă credința acestei mari tradiții creștine că numai ea a păstrat vechile structuri ale Bisericii timpurii și credința apostolilor. „Ortodoxia" se traduce prin „dreapta credință". În teologia lor, luarea deciziilor și, mai presus de toate, liturghiile sunt cele trei ramuri principale care împreună formează Ortodoxia răsăriteană – greacă, rusă și diverse ramuri balcanice – care se consideră neschimbate de două milenii.

Cu aproximativ 250 de milioane de adepți în lume, ortodoxia este cel mai mare grup creștin după catolicism. Originea rupturii dintre creștinii occidentali și cei orientali stă în diviziunea vechiului Imperiu Roman. În timp ce partea occidentală, cu capitala la Roma, a căzut în secolul al V-lea, partea orientală, cu capitala la Constantinopol, a continuat să existe în diverse forme până în 1453, când a fost cucerită de către otomani. Biserica creștină a reflectat această diviziune politică cu un patriarh stabilit la Constantinopol, care se considera egalul episcopului de la Roma și care a rezistat pretențiilor autorității universale a papalității asupra creștinilor. Biserica răsăriteană a încercat chiar să înlăture pretenția Romei de a avea o legătura directă cu Iisus prin Sf. Petru, declarând că a fost fondată de Sf. Andrei, primul apostol al lui Iisus.

Schisma din 1054 În acest context au avut loc diferitele dispute teologice care au contribuit la Schisma est-vest din 1054. Printre problemele care au divizat cele două părți au fost atitudinea față de Sfânta Treime (vezi p. 49), atașamentul Bisericii răsăritene

cronologie

381
Conciliul de la Constantinopol pune bazele patriarhiei orașului

cca 540
Reconstrucția Hagia Sofia (Sfânta Înțelepciune), biserica-mamă a ortodoxiei, acum moschee

Sfinții Chiril și Metodie

Chiril (cca 827–869) și Metodie (cca 815–885), cunoscuți ca apostolii slavilor, au fost doi frați vorbitori de limbă greacă care au adus creștinismul în Europa de Est, în Balcani și mai departe. Ca să faciliteze traducerea Bibliei pentru noii convertiți, ei au conceput propria limbă slavonă, care rămâne utilizată în Biserica Ortodoxă până în prezent. Sunt venerați de ortodoxie ca fiind egali cu primii apostoli. În 868, se crede că au călătorit la Roma, unde au fost primiți călduros de papă. Catolicismul i-a inclus în calendarul de sfinți, iar papa Ioan Paul al II-lea i-a declarat patronii Europei.

față de folosirea icoanelor și disputele asupra euharistiei și a ritualului liturgic. Au existat numeroase motive de controversă înainte de 1054, dar care au fost întotdeauna rezolvate și mulți au sperat că această ruptură ar putea fi încă o dată vindecată. Cu toate acestea, distrugerea Constantinopolului în 1204 de către cruciații trimiși de papă să lupte în Țara Sfântă, împreună cu încercările de a înființa o patriarhie de limbă latină (romană) în regiune, au spulberat orice speranță de reconciliere. Eforturi suplimentare au fost depuse între 1274 și 1439; acestea din urmă, la Conciliul de la Florența, s-au bucurat de un oarecare succes înainte ca evenimentele externe din 1453 să aibă loc, când Constantinopolul a căzut în fața atacatorilor otomani.

Separarea de Roma a condus la o creștere a diferențelor dintre zonele orientală și occidentală ale creștinătății, mai ales după 1453, când zonele balcanice și grecești ale Bisericii Ortodoxe urmau să intre sub 400 de ani de stăpânire islamică. Reforma și toate turbulențele care au urmat au trecut efectiv. Odată cu căderea Constantinopolului, puterea principală a Bisericii răsăritene a trecut la Moscova, care se pretinde a fi „a treia Romă".

„Membrii săi sunt imagini ale lui Dumnezeu în toate privințele, oglinzi clare și fără pată, care reflectă strălucirea luminii primordiale și chiar a lui Dumnezeu însuși."

Dionisie Areopagitul,
sfârșitul secolului al V-lea

1054
Ruptura dintre Orient și Occident

1453
Căderea Constantinopolului sub dominație otomană

> „Iisus s-a făcut om pentru ca noi să fim îndumnezeiți."
>
> Sf. Atanasie al Alexandriei, cca 293–373

În secolul XX, după Revoluția Rusă din 1917 și preluarea sovietică a unei mari părți din Europa de Est, în urma celui de-al Doilea Război Mondial, Biserica Ortodoxă a fost obligată să se supună autorităților comuniste ostile (conform unor estimări, aproximativ 6 milioane de creștini ortodocși ruși și-au pierdut viața din cauza credinței lor). A reușit să funcționeze în continuare doar concentrându-se strict pe liturghie, închinare și evitarea oricărei implicări în problemele societății mai largi.

Autoritate descentralizată Biserica Ortodoxă modernă nu are nici un lider cu un statut care să rivalizeze cu cel al papei. Patriarhul Ecumenic de la Constantinopol prezidează ca primul dintre egali la întâlnirile cu episcopii ortodocși din cele trei ramuri principale. De asemenea, structura ierarhică ortodoxă este mult mai descentralizată, în conformitate cu practica comunităților creștine timpurii. Episcopii locali au autoritate în zona lor și se adună împreună cu alți episcopi din regiune pentru a lua decizii asupra unor chestiuni mai generale.

Preoția ortodoxă este deschisă bărbaților căsătoriți, dar episcopii trebuie să fie celibatari și sunt aleși în mare parte din tradiția monahală puternică a ortodoxiei. Un mare accent se pune pe „Sfânta Tradiție" a Bisericii în termeni de învățătură. Scopul principal al fiecărui individ în ortodoxie este *theosis* – unitatea mistică a omului cu Dumnezeu, atât la nivel colectiv, cât și la nivel individual.

Liturghii vechi Cea mai tangibilă distincție dintre ortodoxie și creștinismul occidental poate fi văzută în vechiul stil maiestuos al cultului. Nici mobilierul, nici ritualurile din bisericile ortodoxe nu s-au schimbat prea mult în ultima mie de ani. Nori de tămâie însoțesc sfânta liturghie. Preoții sunt îmbrăcați în haine ornamentate, bărbile și părul lung asemănându-se cu cele ale apostolilor. Icoanele – sau picturile religioase – sunt amplasate de jur împrejurul bisericii și înconjurate de candele. Comunitatea se închină în fața icoanelor și le sărută. Un panou elaborat, sau iconostas, separă altarul și, prin urmare, pe clerici de corpul bisericii și de laici. O mare parte din

Icoane

Ortodoxia are o convenție artistică prescrisă în ceea ce privește icoanele, deși aceasta variază între diferitele tradiții din cadrul Bisericii. În general, se crede că icoanele nu ar trebui – așa cum se întâmplă în arta religioasă occidentală – să arate partea umană a lui Iisus, a mamei sale sau a sfinților, ci ar trebui să descrie viața lor divină. În cadrul bisericilor rusești, grecești și a diverselor ramuri balcanice, există coduri simbolice bine stabilite pentru realizarea icoanelor. De exemplu, în tradiția rusă, îmbrăcămintea Fecioarei Maria este, de obicei, reprezentată printr-un roșu închis pentru a simboliza umanitatea, pământul, sângele și sacrificiul. Nu este niciodată prezentată purtând o coroană, chiar dacă ortodoxia o privește ca pe Regina Cerului, deoarece o coroană ar fi mult prea pământească. Adesea se adaugă trei stele veșmintelor sale care simbolizează tripla feciorie a Maicii Domnului, înainte, în timpul și după naștere. În primele secole ale creștinismului, toți pictorii de icoane erau călugări și, conform tradiției, pictarea icoanelor este o formă de devotament, efortul artistic fiind însoțit de rugăciune și de contemplare. Ortodocșii cred că Sf. Luca, unul dintre cei patru scriitori ai evangheliilor, a fost primul care a reprezentat-o pe mama lui Iisus. Deși icoanele n-au mai fost utilizate în creștinismul occidental după ruptura cu Orientul, unii artiști religioși precum Duccio în Renașterea italiană și El Greco în secolele al XVI-lea și al XVII-lea în Spania le-au realizat, deși cu idei occidentale care diluează regulile stricte ale ortodoxiei.

liturghie este cântată. Există o coregrafie distinctă a mișcărilor și a gesturilor pe durata întregii slujbe, care poate dura câteva ore. Câteva strane disponibile sunt rezervate vârstnicilor și infirmilor. Ortodoxia a refuzat cu îndârjire să-și actualizeze ritualul liturgic și forma cuvintelor, despre care crede că le oglindesc în continuare pe cele din primele secole ale creștinismului și că reflectă atemporalitatea cerului.

Idee principală
Istoria creștinismului nu înseamnă doar istoria Bisericii Romei

15 Luther și urmașii săi

Cuvântul „protestant" a fost pentru prima dată folosit la Dieta de la Speyer din 1529 pentru a-i descrie pe aceia care puneau la îndoială autoritatea Romei. Se întâmpla la 12 ani după ce Martin Luther declanșase Reforma prin protestul său față de papalitate (vezi Capitolul 9). În secolele următoare, termenul s-a aplicat multor denominațiuni, inclusiv luteranilor, presbiterienilor, baptiștilor și anglicanilor. Ceea ce unește aceste grupuri este accentul pus pe studiul individual al Bibliei, simplitatea închinării și credința în importanța predicării. Toate aceste caracteristici pot fi identificate în disputa inițială a lui Luther cu Roma.

O varietate de factori i-au permis lui Luther să pună capăt dominației creștinismului occidental de către Biserica Romană. Printre consecințe s-a numărat ascensiunea naționalismului în Europa. Liderii și, într-o mai mică măsură, popoarele lor nu mai doreau să fie conduși de papă și de aliatul său, Sfântul Împărat Roman. Această dimensiune politică, naționalistă, a alimentat la început răspândirea ideilor lui Luther – și, în cele din urmă, ale noii sale biserici – în toată Germania și dincolo de ea, mai ales în Scandinavia, unde a fost preluată atât de familia regală daneză, cât și de cea suedeză, care conduceau întreaga regiune.

cronologie

1517
Cele 95 de teze ale lui Luther

1530
Confesiunea de la Augsburg

Totuși, dezvoltarea bisericilor luterane naționale a reprezentat o provocare pentru menținerea unui singur set de credințe. Inițial, noile biserici s-au unit la semnarea Confesiunii de la Augsburg în 1530 și în timpul vieții lui Luther a rămas punctul central pentru toți, suprimând influența conducătorilor individuali. La dreapta sa era Philipp Melanchthon, care, deși nu avea darul lui Luther de lider și de predicator, a adus esența intelectuală și ordinea teologică pentru biserica emergentă. „A trebuit să lupt cu gloata și diavolii, motiv pentru care cărțile mele sunt războinice", a scris Luther în prefața uneia dintre cărțile lui Melanchthon. „Eu sunt pionierul dârz, care trebuie să deschidă drumul; dar maestrul Philipp vine blând și ușor, seamănă și udă din toată inima, de vreme ce Dumnezeu l-a înzestrat cu daruri."

La câteva zeci de ani după moartea lui Luther, în 1546, au izbucnit neînțelegri și au avut loc diviziuni. Această perioadă de turbulențe, exacerbată de eforturile Contrareformei catolice, a condus la un compromis în 1580, când cei mai mulți dintre luterani au semnat Cartea Concordului, o declarație clară a credințelor care i-a unit.

Principiile luterane Cartea Concordului a identificat cheia și elementele de durată ale programului de reformă al lui Luther. Notabil printre acestea a fost accentul pus pe *sola scriptura*, supremația Bibliei asupra oricărei învățături tradiționale sau „făcute de om" ale Bisericii. S-a căzut de accord că Biblia a fost scrisă sub influența Duhului Sfânt și că, mai degrabă decât papa, reprezintă autoritatea supremă a creștinismului. Una dintre cele mai mari realizări ale lui Luther a fost traducerea Bibliei din latină în germană, făcând-o astfel mai accesibilă. Un alt principiu-cheie

„De orice s-ar agăța și în orice ar avea încredere inima ta, acela este într-adevăr Dumnezeul tău."

Martin Luther, 1529

1580
Cartea Concordului

1675
Pia Desideria

a fost *sola fide*, uneori numit și „justificarea doar prin credință", care susține că mântuirea omenească vine prin credința în Dumnezeu și nu este câștigată sau influențată de fapte bune, după cum credeau catolicii.

Cartea Concordului

Acest document istoric, alcătuit din zece secțiuni distincte, este forța unificatoare a luteranismului mondial. În 1580, la Dresda, s-a convenit să se marcheze cea de-a cincizecea aniversare a Confesiunii inițiale de la Augsburg, unde Luther și adepții săi și-au sintetizat ideile într-o serie de teze. A fost alcătuită de către Jakob Andreae și Martin Chemnitz și a fost o încercare de menținere a coerenței între diferitele părți ale unei biserici aflate într-o creștere rapidă. Începe cu afirmația că luteranismul se bazează direct pe principiile și practicile Bisericii creștine timpurii, și că – mai degrabă decât Roma – este adevărata moștenitoare a spiritului acelei Biserici. La fel ca și Confesiunea de la Augsburg, include Catehismele Mari și Mici ale lui Martin Luther, precum și diferitele sale scrieri și predici. Toți noii preoți luterani trebuie să se angajeze necondiționat în susținerea Cărții Concordului.

Dintre bisericile protestante care au apărut după Reformă, luteranismul este cel mai vechi și rămâne cel mai apropiat de catolicism. Acceptă sacramentele – deși cei mai mulți dintre luterani favorizează doar două, spre deosebire de cele șapte susținute de Roma –, dar sunt plasate sub predică în ierarhia adevărurilor. Există episcopi și călugări și, cu toate că preferă un stil de cult mai simplu, include totuși și muzică (Johann Sebastian Bach a compus pentru Biserica Luterană).

Practica pietistă În secolul al XVIII-lea, conservatorismul luteranismului convențional a provocat opoziție din interior.

„Credința nu este nimic altceva decât încrederea în mila divină promisă în Hristos."

Philipp Melanchthon, 1497–1560

Pietism

Atașamentul continuu al bisericii luterane față de sacramente și de un stil tradițional de cult a fost supus unui atac susținut în ultimii ani ai secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea din partea pietiștilor. După cum sugerează numele, această mișcare a vrut să promoveze un tip de pietate mai auster și individual, concentrat pe citirea repetată a Bibliei și pe o viață simplă, evlavioasă care respingea plăcerile lumești. Lumina sa conducătoare a fost pastorul luteran Philip Jacob Spener (1637–1705), a cărui carte, *Pia Desideria*, i-a inspirit pe mulți, printre ei și pe August Francke (1663–1727). Profesor la Universitatea Halle, casa intelectuală a pietismului, Francke este astăzi cunoscut ca fondator al școlilor pentru sărmani. Un alt pietist, teologul Heinrich Muller (1631–1775), a criticat aspru prezența în bisericile luterane a confesionalului, a altarului, a cristelniței și a amvonului, numindu-i „patru idoli proști", favorizând, în schimb, adunările pentru studiul Bibliei și rugăciune din „colegii de pietate".

Mișcarea pietistă a cerut un radicalism mai mare și o abandonare a capcanelor religiei „catolice" în favoarea unui angajament personal mai profund în viața de zi, ceea ce învăța și Biblia. Se spune că pietiștii l-au inspirat pe John Wesley să înființeze mișcarea metodistă (vezi Capitolul 17).

Există aproximativ 64 de milioane de luterani în lume. Cea mai mare concentrare continuă să fie în Germania și în Scandinavia, luteranismul fiind religia de stat în Danemarca, în Islanda și în Norvegia. Există populații considerabile de luteranieni și în Statele Unite și în fostele colonii germane, precum Namibia. Ca și multe alte biserici, luteranismul dobândește un număr mare de recruți noi în Africa și în Asia, deci și harta creștină a lumii continuă să se remodeleze.

Idee principală
Citiți mai mult Biblia

16 Anglicanism

În Anglia, Reforma a cunoscut forme particulare. A fost dictată în parte de circumstanțele politice – de refuzul papei în a-i permite lui Henric al VIII-lea să divorțeze de soția sa și de hotărârea regelui de a înființa o biserică națională care să-i permită să acționeze după propria voință – dar a existat și un motiv religios, influența lui Luther și a lui Calvin resimțindu-se atât în Anglia, cât și în alte părți ale Europei. Noua Biserică a Angliei s-a poziționat, în cele din urmă, între protestantism și catolicism. Menține legături oficiale cu statul și s-a extins, odată cu Imperiul Britanic, pe tot globul. Astăzi există o comunitate anglicană puternică de 80 de milioane, cea de-a treia grupare creștină ca mărime din lume.

Bazele teologice ale Bisericii Anglicane au fost inițial definite în cele 39 de articole din 1563. Acestea reprezintă punctul culminant al unor serii de încercări de a stabili convingerile specifice ale unei biserici naționale. Procesul a început sub Henric al VIII-lea, în 1536, zece articole punând o mică distanță între noua biserică și Roma. Decalajul s-a mărit în 1552 cu un nou set de 42 de articole, elaborate de una dintre cele mai importante figuri protestante, Thomas Cranmer, arhiepiscop de Canterbury. Rezultatul final de 39 a fost rezultatul unui compromis convenit în timpul domniei Elisabetei I.

Exercițiu de echilibrare Tonul și compoziția celor 39 de articolele demonstrează clar exercițiul de echilibru care este anglicanismul. Primele opt articole sunt, în general, catolice și trimit înapoi

cronologie

1529 Henric al VIII-lea se declară conducătorul bisericii engleze

1563 Cele 39 de articole

la apostoli și la practicile Bisericii timpurii. Următoarele zece se îndreaptă spre cele mai noi perspective ale Reformei, dar nu trec la aprobarea completă a unor chestiuni precum poziția lui Luther privind justificarea numai prin credință: anglicanismul lasă loc și pentru fapte bune. Restul se preocupă de doctrină și de poziția Bisericii în raport cu statul.

Și Cartea Rugăciunii Comune, celălalt stâlp al anglicanismului, a evoluat în timpul acestei perioade tulburi. Mâna din spatele ei a fost din nou cea a lui Thomas Cranmer, care a urmărit și desființarea mănăstirilor, promovarea slujbelor în limba engleză și nu în limba latină, sfârșitul venerării sfinților și renunțarea la excesul de imagini religioase în biserici. Consilier de bază mai întâi al lui Henric al VIII-lea și mai apoi, după moartea acestuia în 1547, al fiului său, Edward al VI-lea, Cranmer a combinat cuvinte de devoțiune din tradiția romană cu o interpretare a sacramentelor care se datora maimult lui Luther și lui Calvin. După multe dispute și revizuiri, un text final a apărut în 1662 și a rămas în uz de atunci, deși în 1980 a fost introdusă o culegere alternativă de slujbe.

Fisura Fisura dintre catolici și protestanți – sau reformați, după cum preferă majoritatea anglicanilor să fie numiți – persistă și astăzi. Anglicanismul „de jos" sau „evanghelic" datorează mult lui Luther, lui Zwingli și lui Calvin, cu simplele sale ceremonii și învățături centrate pe Biblie. Între timp, anglicanii „înalți", sau „anglo-catolici", se inspiră de la catolicism atunci când este vorba de forme de închinare și teologie, deși majoritatea resping autoritatea supremă

„Când un anglican este întrebat «Unde ți-a fost biserica înainte de Reformă?» cel mai bun răspuns al său este o contra-întrebare. «Unde ți-a fost fața înainte s-o fi spălat?»"

Michael Ramsey, arhiepiscop de Canterbury, 1961–1974

1662 Cartea Rugăciunii Comune

1867 Prima Conferință Lambeth

2003 Primul episcop homosexual

Mișcarea de la Oxford

În anii 1830, Mișcarea de la Oxford (cunoscută și ca mișcarea tractariană, datorită obiceiului de a expune punctele de vedere în tracturi sau broșuri) a încercat să ducă anglicanismul mai aproape de tradițiile din primii ani ai Bisericii și – spun criticii ei – de romano-catolicism. Figurile sale cheie – John Henry Newman, Edward Pusey și John Keble, toți profesori la Universitatea din Oxford – au simțit că anglicanismul devenise prea simplist și au încurajat o revenire la formele medievale de închinare și de monahism. Ei au argumentat că cele 39 de articole ar putea fi reconciliate cu învățăturile Conciliului Catolic din Trento. Convertirea lui Newman la catolicism, în 1845, a slăbit substanțial mișcarea.

a papei. În ultima vreme, mulți anglicani înalți s-au alăturat romano-catolicilor și ortodocșilor în exasperarea lor privind hirotonisirea femeilor și depășirea autorității pe care cred că o reprezintă. În 2009, papa a permis unirea anglicanilor „catolici" cu Roma ca parohii întregi sau chiar dioceze.

Centrul anglicanismului, liberalii și, în mod tradițional, deținătorii puterii în Comuniune, a fost redus pe măsură ce s-a luptat să țină Biserica unită în privința unor probleme care dezbină, precum hirotonisirea femeilor (îmbrățișată cu entuziasm în unele provincii; interzisă în altele) și homosexualitatea. Nici o provincie nu a fost abandonată de dragul unității. Alegerea în 2003 a unui episcop homosexual, Gene Robinson, în Biserica Episcopală (Anglicană) din Statele Unite a determinat unele provincii africane să amenințe cu desprinderea de Comuniune.

Arhiepiscopul de Canterbury este liderul Comuniunii Anglicane, dar puterile sale sunt strict limitate. Prezidează ca primul dintre egali, o dată la fiecare zece ani, întâlnirea tuturor episcopilor anglicani, Conferința de la Lambeth, care a fost convocată pentru prima

„A fost înțelepciunea Bisericii Angliei, încă de la prima compilare a Liturghiei sale publice, să păstreze media între cele două extreme, de prea multă rigiditate în refuz și de prea multă ușurință în admiterea oricărei variațiuni."

Cartea Rugăciunii Comune, 1662

Evelyn Underhill și spiritualitatea anglicană

Anglicanismul s-a străduit să-și dezvolte propria spiritualitate distinctă, în special în provincii ca Anglia, unde rolul său ca religie de stat i-a cerut să atragă un număr mai mare de credincioși. Cu toate acestea, Evelyn Underhill (1875–1941), poeta și romanciera născută în Wolverhampton, a avut un succes mare în primele decenii ale secolului XX prin scrierile, prelegerile și tratatele sale. Cartea sa cea mai de succes, *Misticism* (1911), a avut ca subtitlu „Studiu despre natura și dezvoltarea conștiinței spirituale a omului". Ea a pus mare accent pe rolul Duhul Sfânt, pe rugăciunea contemplativă (mai degrabă decât pe cea publică) și pe disciplina emergentă a psihologiei.

oară în 1867, dar își poate impune voința doar prin persuasiune și consimțământ. Multe provincii anglicane – cum ar fi Biserica Angliei în sine – funcționează după un model similar democratic, cu decizii-cheie votate de reprezentanții episcopilor, ai clerului și ai laicilor la întâlniri regulate numite sinoade.

Biserica Angliei rămâne o biserică de stat, deși cererile de separare au fost răsunătoare și insistente. Conducătorul său este monarhul britanic și episcopii săi sunt numiți de stat, unii dintre ei având un loc în Camera Lorzilor, camera superioară a Parlamentului. Doctrina anglicană reacționează mult mai rapid la starea de spirit laică decât catolicismul. De exemplu, Comuniunea nu se opune contracepției artificiale și, deși nu susține avortul, nu se împotrivește faptului că acesta se poate face în mod legal. Biserica Angliei privește întreaga populație engleză ca făcând parte din congregația sa, nu doar pe cei care sunt anglicani. Prin urmare, există în egală măsură pentru cei care sunt și care nu sunt parte din ea.

Idee principală
Luptând pentru o cale de mijloc

17 Metodism

Fondatorul metodismului, John Wesley, nu a avut niciodată intenția să întemeieze o nouă Biserică. A rămas cleric anglican toată viața, dar eforturile sale din secolul al XVIII-lea de a reforma și de a revigora ceea ce el a considerat ca fiind o prea comodă și, prin urmare, o ruptă de realitate Biserică Anglicană au dus la nașterea a ceea ce este acum o mișcare mondială puternică înglobând 70 de milioane de persoane.

În același mod în care pietismul s-a dezvoltat din neconcordanța cu conservatorismul luteranismului convențional, așa și metodismul a fost o revoltă împotriva a ceea ce Wesley a considerat o lipsă de pasiune, de viziune și de angajament, în special față de cei nevoiași, din partea Bisericii Angliei. El a simțit că anglicanismul, ca religie de stat, împărtășea prea ușor prosperitatea crescândă a unei Anglii în plină expansiune în mijlocul Revoluției industriale. Prea multe biserici parohiale ofereau o primire mai caldă noilor proprietari de fabrici decât muncitorilor lor.

„Clubul sfânt" În timp ce studia pentru preoție la Oxford, Wesley, fiu și nepot de clerici anglicani, s-a alăturat unui grup de tineri anglicani evangheliști cunoscuți sub numele de „Clubul sfânt". Detractorii lor i-au numit „metodiști", datorită abordării lor metodice a vieții și a credinței. Grupul s-a implicat în post, studiul Bibliei și în opere de caritate printre deținuți și săraci.

În mai 1738, Wesley a participat la o slujbă pietistă, unde a auzit câteva din cuvintele lui Martin Luther citite cu voce tare. Și-a simțit

cronologie

1738	1791	1795
Wesley ascultă chemarea	Wesley moare ca anglican	Apariția Bisericii Metodiste

inima „încălzită în mod ciudat" și s-a convins în acel moment că misiunea sa era de a insufla un spirit similar de reformă în Biserica Anglicană. El a spus că vrea ca anglicanismul să fie „o religie a inimii".

„O, de-aș avea cu limbi o mie să cânt."

Charles Wesley, 1740

În 1739, Wesley a pornit într-o călătorie misionară în jurul Angliei, predicând nevoia unei biserici mai active din punct de vedere social. Multe dintre întâlnirile sale au avut loc în aer liber – „predicarea pe câmp" – deoarece biserica parohială locală îl evita atât pe el, dar evita și mulțimile muncitorilor pe care le aduna. Pe lângă oratorie erau și imnurile înălțătoare ale fratelui său, Charles, care a scris în total 9 000 dintre ele, inclusiv „Iubire divină, iubire sfântă" și „Auzi corul îngeresc".

„Patru convingeri" În ciuda faptului că a atras critici din partea colegilor anglicani, că a fost ridiculizat în presă și chiar amenințat cu moartea, Wesley a inspirat mulți alți predicatori itineranți, unii dintre ei femei, să calce pe urmele lui. Mesajul lor a fost distilat în ceea

Metodismul în America

În anii 1760, Wesley a început să trimită predicatori în coloniile britanice din America. Odată cu izbucnirea Războiului de Independență (1775–1783), legătura dintre predicatorii metodiști din SUA și Biserica Anglicană de stat (al cărei membru Wesley încă era) a trebuit să fie ruptă. Soluția lui Wesley a fost să-l hirotonească pe Thomas Coke ca lider al unei biserici episcopale metodiste americane separate în 1784. De la baza sa din Baltimore, s-a răspândit repede în țară. În acest proces au existat o serie de schisme, care nu au fost rezolvate până în 1968, când Biserica Metodistă și Biserica Unită a Fraților și-au unit forțele sub denumirea de Biserica Metodistă Unită, a doua cea mai mare denominație protestantă din America, cu aproximativ 8 milioane de membri. Combină evanghelia socială a lui Wesley cu un stil evanghelic de predicare. Logoul său este flacăra – simbolul Duhului Sfânt – și este antialcool, împotriva jocurilor de noroc, a pedepsei capitale și a războiului.

1810 Primele despărțiri

1931 Uniunea metodistă

1972 Discuțiile de fuziune cu Biserica Angliei au fost oprite

ce metodismul numește „patru convingeri" – tot trebuie salvat, tot poate fi salvat, toți știu că sunt salvați și toți pot fi salvați complet.

Elementele de înaltă oratorie, fervoarea evanghelistă și muzica înălțătoare au fost, în cele din urmă, combinate de Wesley într-o societate metodistă, încă anglicană, dar cu propriile capele și rețele. În anii 1760, o parte dintre predicatorii societății au plecat în America. Wesley a făcut eforturi repetate pentru a rămâne în congregația anglicană, iar în 1758 a scris un pamflet intitulat *Reasons Against a Separation from the Church of England*, dar a început și să hirotonisească propriii preoți. O ruptură oficială a fost inevitabilă și a venit la patru ani după moartea sa, în 1791.

Nonconformist Moartea lui Wesley a lăsat în urmă 57 000 de membri ai societății sale metodiste. 50 de ani mai târziu, acest număr a crescut la jumătate de milion în Marea Britanie și un milion în Statele Unite. Noua Biserică a fost adesea numită nonconformistă, pentru că nu se conforma normelor Bisericii Angliei, combinând în schimb elemente de teologie luterană cu un înalt atașament anglican pentru sacramente și o preocupare socială radicală. Principalul stil de cult a fost stabilit în Cartea Ceremoniilor, care se baza pe cartea anglicană din 1662 a Rugăciunii Comune. Într-adevăr, în anii 1960, metodismul a negociat o reunire cu Biserica Anglicană, dar mișcarea a fost blocată în 1972 de către anglicani.

Popular în orașele industriale și miniere și în rândul micilor fermieri și lucrătorilor în agricultură, metodismul a întruchipat în vremurile victoriene ceea ce se numește „etica muncii protestante" a muncii grele și a moralității stricte. Învăța despre virtuțile onestității, ale economiei și ale cumpătării. Jocurile de noroc au fost dezaprobate și membrii congregației au fost în mod constant încurajați să se perfecționeze atât material, cât și spiritual.

„Obține tot ce poți.
Salvează tot ce poți, dă tot ce poți."

John Wesley, 1760

Metodiști primitivi

Odată cu moartea lui Wesley și stabilirea metodismului ca o denominație separată, mișcarea și-a pierdut o parte din radicalismul său. În ciuda faptului că era descrisă ca fiind nonconformistă, unii au simțit că devenise prea convențională. A fost scopul lui Hugh Bourne și William Clowes, ambii meșteșugari fără educație, să revigoreze zelul original printr-o mișcare cunoscută sub numele de Metodism primitiv. S-au despărțit de curentul principal în 1810 și au fost considerați „țărani", pentru că țineau tot timpul rugăciuni în aer liber, cântau imnuri pe melodii de cântece populare, făceau vindecări și tratamente miraculoase și insistau pe un limbaj simplu, pe o îmbrăcăminte simplă, pe o închinare simplă și pe un trai simplu. Metodismul primitiv se mândrea că este al unei biserici democrate a săracilor pentru cei săraci și a înființat capele mici în multe orașe industriale și sate din țară într-o încercare de a rivaliza cu metodismul convențional. Odată cu evoluțiile secolului, au existat eforturi crescânde de vindecare a rupturii, iar în 1931 cele două mișcări au fost în cele din urmă unite în Uniunea Metodistă. O Biserica Metodistă Primitivă continuă să existe în Statele Unite.

Odată cu expansiunea Imperiului Britanic, metodismul a fost exportat în jurul lumii cu vigoare și hotărâre tipică. O biserică internațională democratică, descentralizată, își are baza în continuare în jurul districtelor și al jurisdicțiilor. În majoritatea țărilor își alege lideri care dețin funcții pe perioade determinate și evită orice cult al personalității, deși în altele există episcopi metodiști. Este lipsită de o teologie și de o practică comună, clară, o absență care a făcut-o mai vulnerabilă decât alte denominațiuni la împărțiri și diviziuni. Numai în Statele Unite există în prezent până la 40 de biserici separate, toate folosind cuvântul metodist în titulatura lor.

Idee principală
Creștinismul cere o limită socială radicală

18 Baptiști

În toate denominațiile creștine, botezul marchează momentul în care un individ se alătură Bisericii. Într-o ceremonie bazată pe botezul lui Iisus de către vărul său Ioan, noii membri sunt primiți în comunitate. Totuși, baptiștii resping practica tradițională creștină de a face acest lucru în copilărie. Susțin că botezul poate fi făcut doar – și adesea prin imersiunea completă în apă – când un individ este suficient de matur pentru a-și lua un angajament în cunoștință de cauză de a urma exemplul lui Iisus în viață.

Sunt aproape 110 milioane de baptiști în întreaga lume, răspândiți în multe biserici independente. Ceea ce îi unește este abordarea specială a botezului. În toate celelalte chestiuni de doctrină sunt diferențe clare – în multe cazuri diviziuni – între ele. De exemplu, în 2004, Convenția Baptistă de Sud din SUA, numărând 16 milioane de adepți, a părăsit corpul bisericii-umbrelă, Alianța Baptistă Mondială, acuzând-o ca fiind „prea liberală".

„O gaură scufundă un vas și un păcat distruge un păcătos."
John Bunyan 1678

Originile baptismului pot fi identificate în Reformă, când disidenții au preluat mesajul lui Zwingli, Luther și Calvin, dar au mers mai departe, argumentând că nicăieri în evanghelii Iisus nu botează nou-născuți, așa că nici ei nu vor face acest lucru. Liderii Reformei originale s-au opus acestei decizii, dar „baptiștii" au fost fermi, în acest proces dezvoltându-se un profund dezacord privind ierarhia și eforturile de a impune doctrina și conformitatea.

Anabaptiști Rădăcinile istorice ale baptiștilor ca mișcare se află în cele ale anabaptiștilor, rude apropiate ale puritanilor,

cronologie

1524
Prima biserică anabaptistă

1609
John Smyth este exilat

care s-au despărțit de Biserica Angliei la începutul secolului al XVII-lea, sub influența lui John Smyth și a lui Thomas Helwys. Acest grup radical, a cărui primă Biserică se crede a fi fost fondată în 1524 în Augsburg, Germania, a ajuns să respingă nu doar botezul copiilor, ci și toate celelalte cereri făcute de autoritățile laice, precum recrutarea în armată, participarea în instanțele de judecată, depunerea jurămintelor și chiar acceptarea dreptului oricărui prinț sau rege de a guverna. Drept rezultat au fost considerați rebeli și trădători și au suferit perioade lungi de persecuție.

Influența anabaptistă a fost resimțită în Anglia în mișcarea religioasă separatistă – care, așa cum sugerează și numele său, a respins orice legătură între religie și stat și, prin urmare, a respins revendicările Bisericii Anglicane. Printre cei convinși de ideile de separatism au fost Smyth și Helwys. În 1609 au fost amândoi forțați să plece în exil în Republica Olandeză, paradis pentru nonconformiști, unde au format o congregație vorbitoare de engleză care se întrunea în spatele unei brutării. Smyth a arătat calea prin botezul său și a dezvoltat un corp de opinii care l-a făcut să fie descris ca fondator al mișcării baptiste. El a respins toate formele liturgice ca intervenind între credincioși și Dumnezeu, și a pledat pentru o structură simplă

John Bunyan

John Bunyan a fost inițial comis-voiajor, mergând prin orașele și satele engleze ca să vândă articole de uz casnic. El a devenit baptist în 1653, când a fost botezat în râul Great Ouse, iar mai apoi și-a câștigat o putere de reputație națională ca predicator itinerant înzestrat cu o putere de persuasiune specială. Odată cu restaurarea monarhiei în 1660, în urma Războiului Civil și al Commonwealth-ului lui Cromwell, toleranța pentru cele mai multe forme de protestantism a fost redusă. Bunyan a refuzat să se conformeze și a insistat să continue cu propovăduirea. Drept consecință, din 1660 a fost închis în repetate rânduri. În cursul anului 1676, el a scris *Călătoria Pelerinului*, care reflectă îndoielile, ispitele și necazurile vieții cotidiene, cartografiind călătoria spirituală între „Cetatea Pierzaniei" și „Cetatea Cerească". A rămas, până la mijlocul secolului al XIX-lea, cartea cea mai citită în limba engleză după Biblie.

1634
Prima congregație baptistă din SUA

1676
Bunyan începe *Călătoria Pelerinului*

1792
Fondarea Societății Misionare Baptiste

de conducere dublă de pastori și diaconi (spre deosebire de modelul triplu preferat în alte confesiuni protestante).

Dreptul la autonomie În 1612, baptiștii s-au întors în Anglia și au fondat prima congregație la Spitalfields, în estul Londrei. Helwys a publicat o carte dedicată regelui Iacob I susținând că monarhul nu avea dreptul să guverneze asupra conștiinței indivizilor „pentru că religia omenirii este între Dumnezeu și om". Drept urmare, a murit în închisoare, fiind unul dintre primii martiri baptiști.

În 1620, baptiștii au navigat pe *Mayflower* spre Massachusetts și au fondat congregații în noua colonie. Principiul de organizare a fost democrația. Nici un preot nu putea să-și impună viziunea asupra altora. Deciziile trebuiau să fie luate în mod democratic de fiecare congregație. Această credință în autonomia individuală și locală însemna că nu a existat niciodată o singură Biserică baptistă, ci mai degrabă o serie de mișcări interconectate, toate folosind numele baptist.

„Așteptați lucruri mari de la Dumnezeu; încercați lucruri mari pentru Dumnezeu."
William Carey, 1793

Când mișcarea baptistă s-a răspândit în statele din sudul Americii, a fost nevoită să se confrunte cu problema sclaviei. Majoritatea baptiștilor au insistat că toți oamenii, negri sau albi, erau egali înaintea lui Dumnezeu, dar o minoritate, Convenția Baptiștilor din Sud, care apăra sclavia, susținând că era justificată prin Biblie, s-a despărțit de Biserică. Până la această dată, în Marea Britanie, baptiștii au fost acceptați ca instituție și au fost în fruntea luptei pentru abolirea comerțului cu sclavi, văzând în tratamentul aplicat negrilor o paralelă cu propria persecuție anterioară ca disidenți religioși.

În 1792, Societatea Misionară Baptistă a fost fondată la Londra pentru a duce mesajul baptist în India și spre Orient. Printre cei mai cunoscuți membri a fost William Carey (1761–1834), cizmar de profesie, care și-a petrecut ultimii 40 de ani din viața adultă în India, unde a tradus Biblia în 25 de limbi locale și dialecte diferite.

Botezul credincioșilor Ceea ce continuă să-i unească pe baptiști până în ziua de azi este accentul pus pe ceea ce ei numesc botezul

„credincioșilor", pentru a-l distinge de practica botezului copiilor. (În unele biserici baptiste, copiilor nu le este permisă participarea, iar în majoritatea nu pot fi membri deplini până la vârsta adolescenței.) Botezul nu este văzut ca momentul în care un individ este „născut din nou", ca în alte grupuri evangheliste, ci mai degrabă ca expresia publică a unui angajament interior față de Dumnezeu. Astfel, scufundarea în apă are triplă simbolistică – spălarea de viața veche, învierea într-o viață nouă cu Dumnezeu și trăirea credinței în fiecare zi.

O altă perspectivă comună pentru baptiști este ceea ce se numește adesea cele patru libertăți – a sufletului individului, a bisericii (posibilitatea de a se închina oriunde și în orice formă aleasă), a Bibliei (interpretarea după cuviință) și a religiei (alegerea propriei căi spre Dumnezeu, mai degrabă decât impunerea ei de către conducătorul local). Totuși, toate aceste puncte de convergență sunt trăite în diferite moduri în diversele congregații baptiste. De exemplu, există 50 de biserici baptiste diferite doar în Statele Unite, în timp ce, în unele țări, baptiștii preferă ceea ce se numește „statutul de membru deschis" – care le permite persoanelor care fac parte dintr-o altă confesiune să se închine cu ei, uneori fără ca măcar să treacă prin botezul credincioșilor. În felul acesta pun cu adevărat în practică acele libertăți în care cred cu tărie.

Ce înseamnă să fii baptist

Baptiștii folosesc uneori acest nume ca fiind acronimul pentru exprimarea credințele lor fundamentale: autoritatea **B**iblică; **A**utonomia bisericii locale; **P**reoția tuturor credincioșilor; două **T**aine (sacramente, sau orice alt nume, botez și euharistie); libertatea **I**ndividuală a sufletului; **S**epararea bisericii de stat; și două **T**repte în biserică (pastor și diacon).

Idee principală
Doar adulții își pot lua un angajament față de Hristos

19 Prezbiterieni

Un număr de biserici care au apărut după Reforma protestantă l-au preferat ca model pe Jean Calvin, mai degrabă decât pe Martin Luther. Aceștia sunt cunoscuți ca prezbiterieni sau reformați. Calvin a fost mai radical decât Luther în ruptura sa cu practicile din trecut în organizarea Bisericii și a liturghiei, respingând împodobirea bisericilor, ceremonialul și aproape orice fel de muzică în cadrul slujbelor, precum și funcția de episcop. Acest lucru a avut drept consecință dezvoltarea prezbiterianismului ca un mod de închinare auster, simplu, dar demn, cu o profundă spiritualitate. Mișcarea a fost urmată de aproximativ 24 de milioane de oameni la nivel global și ocupă un loc important în Scoția, în Olanda, în Elveția și în Statele Unite.

Printre inovațiile lui Calvin a fost crearea rolului bătrânului, un noncleric care era implicat atât în procesul democratic de luare a deciziilor în cadrul bisericii, cât și în asigurarea îngrijirii pastorale. El – inițial poziția aparținea doar unui bărbat – era preot/pastor fără a fi hirotonisit. Într-adevăr, originea cuvântului prezbiterian se află în cuvântul grecesc „bătrân" – *presbyteros*. În Biserica timpurie, susținea Calvin citând Faptele Apostolilor, fuseseră hirotonisiți bătrâni care erau egali episcopilor clericali: „În fiecare dintre aceste biserici, au numit bătrâni și, cu rugăciune și post, i-au încredințat Domnului în care crezuseră".

Răspândirea prezbiterianismului Prezbiterianismul s-a răspândit rapid din Geneva, unde trăia Calvin. Printre cei profund

cronologie

1559 Înființarea Institutului religiei creștine al lui Calvin

1560 Înființarea Kirk

influențați de învățăturile lui a fost John Knox, care a călătorit în Elveția și a lucrat cu el. Când s-a întors mai târziu în Scoția natală (la acel moment un regat separat de Anglia și Țara Galilor), Knox a jucat un rol-cheie în rebeliunea care a izbucnit în 1558 în urma căsătoriei tinerei regine, Maria, monarhul Scoției, cu moștenitorului catolic la tronul francezilor. În cele din urmă, a convins parlamentul scoțian din 1560 să adopte calvinismul ca religie națională a Scoției, Biserica fiind cunoscută cu numele popular Kirk. Chiar și după Actul de Uniune din 1707, care a desființat parlamentul scoțian în favoarea unei singure adunări legislative la Londra, Biserica Prezbiteriană

John Knox

Dacă nu ar fi fost John Knox (cca 1510–1572), Biserica Scoției ar fi putut deveni anglicană, ca și în Anglia, mai degrabă decât prezbiteriană. Dată fiind existența Bisericii naționale din Scoția care a inspirat mulți credincioși reformați – și nu în ultimul rând pe puritanii care au călătorit în Statele Unite – Knox este considerat, alături de Calvin, unul dintre fondatorii prezbiterianismului mondial. El a slujit drept capelan pentru protestantul Eduard al VI-lea al Angliei până la moartea regelui în 1553, dar a părăsit țara odată cu urcarea pe tron a catolicei Maria I, călătorind la Geneva pentru a se alătura revoluției religioase a lui Calvin. În timp ce era acolo, a elaborat o nouă ordine a slujbelor, care a fost ulterior adoptată de Biserica Scoției. La întoarcerea în patria natală, s-a dovedit un adversar ferm al Mariei, regina Scoției, respingându-i toate eforturile pentru a-l face să adere la cauza toleranței religioase, care să îmbrățișeze atât catolicismul ei și, cât prezbiterianismul lui. Un bărbat implacabil, neînduplecat, a murit în 1572 fiind considerat o personalitate națională. A fost sărac, lăsând ca moștenire convingerea că libertatea religioasă era mai importantă decât loialitatea față de orice monarh.

1571
Primul sinod al Bisericii Olandeze

1646
Confesiunea de la Westminster

1707
Actul de Uniune sprijină biserica națională a Scoției

Comunitatea Iona

La sfârșitul anilor 1930, George MacLeod, preot cunoscut al Bisericii Scoției, a înființat comunitatea Iona pe o insulă izolată în largul coastei de vest a Scoției de unde, în secolul al VI-lea, Sf. Columba adusese o formă distinctă de creștinism celtic pentru popoarele din Scoția și nordul Angliei. De-a lungul anilor, MacLeod s-a confruntat cu o largă opoziție din partea Adunării Generale a propriei biserici conservatoare, dar a fost hotărât să ducă mai departe o inițiativă despre care a simțit că va reînnoi prezbiterianismul. Rezultatul – o comunitate ecumenică cu o abordare liturgică diferită, simplă, demnă și contemporană, în spiritul lui Calvin, care a câștigat admirația întregii lumi.

din Scoția a rămas biserică de stat la nord de granița dintre cele două țări, în timp ce anglicanismul era la sud.

Prezbiterianismul a înflorit și în Republica Olandeză. În 1571, Biserica Reformată Olandeză a organizat primul său sinod la Emden și a adoptat oficial un program calvinist. Pentru o perioadă, toți funcționarii de stat au fost obligați să fie membri, dar nu a devenit niciodată biserică de stat.

Influența lui Calvin a fost simțită și în Anglia. Confesiunea de la Westminster, convenită în 1646 de o adunare a celor care se opuneau regelui Carol I în Războiul Civil din Anglia, a fost puternic calvinistă în teologia sa. Rămâne unul din textele-cheie ale prezbiterianismului în lumea vorbitoare de limbă engleză. În 1972, Biserica Prezbiteriană Engleză s-a alăturat Bisericii Congregaționale pentru a forma Biserică Reformată Unită.

„Bătrânul este identic cu episcopul, iar înainte ca funcțiile să se înmulțească sub influență diavolească, bisericile erau guvernate de un consiliu al bătrânilor."

Sf. Ieronim, 347–420

„Pentru ca cineva să ajungă la Dumnezeu Creatorul are nevoie de Scriptură ca ghid și ca profesor."

Jean Clavin, 1559

Cartea Ordinului Bisericile prezbiteriene sunt confesionale în sensul că ele aderă la un set de bază de texte scrise. Acestea împărtășesc o poziție comună în privința Cărții Ordinului ca mijloc de reglare a practicii și a formelor de cult. Aceasta se bazează pe *Forma rugăciunii și a administrătii sacramentelor*, publicată pentru prima oară la Geneva în 1556, o relatare a modului cum congregațiile au trăit învățăturile lui Calvin. În plus, magnum opus a lui Calvin, *Învățătura religiei creștine*, începută în 1536 și terminată în 1559, rămâne extrem de importantă.

Cele mai multe ramuri ale Bisericii Prezbiteriene continuă să respecte o structură democratică în conformitate cu principiile lui Calvin, dezvoltate în cultura politică progresistă a Elveției secolului al XVI-lea. În Scoția, întrunirile locale ale „kirk" au o autonomie considerabilă. Deasupra acestora în ierarhie sunt „prezbiteriile" regionale și, ca autoritate finală, o Adunare Generală a delegaților laici și clerici.

Biserica Prezbiteriană încurajează indivizii să-și dezvolte propria relație cu Dumnezeu și cu Biblia. Totuși, susține și – spre deosebire de baptiști, de exemplu – că grupul și Biserica au un rol la fel de important în modelarea credinței.

Idee principală Libertatea religioasă este supremă

20 Secte și culte

Inițial a existat doar o singură Biserică creștină. Unitatea a fost o preocupare principală și, timp de 1 000 de ani, acest lucru a fost suficient pentru a ține Biserica unită. Odată cu Reforma a început un proces de fragmentare care continuă până în prezent. Disputele care au provocat înființarea de biserici noi sau separatiste erau văzute ca profunde și ireconciliabile, dar acum acestea pot apărea minore în comparație cu interesele comune între confesiuni. Începând cu secolul XX au fost făcute eforturi serioase de ecumenism – promovând reconcilierea și reunirea diferitelor biserici –, dar istoria creștină continuă să găzduiască un număr de grupări mici ca număr de credincioși, dar distincte.

Frații din Plymouth Primii protestanți au respins creștinătatea apuseană pe motivul atașamentului său față de puterea lumească și de bogății. Cum fiecare dintre confesiunile protestante care au apărut după Reformă au devenit mai instituționalizate, minoritățile au obiectat la pierderea radicalismului și a autenticității biblice. Aceasta a fost originea Fraților din Plymouth în anii 1820. Dezamăgiți de lumescul bisericilor nonconformiste, membrii au fost atrași într-o mișcare care a început în Dublin, dar care și-a stabilit cea mai mare bază în portul englez Plymouth. Elitiști spirituali, exigenți în privința studiului Bibliei și dezaprobatori față de orice fel de ornamente, Frații din Plymouth au evitat chiar afișarea crucii în sălile de întâlnire. Nici un instrument nu trebuia să însoțească cântatul, iar femeile trebuiau să-și radă sau să-și acopere capetele.

cronologie

1652	ANII 1820	1830
Prima întrunire a quakerilor	Adunarea Fraților din Plymouth	Publicarea *Cărții lui Mormon*

„Cei trei «S» exprimă cel mai bine felul în care Armata a administrat sărăcia: în primul rând, supa; în al doilea rând, săpunul; și, în final, salvarea.“

William Booth, 1829–1912

Frații au crezut că revigorează spiritul sfânt, pur al tovărășiei care a existat printre apostoli. Mișcarea a suferit multe divizări de atunci, în special în privința cui să fie admis și cine să fie exclus. Există aproximativ 2,9 milioane de Frați în întreaga lume.

Quakerii George Fox (1624–1691), un ucenic de cizmar din Leicestershire, a înființat Societatea Prietenilor (cunoscută mai bine sub numele de Quakeri) în 1652, după ce a căutat cu disperare să-l găsească pe Dumnezeu în orice confesiune existentă. Noua sa mișcare era o asociație mai degrabă decât o biserică și a fost dedicată dezvăluirii unui adevăr interior sau a unei lumini. Societatea nu are preoți și nici sacramente. Întâlnirile sunt conduse în mare măsură în liniștea rugăciunii, cu participanții „așteptându-l pe Dumnezeu“ și vorbind numai atunci când sunt îndemnați de Duhul Sfânt. Quakerii sunt remarcabili prin munca lor pentru justiția socială, în special în penitenciare. Sunt 300 000 de membri ai mișcării la nivel mondial.

Armata Salvării Fondată în 1878 de William Booth, un fost preot metodist, și de soția sa, Catherine, Armata Salvării respinge ritualurile creștinismului tradițional în favoarea unei simple trăiri a credinței în cele mai dificile situații. În Anglia victoriană târzie a fost în mod regulat atacată și ridiculizată ca „Armata Scheletelor“, dar a crescut atragând admirația la scară largă pentru munca sa caritabilă, având numeroși adepți. Misiunea sa este caracterizată de evanghelizare în aer liber, în muzică de alămuri și de o organizare cvasimilitară și de un cod vestimentar. Se întâlnește mai degrabă în citadele decât în biserici și se dedică acțiunii sociale în cele mai

1875
Știință și sănătate, de Mary Baker Eddy

1878
Convocarea Armatei Salvării

1884
Fondarea Martorilor lui Iehova

Ellen White

Deși în timpul vieții Ellen White (1827–1915) a respins eticheta de profet, numeroșii săi admiratori din Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea și nu numai și-au găsit inspirația creștină în relatările viziunilor ei. Într-una dintre cele mai cunoscute, White a văzut un „popor advent" fiind ghidat de-a lungul unei cărări periculoase de lumina lui Hristos către un „nou Ierusalim". A fost atât scriitoare prolifică, cât și predicatoare, iar cele 40 de lucrări devoționale au făcut-o cea mai tradusă autoare feminină de nonficțiune din istorie. Subiectele sale au inclus credința, misticismul, sănătatea și stilul de viață (a fost o adeptă a vegetarianismului). Inițial metodistă, a găsit un public pregătit pentru lucrările ei din anii 1860 în adventiștii sabatarieni, mișcare care a devenit a Adventiștilor de Ziua a Șaptea, scrierile sale având acum statut de cărți sfinte pentru membrii acestei biserici.

dezavantajate categorii ale comunității consumatorii de droguri, persoanele fără adăpost și prostituatele. Nu are sacramente și vede fiecare masă o Cină cea de Taină a lui Iisus. Există 2,6 milioane de membri în 118 de țări din întreaga lume.

Știința creștină În cartea sa din 1875, *Știință și sănătate*, Mary Baker Eddy descrie cum a suferit o jumătate de secol din cauza problemelor de sănătate înainte să se vindece prin credința în Dumnezeu. Adepții săi îi susțin credința că oamenii sunt mai degrabă spirituali decât ființe fizice și, prin urmare, că Dumnezeu, nu medicamentele și medicii, este cheia pentru a fi vindecat de boli lumești. Baker Eddy a fondat Prima Biserică a lui Hristos, în Boston, iar astăzi sunt aproximativ 1 800 de ramuri ale mișcării științei creștine în întreaga lume.

Milenialiști Mișcările milenialiste în cadrul creștinismului predică faptul că sfârșitul lumii este aproape. Au ca inspirație ultima carte a Bibliei, Apocalipsa, care proorocește a doua venire a lui Iisus care va domni peste un paradis pământesc pentru 1 000 de ani. Martorii lui Iehova, înființați în 1884 și care pretind că au 7 milioane de adepți în întreaga lume, cred că acest lucru se va întâmpla iminent. Sunt cei mai cunoscuți pentru evanghelizarea la domiciliu, dar au tendința de a evita restul societății în favoarea semenilor martori. Prin contrast, Adventiștii de Ziua a Șaptea, o altă grupare milenaristă, se angajează în activitatea socială, în special în domeniul sănătății. Numără aproape 14 milioane de adepți, acordă o atenție deosebită profețiilor vizionarei

Cartea Revelației

Cartea Revelației, numită și Cartea Apocalipsei, povestește despre o luptă extraordinară și aprinsă în ceruri între Dumnezeu și Satana. A contribuit semnificativ atât la frica de Diavol, cât și la speculațiile milenariste în cadrul creștinismului. Unii cred că autorii cărții, din jurul anului 100 d.Hr., au creat o alegorie despre suferința evreilor sub stăpânirea „răului", adică a Imperiului Roman, dar mulți creștini au luat literalmente vorbele sale despre fiara 666, balauri, șerpi, cei patru călăreți ai Apocalipsei și, în final, Armaghedon. Promisiunea ultimă a Revelației este aceea că Dumnezeu va triumfa asupra răului. Iisus se va întoarce, îl va alunga pe Satana și va începe o domnie mesianică pe Pământ care va dura 1 000 de ani.

americane Ellen White și cred că Ziua Domnului ar trebui marcată mai degrabă sâmbăta decât duminica.

Mormonii O altă mișcare separatistă din secolul al XIX-lea a fost Biserica lui Joseph Smith a lui Iisus Hristos a Sfinților din Zilelor din Urmă, care astăzi are 12 milioane de membri în întreaga lume, având cartierul general în Salt Lake City. Sunt mai bine cunoscuți ca mormoni, numiți astfel deoarece folosesc *Cartea lui Mormon* alături de Biblie în predică și studiu. Ei cred că aceasta spune povestea lui Dumnezeu în relațiile cu vechii locuitori ai continentului american, inclusiv povestea unei vizite a lui Iisus înviat. Mișcarea susține că Mormon a fost un profet american care a compilat istoria civilizației antice din vechile registre și a înscris-o pe plăci de aur, pe care Smith le-a descoperit în 1823 îngropate în statul New York. El le-a publicat conținutul în 1830. Pentru mormoni, acesta este cuvântul nealterat al lui Dumnezeu.

Idee principală
Sunt multe căi pe care să-l urmezi pe Hristos

21 Extazul

O trăsătură distinctă a ultimilor ani din secolul XX, în special în Statele Unite, a fost apariția unui nou tip de fundamentaliști creștini. Nu mai era considerată suficientă apartenența la o confesiune. Pentru a fi un adevărat credincios, trebuia să fii „născut din nou" în Hristos. Mână în mână cu aceasta au venit slujbele de vindecare, de alungare a diavolilor, evangheliștii TV, teoria elaborată a dispensaționalismului și un concept numit extaz, care a sugerat că, odată cu sfârșitul lumii, creștinii vor fi teleportați spre cer, precum personajele din seria populară *Star Trek*.

Expresia „născut din nou" vine din Evanghelia după Ioan, în care Iisus spune că cei care sunt născuți din nou vor vedea cerurile. A început să fie folosită pe scară largă în anii 1960, în special în Statele Unite, ca parte a unei renașteri evanghelice, și se referă în mod specific la o renaștere spirituală, o nouă sau reînnoită acceptare a lui Iisus Hristos în viața indivizilor. Mulți creștini renăscuți aparțin bisericilor independente sau semiindependente, inclusiv mișcării „bisericii-de-casă", care are legături libere cu baptiștii; și, într-adevăr, membrii acestei mișcări sunt adesea botezați prin imersiune totală.

Spiritul charismatic Acest nou tip de biserici libere favorizează un stil de închinare neinhibat, bazându-se pe mișcarea penticostală și charismatică, o nouă creație a anilor 1960, care pune accentul pe a fi deschis față de darurile Duhului Sfânt. Alte caracteristici ale slujbelor includ oratoriul focului din iad, exorcismele și vindecările.

cronologie

ANII 1820
J.N. Darby planifică dispensele

ANII 1950
Primii evangheliști TV

Tele-evanghelizarea

În secolul XX, creștinismul a atras adepți utilizând mijloacele moderne de comunicare pentru a trimite mesajul marilor congregații, după cum erau folosite odată amvonul bisericilor sau pupitrele predicatorilor itineranți. S-a adaptat mai întâi radioului și apoi, din anii 1950, televiziunii. Episcopul catolic american Fulton Sheen a avut audiențe TV de 30 de milioane (și Premii Emmy) pentru discursurile sale teologice de pe micile ecrane. Totuși, în mare parte, predicatorii protestanți au prosperat ulterior, cel mai cunoscut dintre aceștia fiind baptistul sudist Billy Graham. În anii 1980, tele-evanghelismul a fost afectat de scandaluri privind neregulile financiare și sexuale ale unor gazde populare de asemenea emisiuni, precum Jim și Tammy Faye Bakker și Jimmy Swaggart.

Extazul s-a dezvoltat în urma unei lecturi foarte speciale, a unora dintre acești evangheliști și fundamentaliști, din profețiile Sf. Pavel, în Prima sa epistolă către tesaloniceni din Noul Testament în care, atunci când Dumnezeu coboară pe Pământ la judecata de la sfârșitul lumii, „cei morți întru Hristos vor învia întâi, după aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi duși, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh". Acest lucru a fost interpretat ca o promisiune că în timp ce restul lumii este scufundat într-un timp de „restriște" (Armaghedonul prezis în Cartea Revelației), cei puțini aleși, sau „născuți din nou", vor fi cruțați prin „răpirea" lor din zona de conflict și ridicarea la cer. Această salvare va dura o anumită perioadă de timp, uneori estimată la șapte ani, înainte de a reveni pe un pământ curățat, care va fi condus de către Iisus din Ierusalim pentru 1 000 de ani.

„Vreau doar să fac lobby pentru Dumnezeu."

Billy Graham,
1918–2018

Această teorie contrazice orice altă dogmă creștină, dar s-a dovedit dezarmant de populară. Unul dintre exponenții-cheie este fostul

ANII 1960
Reînvierea doctrinei renașterii

1970
Hal Lindsey publică *The Late, Great Planet Earth*

căpitan al navei cargou Mississippi care s-a transformat în lider fundamentalist creștin, Hal Lindsey. Cartea sa, *The Late, Great Planet Earth*, s-a vândut în 35 de milioane de exemplare în întreaga lume, de la prima publicare în 1970.

Ideea a fost predicată cu entuziasm și de reverendul Jerry Falwell (1933–2007). Falwell, un fundamentalist creștin proeminent atașat Convenției Baptiste de Sud, a înființat organizația de lobby politic Majoritatea Morală, care este legată de politicile Partidului Republican. „Veți merge împreună într-un automobil", a prezis el, „și când va suna trompeta, tu și alți credincioși renăscuți în acea mașină veți fi duși imediat – veți dispărea, lăsând în urmă doar hainele voastre... persoana sau persoanele nemântuite din automobil vor fi brusc surprinse să vadă mașina mișcându-se fără șofer."

Dispensaționalismul Răpirea este legată mai mult de o școală de gândire evanghelică numită dispensaționalism, care datează din secolul al XIX-lea, și de scrierile anglo-irlandezului evanghelist John Nelson Darby (1800–1882). Darby a fost unul dintre fondatorii Fraților din Plymouth, deși mai târziu s-a despărțit de aceștia pentru a fonda Frații Exclusiviști.

Biserica Scientologică

Există, după cum au sugerat unii critici, un element științifico-fantastic în conceptul de răpire. Același element este chiar mai pronunțat în Biserica Scientologică, o organizație puternică de 8 milioane de persoane – unii ar numi-o cult – fondată în 1953 de L. Ron Hubbard, scriitor SF. Se plasează în afara familiei creștine, iar convingerile sale se bazează pe sistemul de self-help al lui Hubbard, cunoscut sub numele de Dianetică. Învață că oamenii sunt ființe spirituale nemuritoare – sau tetani – care și-au pierdut legătura cu Dumnezeu și cu marele cosmos. Scientologia își propune să restabilească aceste conexiuni. Grupul este remarcabil pentru profilul important al membrilor săi, care îi includ pe actorii Tom Cruise și John Travolta.

„Fără știință, costume spațiale sau rachete interplanetare, vor exista aceia care vor fi transportați într-un loc glorios, mai frumos, mai minunat decât ne este cu putință să înțelegem."

Hal Lindsey

Dispensaționaliștii împart istoria omenirii – după cum se spune în Biblie – într-o serie de „dispense" sau perioade, fiecare fiind caracterizată prin faptul că Dumnezeu acționează într-un anumit mod față de omenire. Teoria se bazează pe o lectură foarte specială și îngustă a Scripturii – respinsă de marea majoritate a creștinilor și a cultelor – care este adesea numită literalistă, dar care de fapt necesită multă imaginație. Cele șapte dispense sunt: (1) Inocența (înainte de căderea lui Adam și a Evei din Grădina Edenului); (2) Conștiința (de la Adam la Noe); (3) Guvernarea (de la Noe la Avraam); (4) Promisiunea (de la Avraam la Moise); (5) Legea (de la Moise la Hristos); (6) Biserica sau harul (în prezent); și (7) Împărăția (sfârșitul lumii care va începe în curând).

Speculațiile originale ale lui Darby au fost reînviate și promovate în special de către dispensaționaliști prin actuala lor casă spirituală, Seminarul Teologic Dallas din Texas. Printre cele mai noi interpretări ale teoriei este sugestia că înființarea statului Israel în 1948 a fost prima etapă în construirea sfârșitului lumii, cum este prezis în Apocalipsă. Într-adevăr, dispensaționiștii susțin că această istorie recentă a Orientului Mijlociu este cuprinsă în Apocalipsă și că lumea se mișcă încet, dar inexorabil spre un al treilea și ultim război mondial, care va începe în acea regiune.

Idee principală
A doua venire a lui Iisus este aproape

22 Ce înseamnă să fii evreu

Iudaismul este cea mai veche dintre credințele monoteiste, dar are cel mai redus număr de adepți – doar 16 milioane. Ea rezumă viziunea antică conform căreia religia nu este atât de mult despre credință cât despre fapte. Un termen central în iudaism este *emunah* – credința – care încapsulează nu doar ideea de a te încrede în Dumnezeu, ci și tot ce rezultă din asta, în ceea ce privește să îți duci viața conform principiilor morale date de Dumnezeu.

Nu există nici un cuvânt în ebraică pentru iudaism. Într-adevăr, unii savanți susțin că termenul a intrat în folosință târziu în secolul al XIX-lea. Poți fi evreu fără să aderi la toate, sau la oricare, dintre dogmele iudaismului așa cum prevede legea evreiască definită de rabini. Tot ce trebuie este o mamă evreică. Așa că evreii „laici" pot accepta valori evreiești și unele dintre practicile tradiționale, dar nu le vor atribui o semnificație religioasă. Mai degrabă văd evreitatea ca pe un semn de identitate culturală și etnică. Această combinație de religie și rasă în iudaism este diferită de orice se găsește în alte credințe.

Poporul ales Scrierile sacre ale iudaismului sunt Biblia ebraică, care include cărțile Torei (Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii și Deuteronomul), dar nu și cele ale Noului Testament; Talmudul (scrierile rabinice); și *siddur*-ul, sau cartea de rugăciuni. Lucrul crucial în istoria poporului evreu, așa cum este relatată în Tora,

cronologie

cca 1200 î.Hr.	586 î.Hr.	70 d.Hr.	cca 600
Începutul regatului evreu	Exilul babilonian	Distrugerea celui de-al Doilea Templu	Finalizarea Talmudului

este promisiunea lui Dumnezeu în Exod că evreii sunt poporul său ales: „De veți asculta glasul Meu și de veți păzi legământul Meu, dintre toate neamurile Îmi veți fi popor ales că al Meu este tot pământul. Îmi veți fi împărăție preoțească și neam sfânt." Cum să fie interpretată această promisiune – și restul Bibliei – a fost principala treabă a rabinilor (sau a dascălilor). Comentariile lor, sau Mishnah, cele mai multe vorbite și nu scrise, au fost la început strânse într-un volum apărut în 200 d.Hr. Apoi acestea au trecut prin diferite revizuiri, ajustându-se la circumstanțe noi și specifice, înainte de a apărea în jurul anului 600 d.Hr. în forma cunoscută sub numele de Talmud (din cuvântul ebraic pentru „a învăța").

„Sunt evreică prin religie, prin oameni, prin trib, prin naționalitate, prin rasă?"

rabinul Julia Neuberger, 1995

Experiența exilului Istoria evreiască se întinde pe 3 500 de ani – mai mult de trei sferturi din istoria civilizată a omenirii – și începe, conform Torei, cu patriarhul Avraam. Evreii au fost aleși de Dumnezeu ca popor special pentru a da un exemplu de sfințenie. Dumnezeu i-a călăuzit să iasă din Egipt și le-a permis să-i învingă pe dușmani și să-și înființeze propria țară în jurul anului 1 200 î.Hr. Pe Muntele Sinai i-a dat lui Moise, cel mai important profet în iudaism,

Cele 13 principii ale lui Maimonide

Secolul al XII-lea a fost martorul unei încercări de a rezuma esența iudaismul. Savantul și filosoful Maimonide (rabinul Moise Ben Maimon) a stabilit cele 13 principii: Dumnezeu există; Dumnezeu este unul; Dumnezeu nu este în formă trupească; Dumnezeu este veșnic; evreii trebuie să se închine doar lui; Dumnezeu a comunicat prin profeți; Moise este cel mai important dintre profeți; Tora este de origine divină; Tora este veșnic valabilă; Dumnezeu cunoaște faptele oamenilor; Dumnezeu pedepsește răul și răsplătește bunătatea; Dumnezeu îl va trimite pe Mesia; Dumnezeu va învia morții.

CCA 1800 Ruptura dintre ortodoxie/reformă

CCA 1900 Mișcarea liberală

1939 Holocaustul nazist

1948 Statul Israel

„Evreii și-au creat o identitate separată și specifică mai devreme decât aproape oricare alt popor care a supraviețuit până azi.“

Paul Johnson, 1987

un set de reguli pentru a trăi o viață etică, cunoscut sub numele de cele Zece Porunci.

Regatul evreiesc a prosperat. În 960 î.Hr., regele Solomon a construit un mare Templu în Ierusalim, care a devenit centrul riturilor și al ritualurilor. A fost distrus în 586 î.Hr. de babilonieni, care au exploatat neînțelegerile dintre evrei pentru a-i învinge. Mulți evrei au fost duși în exil, primul dintre multele astfel de evenimente din istoria lor. Întorși în Israel, un nou regat a existat până în primul secol d.Hr., în ultimii săi ani sub dominație romană. O revoltă a dus la distrugerea celui de-al Doilea Templu în 70 d.Hr. Din acest moment a existat impulsul de a transmite tradiția evreiască prin scris.

Persecuția evreilor a crescut pe măsură ce au călătorit mai departe în întreaga Europă, deși au găsit un refugiu în Spania sub conducătorii săi islamici în jurul anului 1000 d.Hr. Ulterior au experimentat restricții tot mai mari în Europa creștină până în primii ani ai secolului al XIX-lea, când o nouă eră a independeței în vest și mai departe le-a adus libertăți (primii evrei au ajuns în America în 1648), dar persecuția a continuat în est. Holocaustul nazist din anii 1940 a lăsat în urmă 6 milioane de evrei morți, pe măsură ce Hitler a încercat să elimine un întreg popor. În 1948, evreii au primit propria patrie prin înființarea statului Israel.

Ortodox, Reformat și Liberal Din secolul al VII-lea până în secolul al XIX-lea, poporul evreu a evitat în mare măsură etichetele și a subliniat ceea ce a avut în comun – exilul sau *galut*-ul din teritoriul promis. Totuși, emanciparea care a caracterizat societatea în anii 1800 a dus la adoptarea unor termeni pentru a clasifica credința evreiască care rămân familiari până în zilele noastre. Cei care au pus accent mare pe tradiție și pe lege s-au numit, pur și simplu,

credincioși, dar au fost descriși de alții ca ortodocși. Ei constituie aproximativ 10–15 la sută dintre evreii de azi. Iudaismul reformat a apărut dintr-o reevaluare a iudaismului tradițional în lumina circumstanțelor schimbătoare din secolul al XIX-lea din Europa. Reguli vechi de aproape 2 000 de ani au fost abandonate (spre exemplu, cele referitoare la privilegiile unei caste preoțești și la cerințele de puritate rituală). Mișcarea reformatoare include cea mai mare parte a evreilor moderni credincioși. Mișcarea liberală a început ca o ramură a grupării reformate la începutul secolului XX. Aceasta a actualizat diferite aspecte ale credinței, considerându-i evrei pe toți aceia care au un părinte evreu (mai degrabă decât doar o mamă evreică) și numind femeile rabini. Obiectivul său este de a reconcilia iudaismul tradițional cu lumea modernă.

Ultraortodocși

Dintre multele ramuri ale ultraortodoxiei în iudaismul modern, cea mai proeminentă este hasidismul, nume care provine din ebraicul *hasid* sau „pios". Termenul a fost folosit pentru prima oară secolul al II-lea î.Hr., de către evreii extrem de devotați, și a fost reînviat în estul Europei în secolul al XVIII-lea printre țăranii evrei oprimați din țări precum Polonia și Lituania. Mișcarea viza să aprofundeze devoțiunea, adesea prin muzică și misticism și printr-o spiritualitate accentuată mai mult decât prin erudiție. A fost dus în Europa de Vest și mai departe de valurile de emigranți. Comunitățile hasidice moderne sunt strâns legate și insistă asupra unor reguli stricte de modestie. Bărbații poartă șuvițe de păr lung în dreptul urechilor ca răspuns la porunca din Levitic de a nu tunde marginea bărbii.

Idee principală
Evreii sunt poporul ales al lui Dumnezeu

23 Rituri evreiești de trecere

Colecția distinctă de rituri și de ritualuri ale iudaismului, elaborată de-a lungul a peste 3 500 de ani, continuă să dea formă vieții evreilor. Originile lor se găsesc, ca orice lucru din credință, în Biblia ebraică și în legământul descris între Dumnezeu și poporul său ales. Rezistența acestor ritualuri se datorează mult dorinței evreilor de a-și menține identitatea pe toată durata lungilor perioade de exil și de persecuție. Ele au devenit parte a ceea ce înseamnă să fii evreu astăzi, deși măsura în care acestea sunt respectate depinde de multe ori de tipul de iudaism îmbrățișat de fiecare persoană.

Prima obligație – sau *mitzvah* – pe care Tora o dă evreilor este prezentată în capitolul 1 din Cartea Facerii, și anume „creșteți și vă înmulțiți". A avea copii este o cerință religioasă pentru evrei, aducând viață nouă în acea relație centrală cu Dumnezeu și consolidând astfel domnia sa pe Pământ. Dar a servit și scopului practic de a menține numărul adepților în ceea ce este de departe cea mai puțin numeroasă dintre cele trei religii monoteiste. Evreii hasidici, în special, își iau datoria în serios.

Iudaismul susține sfințenia vieții umane și se opune mijloacelor contraceptive, deși le clasifică pe o scară de la cel mai puțin inacceptabile (metode orale precum pastilele, ale căror forme timpurii sunt

cronologie

1200 Î.HR.
Regulile vieții evreiești stabilite în Tora

ANII 1800
Reforma pune la îndoială regulile cușer

descrise în literatura ebraică) la cele inacceptabile (prezervative sau metoda retragerii). Aceste judecăți sunt făcute prin compararea diferitelor metode cu interdicția din Cartea Facerii împotriva „vărsării seminței". Întreruperea sarcinii nu are în iudaism aceeași restricție precum cea găsită în catolicism și este încurajată dacă viața mamei este în pericol.

Ceremonii În concordanță cu voința lui Dumnezeu, după cum este stabilită în Tora, toți băieții evrei fac un legământ „în trup" la vârsta de opt zile când sunt supuși circumciziei – li se taie prepuțul. Este o credință a evreilor, un semn fizic al angajamentului lor față de Dumnezeu. Potrivit Torei, operațiunea trebuie să fie efectuată de către tatăl copilului, dar cei mai mulți apelează la un *mohel* – de obicei, un rabin special instruit și/sau un doctor – pentru a realiza procedura în numele lor. Avea loc în sinagogă, dar acum se efectuează adesea în casa familiei. Toți nou-născuții, băieți și fete, sunt numiți și binecuvântați în ritualurile sinagogii. Circumcizia este de asemenea obligatorie pentru bărbații convertiți la iudaism.

Potrivit Talmudului, maturizarea are loc la vârsta de 13 ani. Atunci tinerii evrei

Ce este cușer?

Regulile alimentației evreiești își au originea în Biblia ebraică și sunt cunoscute sub numele de *kashrut*, din care derivă cuvântul *cușer* pentru a descrie ceea ce poate fi mâncat. Considerate uneori a se referi la sănătate și la igienă, aceste reguli sunt fundamental legate de sfințenie și de a face ceea ce spune Biblia, oricât de irațional poate să pară pentru mintea contemporană. Maimonide a descris legile de dietă ca fiind „pregătirea noastră pentru a ne stăpâni apetitul, obișnuința înfrânării dorințelor și evitarea luării în considerare a plăcerii de a mânca și de a bea ca scop al existenței omului". Evreii ortodocși urmează aceste legi exigente cu atenție – inclusiv separarea cărnii și a laptelui, refuzarea peștelui dacă nu are aripioare și solzi și tranșarea cărnii într-un mod prestabilit. Unii chiar urmează Leviticul care zice că fructele unui copac care este mai tânăr de trei ani nu ar trebui să fie mâncate. Această respectare strictă este un alt factor în diferențierea evreilor ortodocși de restul lumii. Evreii reformați din secolul al XIX-lea au susținut că alimentația *cușer* a devenit un scop în sine și că a servit numai pentru diferențierea evreilor de non-evrei. Astăzi, mulți evrei reformați și liberali urmează sau resping regulile în funcție de propriile preferințe.

CCA 1900 Apar căsătoriile mixte

1917 Declarația Balfour

1948 Înființarea statului Israel

„Dumnezeu i-a spus lui Avraam... «toți cei de parte bărbătească ai voștri să se taie împrejur. Să vă tăiați împrejur și acesta va fi semnul legământului dintre Mine și voi.» “

Facerea 17:10-11

13 ani

sunt considerați capabili să îndeplinească poruncile. Un băiat evreu devine Bar Mitzvah și o fată evreică devine Bat Mitzvah – „Fiii și fiicele poruncii". Tradiția Reformei marchează ambele ocazii cu ceremonii, privind bărbații și femeile ca fiind egali în fața lui Dumnezeu.

Deși interdicția tradițională din iudaism împotriva „căsătoriei mixte" – cu alte cuvinte, căsătoria cu un non-evreu – merge împotriva ideilor moderne de libertate individuală și toleranță religioasă, este de înțeles, în termeni istorici, ca parte a hotărârii, în ciuda exilului și a persecuțiilor, de a menține o comunitate omogenă. Interdicția este încă urmată la scară largă în cercurile ortodoxe și ultraortodoxe – unde respectarea strictă a legilor de puritate a dietei și a ritualului ar îngreuna păstrarea unei gospodării mixte. În ramurile reformatoare și liberale căsătoria mixtă este tolerată, dar rămâne un chin pentru mulți părinți. Deși salută integrarea copiilor evrei în societatea mai largă și recunosc că prin căsătoriile mixte se reduce antisemitismul, nu pot să nu regrete diluarea identității evreilor. În Statele Unite, peste 50 la sută din evrei se căsătoresc cu non-evrei.

Spre deosebire de creștinism, iudaismul nu este o religie misionară. Nu caută în mod activ convertiți. Dacă ei se prezintă, analizează cu atenție dorința lor de a se converti și poate răspunde și cu nu.

Calendarul ebraic Calendarul ebraic este unul complex și aglomerat. O credință veche precum iudaismul are un puternic simț al trecerii timpului, iar acest lucru este văzut în modul zilnic de rugăciune și de separare a *Shabbat*-ului (Șabatul serbat sâmbăta) de restul săptămânii. Cu excepția Zilei Ispășirii, toate zilele speciale

Sionism

Legătura dintre iudaism și sionism este una apropiată, dar cele două nu ar trebui văzute ca fiind același lucru. Sionismul, cel puțin în termeni moderni, este o mișcare politică și naționalistă care, din anii 1880 încoace, a promovat dreptul evreilor de a avea un stat în Palestina, locul original al legământului lui Dumnezeu cu strămoșii lor. În 1917, presiunea sioniștilor a dus la Declarația Balfour prin care britanicii, care guvernau atunci Palestina, au susținut ideea unui teritoriu evreiesc.

Preocuparea pentru soarta non-evreilor care trăiau deja în Palestina a crescut pe măsură ce teritoriul a devenit o țintă pentru evreii imigranți din întreaga lume. În urma Holocaustului nazist și a unei campanii teroriste împotriva forțelor britanice în Palestina, în 1948 s-au pus bazele statului Israel. Acum, 40 la sută din evreii lumii trăiesc acolo, dar mulți evrei din toate ramurile iudaismului pun sub semnul întrebării realizările sionismului. De exemplu, evreii ultraortodocși văd Israelul modern ca fiind prea laic – nu îndeajuns de evreiesc –, în timp ce mulți evrei liberali dezaprobă acțiunile guvernului israelian și ale coloniștilor din teritoriile ocupate.

din calendar amintesc de prezența lui Dumnezeu în natură și în istorie – mai ales în istoria poporului evreu.

Paștele, primăvara, este o perioadă de 49 de zile care marchează ieșirea poporului evreu din robia egipteană. Culminează cu sărbătoarea Șavuot, care comemorează oferirea Torei și a celor Zece Porunci pe Muntele Sinai. Corespondentul în toamnă este Roș Hașana, „Anul Nou", urmat la 10 zile de Yom Kippur, „Ziua Ispășirii", și Sucot, sau Sărbătoarea Corturilor, care reamintește călătoria prin pustiu către pământul promis sub protecția lui Dumnezeu.

Idee principală
Există un mod de viață evreiesc distinct

24 Cabala

În toate cele trei religii monoteiste există cei care pledează pentru o abordare mai mistică, mai imaginativă și mai intuitivă a credinței. În iudaism, această mișcare este cunoscută sub numele de Cabala. Textul său de bază, *Sefer-ha-Zohar* (sau „strălucirea") a apărut pentru prima dată în Spania în anii 1280, dar adepții săi afirmă că această carte reprezintă o tradiție spirituală erotică ascunsă în iudaism care datează din secolul I d.Hr. și chiar de mai devreme. A revigorat rugăciunea și viața spirituală a multor evrei, i-a ajutat să descopere un sens al credinței care depășește regulile, riturile și ritualurile. Cu toate acestea, alți credincioși consideră manifestările moderne ale Cabalei ca fiind superstițioase și prea preocupate cu viziuni ale spiritelor rele.

Zoharul a fost scris sau compilat în 1280 de un rabin spaniol, Moise de Leon (cca 1250–1305). El a afirmat că lucrează după un text anterior al rabinului Shimon bar Yohai, profesor remarcabil din jurul anului 70 d.Hr., când a fost distrus al Doilea Templu din Ierusalim. Cum a apărut acest text nu a fost niciodată clar. Documentul antic, o colecție de comentarii orale ale lui Shimon bar Yohai asupra Torei, a fost, în conformitate cu opiniile lui de Leon, lăsat în afara Talmudului și pierdut sau ascuns.

Au existat multe dezbateri despre afirmațiile lui Moise de Leon din Zohar. Textul conține referiri la evenimente care au avut loc mult după anul 70 d.Hr. Credincioșii susțin că acestea dovedesc faptul că Shimon bar Yohai a fost un profet. Unii chiar pretind că a prezis

cronologie

CCA 70 D.HR — Scrierea învățăturilor lui Shimon bar Yohai

1280 — Moise de Leon scrie Zoharul

că scrierile sale vor fi ascunse timp de 1 200 de ani înainte să reapară miraculos pentru a-i îndruma pe evrei.

Cu toate acestea, este bine cunoscut că, după moartea lui de Leon, văduva lui săracă a răspuns la o ofertă de cumpărare a textului original după care lucrase acesta spunând că nu existase un astfel de document vreodată. Soțul ei îl făcuse pur și simplu. Adepții Zoharului susțin că toate cuvintele din carte au fost scrise sub influență divină.

Sefirot

Sefirot în Cabala sunt cele zece „emanații" ale lui Dumnezeu cu care el creează universul. Ele corespund diferitelor niveluri de creație, sau ramuri din copacul vieții, și sunt mijloacele prin care Dumnezeu se dezvăluie progresiv pe sine și principiile sale etice poporului său. Acestea sunt: *keter* (voință); *chochmah* (înțelepciune); *binah* (înțelegere); *chesed* (milă); *gevurah* (dreptate); *tiferet* (armonie); *netzach* (victorie); *hod* (glorie); *yesod* (putere) și *malkuth* (împărăție).

Sensul interior În examinarea Torei, Zoharul descrie patru niveluri de interpretare – literal, alegoric, ghidat de învățătura rabinică și, în final, un răspuns interior sau *sod*. Inițialele în limba aramaică (limba antică folosită de Moise de Leon) ale acestor patru niveluri formează împreună un cuvânt care înseamnă „livadă" sau „paradis". În căutarea înțelesului interior, predică Zoharul, evreii trebuie să se angajeze cu dragostea lui Dumnezeu în ascultare și rugăciune prin călătoria spirituală care va fi marcată de viziuni sfinte și măsurată în șapte stadii de extaz, codate pe culori. Etapa finală va fi incoloră, întrucât credinciosul contemplă misterul briliant al lui Dumnezeu.

„[Cabala] înspăimântă oamenii, așa că încearcă să o denigreze sau să o trivializeze, astfel încât să aibă mai mult sens."

Madonna, 2005

ANII 1480
Evreii sunt alungați din Spania

CCA 1500
Isaac Luria perfecționează Cabala

În general există un ton erotic în descrierile Zoharului referitoare la relația omenirii cu Dumnezeu și cu Tora, astfel încât în secolul al XVII-lea a existat o mișcare de restricționare a accesului la Zohar pentru bărbații cu vârsta peste 40 de ani.

Dumnezeu necunoscut Principalele canoane ale religiei prezentate în Zohar se referă, în general, la a oferi mai multă putere omenirii. Afirmă că bărbații și femeile pot îmbunătăți universul prin acțiunile lor și pot genera revărsarea harului divin. Aceasta rămâne una dintre principalele propuneri ale mișcării mai largi a Cabalei, care încearcă să facă o legătură dintre un Dumnezeu creator infinit și veșnic și acei indivizi care populează creația sa finită.

Cabala constă în căi de atingere a autorealizării spirituale. Acestea includ rugăciunea, reflecția și angajamentul față de o călătorie mistică care va reconcilia practica externă a religiei (rituri și ritualuri evreiești) cu înțelesul său interior. Este, totuși, un sistem teologic și mistic mai extins decât Zohar. Adepții argumentează că ar data din secolul al X-lea î.Hr., când era o normă pentru poporul evreu care trăia în Israelul antic. Ei susțin că a fost doar îngropat sau ascuns doar în timpul ulterioarelor revolte, bătălii, exiluri și suferințe.

În Talmud, cuvântul *kabbalah* înseamnă, simplu, „cunoștințe primite", dar, de-a lungul secolelor care au urmat difuzării extinse a Zoharului în rândurile evreimii medievale, principiile mistice pe care le-a conturat au pătruns în curentul principal al gândirii teologice evreiești. Acest proces s-a accelerat prin distrugerea și risipirea comunității evreiești din Spania începând cu anii 1490.

„Mai valoros decât îmbrăcămintea este corpul care o poartă, și mai valoros decât acesta este sufletul care animă trupul. Nebunii văd numai haina Torei, cei mai inteligenți văd corpul, înțelepții văd sufletul, ființa sa corespunzătoare; iar în timpul mesianic «sufletul superior» al Torei va fi dezvăluit."

Zohar

Madonna și Cabala

Deși crescută catolică, cântăreața Madonna a devenit o faimoasă devotată a Cabalei după ce i-a fost prezentat sistemul în 1997 de către prietena ei, actrița Sandra Bernhard. Îi recunoaște meritele prin faptul că-i permite să găsească un sentiment mai mare al respectului de sine și al direcției spirituale. Ca parte a legăturii ei, a adoptat un nume ebraic, Esther, și poartă în public o brățară roșie Cabala, înnodată de șapte ori, despre care se spune că alungă spiritele rele. Ea urmează o formă specială de Cabala promovată de rabinul Philip Berg, care a înființat 50 de centre Cabala în întreaga lume de la deschiderea primului său centru la Ierusalim, în 1969. În 1998, albumul *Ray of Light* al Madonnei a creditat centrul Cabala pentru „îndrumare creativă", iar în cartea pentru copii pe care a publicat-o în 2003 a reflectat dezaprobarea morală a lăcomiei și a invidiei.

În acest proces, Cabala s-a transformat din ceva academic, conservarea evreilor din clasa superioară, la o mișcare populară, antologii cabaliste circulând în întreaga diasporă evreiască, recomandând o cale ezoterică pentru comuniunea directă cu Dumnezeu.

Cabala a devenit subiectul multor dezbateri și revizuiri, în special de către Isaac Luria (1534–1572) în școala sa de studii cabaliste de la Safed, din nordul Galileii. Cabala lurianică pune un accent deosebit pe cosmos, meditație și venirea unui Mesia evreu. Face o distincție clară între Ein Sof – acel aspect al lui Dumnezeu care va fi pentru totdeauna necunoscut, pentru că este nesfârșit și impersonal – și *sefirot*, cele zece aspecte dezvăluite care modelează viața evreilor, soarta lui Israel și istoria umanității.

Idee principală
Misterul lui Dumnezeu poate fi parțial dezvăluit

25 Antisemitism

Toate religiile și toți credincioșii, la un moment dat în istorie, s-au confruntat cu prejudecăți venite de la conducători laici, concetățeni sau adepți ai altor credințe. Totuși, evreii au trăit acest lucru pentru mai mult timp și în forme mai extreme decât oricine altcineva. De la revoltele antievreiești din Alexandria secolului al III-lea î.Hr. până la Holocaustul nazist din 1939–1945, care a ucis 6 milioane de evrei, umbra antisemitismului a definit identitatea evreiască.

Ostilitatea față de evrei a existat cu mult înainte de apariția creștinismului. Atât grecii, cât și romanii i-au atacat pe evrei, acuzându-i de o influență exagerată, de un excesiv control financiar și de practici ascunse ciudate, ecoul fiecărei acuzații fiind mai târziu transpus în Europa creștină. Dar ruperea Bisericii creștine de iudaism în secolul I d.Hr. a lăsat ca moștenire o ură specială și o suspiciune deosebită între cele două care a fost dată la o parte abia recent, în 1965, când Vaticanul a absolvit în mod oficial pe evrei de crima de deicid – uciderea lui Dumnezeu.

Refugiul Diavolului Liderii Bisericii timpurii, dornici să facă o distincție clară între ei și originile lor evreiești, ar fi făcut orice pentru condamnarea iudaismului. Sf. Ioan Gură de Aur (cca 344–407), într-o serie de opt predici către poporul din Antiohia din 387, a furnizat toate armele folosite de generațiile următoare, susținând că evreii erau carnali, lascivi, avari, blestemați și demonici. Ei i-au ucis pe toți profeții, apoi l-au răstignit pe Hristos și s-au închinat Diavolului. Sf. Ieronim (cca 340–420) a etichetat sinagoga ca fiind

cronologie

SEC. III Î.HR.	SEC. I D.HR.
Revoltele antievreiești din Alexandria	Prima „acuzație de omor ritual"

„un bordel, un bârlog de vicii, refugiul Diavolului, fortăreața Satanei, un loc de depravare a sufletului, un abis al fiecărui dezastru imaginabil și orice altceva vrei". Prima consemnare a unei sinagogi arse de către creștini este din anul 338, la Callicnicul, pe Eufrat.

„Evreul este chiar diavolul încarnat."

William Shakespeare, cca 1596

Demonizarea evreilor de către creștini a îmbrăcat accente extreme. Evreii au fost imediat asociați cu Diavolul, adversarul lui Iisus din Noul Testament. Ei au fost acuzați că-i poartă amprenta și că-i fac munca. O noțiune populară în creștinismul medieval a fost așa-numita *foetor judaicus*, mirosul urât de sulf emanat de evrei care era și el un semn al Diavolului. O altă acuzație a fost că evreii răpeau copii creștini pentru a oferi sângele ca sacrificiu Diavolului. În arta creștină medievală, Diavolul a fost adesea descris ca având un nas lung, coroiat, presupusă caracteristică fizică pe care el o împărtășea cu evreii.

Calomnia omorului ritual

Calomniile omorului ritual – acuzații false că un anumit grup, de obicei religios, face ritualuri folosind sângele victimelor lor – au fost înregistrate încă din secolul I d.Hr., când cronicarul grec Apion i-a acuzat pe evrei că-i sacrificau pe grecii capturați ca parte a ceremoniilor în Templul din Ierusalim. Creștinii s-au confruntat cu aceeași acuzație în următorul secol, când persecutorii lor romani au denaturat simbolismul trupului și sângelui lui Iisus în pâinea și vinul de la împărtășanie pentru a susține că noua Biserica bea sânge la slujbele sale. Prima acuzație creștină de omor ritual a evreilor s-a făcut în 1144, când evreii din Norwich au fost acuzați de capturarea, uciderea și sacrificarea unui tânăr ucenic. Acuzațiile au fost respinse de judecători, dar evreii acuzați au trebuit să scape de o mulțime care voia să-i linșeze. Mai târziu, Biserica l-a sanctificat pe William din Norwich.

338 Prima consemnare a arderii unei sinagogi de către creștini

1144 Uciderea lui William din Norwich

1939–1945 Holocaustul nazist

1965 Vaticanul îi absolvă pe evrei de deicid

Țap ispășitor Deși motivul invocat al ostilității creștinilor față de evrei a fost presupusul deicid – uciderea lui Iisus – adevăratele motive erau adesea de ordin practic. În Europa medievală, o minoritate mică de evrei (nu mai mult de 1,5 milioane pe tot continentul) era adesea suprareprezentată în avocatură, medicină și finanțe. Succesul lor disproporționat le-a adus invidie și i-a făcut țapi ispășitori. Când un rege sau un prinț avea nevoie de cineva pe care să-l acuze de ceva ce nu funcționa în regat, evreii erau o țintă ușoară. În 1750, când împărăteasa Maria Tereza a Austriei, o creștină devotată, a trebuit să strângă venituri suplimentare, a gonit mai întâi evreii din ținuturile boemiene aparținând domeniilor sale, apoi le-a permis să se reîntoarcă, cu condiția să plătească o taxă specială pentru acest privilegiu o dată la fiecare zece ani.

Papa Pius al XII-lea și evreii

Pius al XII-lea a fost ales papă în 1939, cu câteva luni înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. El este acuzat de istoricii evrei de antisemitism din cauza deciziei de a păstra tăcerea pe întreaga durată a războiului în legătură cu Holocaustul nazist, chiar dacă știa ce se întâmplă. Criticii lui spun că a închis ochii la atrocitățile naziste pentru că se temea că Hitler era singura alternativă la comunismul sovietic care cuprindea Europa și distrugea Biserica. Este acuzat și pentru faptul că diplomații din Vatican nu au reușit să-i ajute pe evrei să scape de persecuție prin obținerea de vize pentru a călători în Palestina, pentru că papa s-a opus ideii unei patrii a evreilor. În perioada de imediat după război, se spune că Pius și-a arătat adevărata față permițând Vaticanului să fie folosit drept cale de fugă pentru criminalii de război naziști către Africa și America Latină. Apărătorii lui susțin că nu era antisemit, că nu a știut de adevăratele orori ale Holocaustului și că a crezut (în mod eronat) că trebuie să păstreze o poziție de strictă neutralitate, astfel încât să se mențină independența Bisericii și să joace un rol în acordurile finale de pace. În 1999, Vaticanul a convenit să înființeze o comisie comună cu istoricii evrei, să-și cerceteze propriile arhive și să prezinte o imagine mai completă a rolului lui Pius. Doi ani mai târziu, membrii evrei ai comisiei s-au retras în semn de protest împotriva refuzului Romei de a deschide complet arhiva.

„Demonizarea evreilor de către creștini începe cu respingerea lui Iisus de către evrei – vechea problemă a uciderii lui Iisus de către evrei. Astfel a fost creată imaginea demonică a evreilor."

rabinul Norman Solomon, 1933

Creștinii nu erau singuri în atacarea evreilor. În secolul al XVIII-lea, diverși gânditori luminați precum Voltaire, apărători ai conștiinței și ai libertății mai presus de toate, i-au defăimat pentru lăcomia lor, pentru avariție și chiar pentru obiceiul lor de a marca Sabatul. În Germania secolului al XIX-lea, oamenii de știință au pregătit presupuse cărți de învățătură, lucrări care să dovedească inferioritatea poporului evreu.

Toleranță islamică Islamul a fost în mod tradițional mult mai tolerant cu evreii decât creștinismul, probabil pentru că cele două credințe, în timp ce împărtășesc o abordare monoteistă, nu sunt rude atât de apropiate ca iudaismul și creștinismul. Din secolul al IX-lea până în secolul al XIX-lea, evreii s-au bucurat adesea de o mai mare libertate religioasă în țările musulmane decât în cele creștine, deși, în secolul al XI-lea, s-au înregistrat pogromuri în Spania, până atunci un loc de toleranță și respect reciproc între conducătorii islamici și supușii evrei, care au trimis mulți evrei în noi locuri de exil în Europa creștină. În secolul XX, și mai ales după înființarea statului Israel în 1948, pe teritoriul care aparținuse anterior în special palestinienilor musulmani, o parte a populației musulmane a devenit în mod special mai puțin tolerantă față de iudaism.

Idee principală
Antisemitismul este cea mai veche prejudecată

26 Nașterea islamului

Istoria dezvoltării islamului este una remarcabilă. În 610 d.Hr., profetul Mahomed a primit cuvântul lui Dumnezeu pe un vârf de munte singuratic, chiar în fața orașului sfânt Mecca, în Arabia Saudită a zilelelor noastre. La un secol după moartea sa în 632, credința în mesajul pe care îl primise s-a răspândit spre vest, de-a lungul coastei de nord a Africii până în Spania, și în direcția opusă spre Himalaya. La început, revelațiile lui Allah pentru Mahomed au fost împărtășite oral, dar, după moartea sa, au fost scrise și adunate sub numele de Coran – un cuvânt care înseamnă „recitare".

Mahomed a fost negustor de profesie, care lucra în Mecca. Orașul a devenit rapid un nod comercial important, transformare care a adus cu ea tensiuni sociale. A fost și centru religios, un loc de pelerinaj sau *hajj*, unde veneau arabii să se închine înaintea diferiților zei tribali. Deși știau despre tradițiile evreiești și creștine de a avea numai un zeu și nu erau ostili acestor religii, au preferat un cod spiritual mai vag, care a dat solidaritatea tribală numită *muruwah* – o valoare sacră.

Mahomed a crezut că o adunare de credințe va aduce o mai mare pace și justiție. O dată pe an, se retrăgea într-o peșteră de lângă Mecca pentru a se ruga pentru îndrumare și pentru a da pomeni numărului în creștere de săraci și de marginalizați din oraș.

cronologie

570 Nașterea lui Mahomed

595 Căsătoria cu Khadijah

610 Noaptea Destinului

În anul 610, la 40 de ani, era singur în peșteră când, după propria descriere, a fost cuprins într-o îmbrățișare copleșitoare. La început a crezut că fusese atacat de un djinn – sau spirit malefic –, dar de fapt era Arhanghelul Gavriil spunându-i cuvintele noii scripturi arabe direct de la Dumnezeu, sau Allah.

După acea primă „Noapte a Destinului", Mahomed a experimentat revelații similare de mai multe ori și adesea a fost un proces dureros.

Familia lui Mahomed

Prima soție a lui Mahomed a fost Khadijah, care era mai în vârstă decât el și văduvă independentă financiar când s-au căsătorit. Deși poligamia era regulă în Arabia de atunci, Mahomed nu și-a luat altă soție cât a trăit ea. Au avut cel puțin șase copii – doi fii, Al-Qasim și Abdullah, care au murit în copilarie, și patru fiice, Zaynab, Ruqayyah, Umm Kulthum și Fatimah. Khadijah a murit în 619, în ceea ce primele biografii ale lui Mahomed numesc „anul de tristețe". După aceea, Mahomed s-a căsătorit de cel puțin nouă ori, deseori din motive politice sau umanitare. De exemplu, casnica Sawdah, o altă văduvă, era verișoara unui șef tribal local. Soția lui favorită, conform musulmanilor sunniți, a fost Aisha, care avea doar șase ani când s-au logodit. Dupa moartea lui, ea a fost implicată în colectarea învățăturilor sale în Hadith. O altă soție, Zaynab bint Jahsh, a fost prima dată căsătorită cu unul dintre fiii lui adoptați, dar au divorțat, așa că Mahomed s-a putut căsători cu ea. Islamul învață că Profetul a fost un soț ajutător, împărțind treburile casnice și dând soțiilor sale – după standardele timpului – un grad neobișnuit de libertate. Totuși, în ultimii ani ai vieții sale, soțiile lui au salutat vizitatorii din spatele unui paravan și au fost obligate să nu se recăsătorească dacă el murea înaintea lor. Lucru folosit ulterior ca un motiv pentru care toate femeile musulmane ar fi trebuit să poarte voalul.

622 *Hijrah*

630 Apărarea Meccăi

632 Moartea lui Mahomed

Totuși, comportamentul său ilustrează abandonarea perfectă (*islam* în arabă) de care fiecare ființă umană ar trebui să dea dovadă în fața divinului.

Ziua socotelii La început, Mahomed a fost precaut când trebuia să vorbească în mod public despre ceea ce se întâmplase, dar pe măsură ce vestea s-a răspândit, cuvintele lui Allah despre transformare interioară, egalitate socială, unitate, respect reciproc și pace au câștigat mulți adepți. Aceasta a fost o perioadă în care războiul continuu între Persia și Bizanț și între triburile locale a făcut ca mulți locuitori din Arabia să se teamă pentru viitorul omenirii.

Pe măsură ce Mahomed recita fiecare nouă revelație, adepții săi le învățau pe de rost. Cei care erau învățați le-au scris. Un mesaj-cheie a fost că era un singur Dumnezeu, Allah, și că oamenii vor fi într-o zi chemați înaintea lui pentru a da socoteală pentru faptele lor. Va fi o zi a socotelii – *yawn ad-din*, un termen arab care redă și el „momentul adevărului".

Hijrah Învățătura lui Mahomed s-a dovedit nepopulară și, cu toate că a dorit să evite confruntarea cu orice preț, el și adepții săi au fost atacați la Mecca. Existau temeri că Mahomed va fi asasinat. Uneori a fost aproape să abandoneze, dar a fost întărit de credința lui în Allah și de revelațiile continue – mai ales de o noapte în care a fost trimis de Gavriil la Ierusalim. În 622, el a condus în jur de 70 de adepți, plus familiile lor, într-un *hijrah* (migrație) la Medina pentru a scăpa de tensiunile din Mecca.

„Niciodată nu am primit o revelație fără să cred că sufletul meu a fost rupt de mine... Câteodată vin spre mine ca reverberațiile unui clopot, și asta este cel mai greu pentru mine; reverberațiile se reduc când sunt conștient de mesajul lor."

Mahomed, 570–632

„În ziua aceea, oamenii vor ieși din cete pentru ca să li se arate faptele lor Cel care a făcut un bine cât un grăunte de colb, îl va vedea După cum, cel care a făcut un rău cât un grăunte de colb, îl va vedea."

Coran 99:6-8

Ultima predică

Mahomed a murit în brațele soției lui, Aisha, pe 8 iunie 632. „Ultima predică" a fost ținută cu puțin timp înainte de moarte, în fața unei mulțimi de 120 000 de pelerini pe Muntele Arafat. Un rezumat al acestei predici se găsește în moscheile din întreaga lume. În ea îi instruiește pe ascultătorii săi să lase viciile și luptele și să predice toleranța. „Un arab nu este superior față de un non-arab; un alb nu este superior față de negru sau un negru față de alb, cu excepția pietății și a faptelor bune."

Ostilitatea dintre Mahomed și populația din Mecca s-a transformat într-un război deschis. Deși Mahomed nu era un pacifist, el a văzut violența ca pe o soluție finală. O revelație i-a spus să nu-i ucidă pe cei pe care adepții săi îi luaseră prizonieri, așa cum era obiceiul, ci să-i elibereze sau să-i răscumpere. În 627 a învins în asediul de la Medina o armată din Mecca. Acest lucru s-a dovedit a fi un punct de cotitură. În 630 s-a întors la Mecca triumfător. Victoriile sale au unit triburile din Arabia și au declașat un val de convertiri în peninsulă și dincolo de ea.

Idee principală

Mahomed a fost ultimul profet al lui Dumnezeu

27 Stâlpii islamului

Islamul învață că mai întâi trebuie să fie credința și că aceasta nu poate să fie adaptată sau compromisă pentru a corespunde vieților laice. În inima angajamentului pe care îl cere sunt „stâlpii islamului“, un concept împărtășit de toate ramurile acestei religii. Acești stâlpi – numerele variază între diferitele tradiții islamice – reprezintă îndatoririle ce revin fiecărui musulman dacă duce o viață bună și responsabilă în conformitate cu învățătura lui Allah. Ei modelează viața de zi cu zi a peste un miliard de musulmani din întreaga lume.

Sunniții – care reprezintă aproximativ 60 la sută din totalul musulmanilor – susțin că există cinci stâlpi. Aceștia sunt: (1) Shahadah – recitarea cu sinceritate a declarației musulmane de credință că „nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul lui Allah“; (2) Salat – efectuarea de cinci ori în fiecare zi, cu fața spre Mecca, a rugăciunilor rituale (în zori, la prânz, la mijlocul după-amiezii, la apus, noaptea); (3) Zakat – plata unei taxe de milostenie (sau caritate) în beneficiul săracilor și al nevoiașilor; (4) Sawm – abținerea de la alimente, băuturi, țigări și sex în timpul zilei, în luna Ramadanului; și (5) Hajj – pelerinajul o dată în viață la Mecca.

Hadith Întrucât Coranul stabilește pentru musulmani cuvântul lui Allah, atunci Hadith, cuvintele și învățăturile lui Mahomed, le permite să înțeleagă și să-i imite viața și exemplul – care împreună sunt cunoscute în Islam ca Sunnah. În timp ce Coranul este aproape echivalent ca întindere cu Noul Testament creștin, Hadith se întinde pe mai multe volume și este foarte dezbătut. După ce

cronologie

CCA 635
Începerea scrierii Coranului după moartea lui Mahomed

CCA 730
Primele versiuni scrise ale Hadith

primele sale versiuni scrise au început să circule, la aproximativ 100 de ani după moartea Profetului, au apărut și multe texte neautorizate, pretinzând că reprezintă viața lui Mahomed. Reguli stricte au fost apoi stabilite pentru a decide care dintre acestea erau autentice. Cea mai respectată rămâne colecția adunată de Isma'il al-Bukhari (870 d.Hr.).

„Ceea ce Mesagerul vă dăruiește primiți, și toate cele de la care vă oprește, de la acelea opriți-vă."

Coran 59:7

Împreună, Coranul, Hadith și Sunnah formează **baza** legii islamice – sau Șaria. Până în secolul al XI-lea dezbaterea a fost încurajată între învățați în privința a ceea ce ar trebui să fie Șaria, dar această flexibilitate s-a pierdut ulterior, deși islamul continuă să permită ceea ce se numește *istihsan* – interpretarea spiritului mai degrabă decât a literei legii.

Pedepsele Hadd

În legea Șaria, Hadd (plural Hudud) acoperă delicte specifice – consum de alcool, furt, crimă, adulter, calomnie și apostazie. Unii musulmani cred că aceste legi provin direct din Coran și astfel oferă sancțiuni divine. Alții susţin că sunt interpretări specifice și reprezintă pedeapsa maximă pe care un judecător o poate impune. Pedeapsa reală pentru infractor este cunoașterea faptului că l-a dezamăgit pe Allah. Consumul de alcool poate duce la biciuire. Furtul poate fi pedepsit prin amputarea membrelor. Crima este tratată de unii juriști Șaria pe baza principiului o viață pentru o viață. Biciuirea este prescrisă și pentru adulter sau orice formă de abatere sexuală, iar Coranul o recomandă pentru oricine face o acuzație împotriva unei femei care nu poate fi susținută cu patru martori (un rezultat, se crede, al falselor acuzații aduse soției lui Mahomed, Aisha). În unele societăți islamice această lege a fost inversată, astfel încât o femeie care acuză un bărbat de viol poate fi biciuită, dacă nu poate găsi patru martori. În final, în ceea ce privește apostazia, profetul a respins orice constrângere în religie, deși Coranul îi descrie pe cei care resping islamul ca fiind sub blestem.

1096 Prima Cruciadă

1187 Recucerirea Ierusalimului

„Până în prezent, musulmanii rămân adânc atașați Șariei, care i-a făcut să interiorizeze figura arhetipală a lui Mahomed la un nivel foarte profund și, eliberându-l din secolul al VII-lea, l-a făcut o prezență vie în viața lor și o parte din ei înșiși.“

Karen Armstrong, 2000

Rituri de trecere Un nou-născut este primit în familia islamului imediat după naștere prin chemarea la rugăciune – folosită pentru convocarea credincioșilor la moschee de cinci ori pe zi – șoptită în urechea dreaptă și porunca să se ridice și să se închine în cea stângă. Circumcizia băieților – în concordanță cu aceeași poruncă pe care evreii o găsesc în Facere, și care face parte și din Coran – are loc la șapte zile dacă este sănătos copilul. De îndată ce sunt capabili, copiii încep să învețe pe de rost versete din Coran și, de la vârsta de 10 ani, pot participa la post.

Căsătoriile sunt adesea aranjate de către familii, urmând obiceiurile seculare deși, conform soției lui Mahomed, Aisha, Profetul a insistat ca fata să fie întotdeauna consultată. Nimeni nu trebuie forțat. Ceremonia de căsătorie – sau *nikah* – este adesea un eveniment simplu, condus de imam la moschee, dar *walimah* – sau petrecerea de nuntă – care urmează este o recunoaștere publică a angajamentului. Căsătoriile mixte între un bărbat musulman și o femeie non-musulmană sunt acceptate în majoritatea societăților, dar cele între o femeie musulmană și un non-musulman sunt privite cu mai puțină toleranță.

Deși un musulman poate avea până la patru soții, Coranul subliniază că ar trebui să facă acest lucru numai dacă prima soție nu este deranjată de acest fapt și dacă soțiile ulterioare nu o supără. Bărbatul trebuie să poată oferi și sprijin material și emoțional pentru soțiile pe care le ia. O femeie poate primi în scris când se căsătorește că, în cazul în care soțul își ia mai multe soții, ea poate divorța

de el. Divorțul este acceptat în islam, dar este întâmpinat cu mare tristețe. Coranul spune că nu îi este nimic mai urât lui Allah pe fața pământului decât acest lucru.

Există un verset în Coran (4:34) care pare să permită lovirea soției, dar învățații subliniază că acest lucru este în contextul procedurilor de divorț unde femeia refuză să asculte de rațiune. Este menționat că Profetul nu a folosit această sancțiune cu nici una dintre soțiile sale.

Cruciade și islamofobie

Ierusalimul deține un loc unic în toate cele trei religii monoteiste. Pentru musulmani este al treilea cel mai sfânt oraș după Mecca și Medina. În 1099, creștinii cruciați trimiși de papă să-i învingă pe musulmanii „necredincioși" au atacat Ierusalimul, au masacrat 30 000 dintre locuitorii săi în mare parte musulmani și au înființat un regat creștin. Până în 1187, cruciații nu au fost alungați de Saladin și abia spre sfârșitul secolul al XIII-lea au fost goniți din regiune. Imaginea musulmanilor invocată de papi și de cruciați deopotrivă în această perioadă – de sălbatici needucați, cu intenții războinice, în mod inerent violenți și intoleranți – poate a fost în contradicție cu practica islamică reală, însă s-a întipărit în mințile creștinilor occidentali cu efect de durată.

Calendar islamic Există două sărbători principale în calendarul Islamic – Eid ul-Fitr, sărbătoarea care pune capăt postului la sfârșitul lunii Ramadanului, și Eid ul-Adha, sărbătoarea jertfei care are loc în timpul *hajj*-ului. Ramadanul înseamnă, simplu, „a noua lună" și a fost marcată în cultura arabă cu mult înainte de Mahomed. În islam, este un timp pentru ispășirea păcatelor, pentru retragerea din lume și concentrarea pe religie și pentru a arăta răbdare.

Idee principală
Credința trebuie să fie pe primul loc pentru musulmani

28 Sunniți și șiiți

În toate religiile există diferite tradiții, secte și grupuri, deseori separate prin neînțelegeri care au avut loc cu multe secole în urmă. La 50 de ani de la moartea Profetului, o ruptură a apărut în islam între majoritatea sunnită și o minoritate radicală șiită, care simțea că era mai aproape de viața și de exemplul Profetului. Pe măsură ce islamul se răspândea spre vest și est cu mare viteză, a avut loc o ruptură fundamentală în centrul său. Moștenirea acestei schisme de acum 1 300 de ani rămâne parte din lumea musulmană până în prezent.

Când Mahomed a murit în 632, existau doi potențiali succesori – vărul și ginerele său Ali ibn Abi Talib, și primul său convertit bărbat adult, Abu Bakr. Preferința lui Mahomed nu fusese clară. Ali a fost crescut în casa Profetului, s-a căsătorit cu fiica sa Fatima și pare să fi fost uns de către Mahomed în ultimul *hajj*; totuși, Abu Bakr, tatăl soției lui Mahomed, Aisha, fusese ales de Profet să conducă rugăciunile în ultimele sale clipe de viață.

În cele din urmă, alegerea a fost făcută, iar Abu Bakr a fost numit calif – sau lider. Când a murit doi ani mai târziu, și-a nominalizat propriul succesor, Umar ibn al-Khattab, care a fost calif timp de 10 ani, supervizând răspândirea islamului în Ierusalim în 638. În acest timp, califatul islamic a înlocuit Imperiile Persan și Bizantin din regiune și a adus toleranță religioasă. Popoarelor cucerite li s-a dat posibilitatea alegerii adoptării islamului și evitarea impozitelor sau păstrarea credinței și plata pentru acest privilegiu.

cronologie

632 Moartea Profetului

638 Ierusalimul cade sub dominație islamică

656 Ali ibn Abi Talib este contestat în calitate de calif

„Nici un verset al Coranului nu a coborât asupra Mesagerului lui Dumnezeu pe care să nu continue să mi-l dicteze și să mă facă să-l recit."

Ali ibn Abi Talib, cca sec. al XI-lea

Când Umar a fost asasinat de un sclav creștin, un grup de șase dintre cei mai apropiați consilieri l-au ales ca următor calif pe Uthman ibn 'Affan, care a fost soțul a două dintre fiicele Profetului. Uthman a condus islamul timp de 12 ani, ajungând în vest, în Africa de Nord, și în est, spre Valea Indului și China, dar s-a confruntat cu acuzații de nepotism și a fost asasinat în Egipt.

Luptă pentru putere Momentul lui Ali venise în sfârșit. El a mutat centrul califatului la Kufa, în Irak, unde i s-a opus Aisha, văduva Profetului, care a condus o armată împotriva lui, susținând că fusese implicat în moartea lui Uthman. Când Aisha a fost învinsă în Bătălia Cămilei de la Basra în 656 și a fost trimisă să-și trăiască ultimele zile la Mecca, Muawiyyah, guvernatorul Damascului și rudă a lui Uthman, a preluat cauza împotriva lui Ali. Cele două armate s-au ciocnit în bătălia de la Siffin. Soldații lui Muawiyyah au pus paginile Coranului în vârful sulițelor, dar Ali a refuzat să dea ordinul de a-i ataca și s-a ajuns la un compromis. Ali a fost ucis în 661 de extremiști, cunoscuți sub numele de karijiți (ai căror descendenți, cei 500 000 de Ibadiyahi, trăiesc astăzi în Africa de Nord, Oman și Zanzibar).

Cei doi fii ai lui Ali, nepoții Profetului, au fost de acord să-i permită lui Muawiyyah să fie calif dacă le dădea lor titlul de imam. Pacea a fost restabilită pentru scurt timp, iar Muawiyyah s-a dovedit un administrator capabil, conducând de la Damasc. Când a murit, a lăsat califatul fiului său, Yazid. Totuși, fiii lui Ali s-au opus ca această conducere să fie tratată ca pe o posesie ereditară, iar unul dintre ei, Hussein, s-a ridicat în semn de protest în fruntea șiiților lui Ali – sau Partidul lui Ali.

661	680	1744
Ali este ucis	Sunniții majoritari îi înfrâng pe șiiți în luptă	Pactul al-Wahhab cu Casa lui Saud

Musulmani ismailiți

Musulmanii ismailiți sunt o grupare șiită, care astăzi numără aproximativ 17 milioane de persoane. Nizari, de departe cea mai mare parte a ismailiților, cred că liderul lor, al 49-lea Aga Khan, este descendent direct al Profetului. (Alți șiiți susțin că linia genealogică s-a încheiat.) Ismailiții au propria spiritualitate nelumească bazată pe căutarea unui sens ascuns în scriptură, dar au reușit și să dețină controlul mai întâi asupra Tunisiei, apoi asupra Egiptului în prima jumătate a secolului al X-lea și au înființat propriul califat la Cairo, care a rezistat 200 de ani. În timp ce islamul șiit principal este literal, ismailiții urmează o linie mai mistică. Druzii din Liban și din Siria sunt și ei asociați ismailiților.

Ruptură finală Bătălia de la Karbala a avut loc în anul 680 pe malurile fluviului Eufrat. A fost o înfrângere teribilă pentru descendenții direcți ai Profetului. Hussein a fost înfometat până la supunere și omorât, împreună cu mulți din familia sa, deși doi dintre fiii săi au supraviețuit pentru a prelua rolul de imam în mișcarea șiită. Șiiții au respins majoritatea sunnită (un termen referitor la loialitatea lor față de Sunnah, cuvintele și practicile Profetului) ca fiind prea lumească, preferând în schimb puritatea religioasă a lui Ali și a familiei sale.

Moscheea imamului Hussein din Karbala rămâne pentru șiiți – care reprezintă până la 20 la sută din lumea musulmană – un loc sfânt, la egalitate cu Mecca, și un simbol al martiriului și al nedreptății care pătrunde în viața omului. În fiecare an, în Ziua de Ashura, o pomenire a înfrângerii lui Hussein, bărbații șiiți se adună la moschee pentru a se tăia cu cuțitele și a-și biciui spatele cu lanțuri, reamintind brutalitatea arătată de trupele lui Yazid.

„Șiismul nu a luat naștere doar în contextul problemei succesiunii politice a lui Mahomed, deși această problemă a fost, desigur, de mare importanță... Nu era atât de important cine să fie succesorul lui Mahomed, cât funcția și calificările acestei persoane."

Hussein Nasr, 1979

O chestiune de conducere Aceste prime bătălii au definit împărțirea liniilor în islam care există până azi. Cine ar trebui să conducă pe credincioși? Cel mai evlavios musulman, cum au propus karijiții? Un descendent direct al Profetului, cum au susținut șiiții? Sau un administrator capabil care s-a luptat pentru pacea și unitatea atât de mult dorite de Profet, cum au crezut sunniții?

Rana sunnită/șiită nu s-a vindecat niciodată. Există și alte diferențe decât cele istorice. Șiiți au chemarea lor la rugăciune (și îi pot răspunde mai degrabă de trei ori decât de cinci ori pe zi). Ei venerează mormintele imamilor morți, inclusiv locul de îngropăciune al lui Ali la Najaf în Irak, o practică care este considerată eretică de către wahhabiști, parte a tradiției sunnite.

Alte diferențe sunt mai mult doctrinale. Șiiții pun un accent mai mare pe Hadith, deoarece cimentează legătura lor cu Profetul. Atât sunniții, cât și șiiți cred că Allah are o cunoaștere prealabilă a tuturor acțiunilor umane, dar sunniții susțin că le predestinează, lucru respins de șiiți. În plus, cei mai mulți musulmani șiiți, crezând că descendenții Profetului au murit, acordă o autoritate mai mare învățaților în viață – ayatollahii – pentru a determina legea și practica islamică, decât sunniții, care preferă să se bazeze pe înțelepciunea din trecut, de obicei, mai moderată.

Wahhabism

Au existat multe revolte împotriva exceselor elitelor sunnite conducătoare ale califatului și mai târziu ale Imperiului Otoman. Un rebel faimos a fost Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703–1792), care a condus o mișcare antiintelectuală, antimistică și antisistem, care promova întoarcerea la Coran și Sunnah. Ambele, a spus el, erau atemporale și nu aveau nevoie de nici o actualizare sau punere în context. El nu a împărtășit toleranța lui Mahomed față de alte credințe, nici atitudinea lui progresistă (pentru secolul al VII-lea) față de femei, puncte de vedere care sunt demonstrate în învățătura sa, ce a devenit cunoscută ca wahhabism. Prin semnarea unui pact în 1744 cu casa conducătoare a lui Saud, al-Wahhab a reușit să formeze o enclavă de credință pură, care continuă până în prezent sub forma Arabiei Saudite, unde wahhabismul este curentul dominant al islamului.

Idee principală
Există mai multe abordări în islam

29 Inima islamului

Expresia „inima islamului" se referă la tradiția mistică sufită. Pe măsură ce islamul s-a extins devenind imperiu în secolele al IX-lea și al X-lea, și-a îndreptat atenția spre juriști, care au lucrat pentru a rafina înțelepciunea din Coran, Hadith și Sunnah în codurile legii Șaria, un sistem care să dea structură societății. Sufismul a fost o reacție împotriva acestui legalism sec, subliniind iubirea mai presus de justiție. Adesea, ceremoniile neinhibate, inclusiv cântece și dansuri, trezesc suspiciuni în ochii multor musulmani tradiționaliști, dar rămân o forță puternică în cadrul tradiției islamice.

Rădăcinile sufismului se găsesc în secolul al VIII-lea, moment în care imperiul islamic creștea în mărime, putere și lăcomie. Unii musulmani au respins luxul și bogăția elitei dominante ca o consecință a expansiunii. Acești disidenți, sufiștii, s-au temut că credința lor este externalizată într-o „religie de stat" și că în acest proces mesajul lui Allah către Profet și către fiecare musulman este corupt.

Sufiștii au susținut o întoarcere la un mod mai simplu de a fi, în care toți musulmanii erau egali, iar diferențele erau tolerate mai degrabă decât interzise prin lege. Urmașii căii ascetice sufite se distingeau prin veșmintele groase de lână pe care le purtau; într-adevăr, unii oameni cred că numele lor vine din cuvântul arab pentru lână, *suf*.

Viață interioară Abordarea sufită a credinței este contemplativă și monahală, implicând o retragere – practică și/sau mentală – de la preocupările lumii și subliniind necesitatea de a renunța

cronologie

SEC. VIII	922
Nașterea sufismului	Husain al-Mansur este executat

Femeile în tradiția sufită

Sufismul a oferit în mod tradițional femeilor mai multă libertate ca lideri și intelectuali decât în oricare altă ramură a islamului. Rabi'a al-Adawiyya (717–801) a fost una dintre profesoarele sufismului timpuriu care a insistat că Allah trebuie să fie iubit în mod liber și în mod voit, mai degrabă decât pentru regulile și legile care îi înfricoșează pe oameni. Când era copil, Mahomed i-a apărut într-un vis tatălui ei, identificând-o ca fiind aleasă, dar foametea a lovit orașul său natal Basra și ea a fost vândută ca sclavă. Când stăpânul ei a auzit rugăciunile sale în extaz, a eliberat-o și i-a spus că el era acum sclavul ei. A trăit cea mai mare parte din viață în deșertul irakian, fără posesiuni, refuzând toate ofertele de căsătorie, dar atrăgând mulți discipoli, pe care i-a învățat importanța adevărului și a autocriticii. Ea este uneori creditată ca fiind fondatorul „misticismului iubirii" sufit, care este asemănător cu starea spirituală de extaz, de dragoste față de Dumnezeu.

atât la ambiție, cât și la sine pentru a descoperi o viață spirituală interioară care să permită fiecărui credincios să-și purifice inima și să fie unul cu Allah.

Sufiștii sunt organizați în unități sau ordine de maeștri și discipoli, maestrul predând conducerea unui ales dintre discipoli la moartea sa. Majoritatea maeștrilor pretind că au o relație sau o legătură de sânge cu Profetul Mahomed, adesea prin intermediul ginerelui său, Ali. Unul dintre cele mai mari grupuri sufite, Naqshbandi, preferă în schimb să se vadă ca fiind succesor al primului calif, Abu Bakr.

Sufiștii se întâlnesc în *zawiyah*, locuri de învățare și de concentrare, unde se roagă și meditează, folosind respirația ritmică,

„Ascetismul nu este despre faptul că nu ar trebui să deții nimic, ci că nimic nu trebuie să te dețină."

Ali ibn Abi Talib,
cca sec. al XI-lea

1105
Este publicată *Renașterea științelor religioase*

SEC. XIII–XVI
Epoca de aur a sufismului

„Aparțineți lumii dimensionale, dar veniți din lumea adimensională. Închideți prima prăvălie și deschideți-o pe cea de-a doua."

Mevlana din Konya, 1207–1273

postul, veghea și cântecele pentru a intensifica conștientizarea lui Dumnezeu. Astfel de ritualuri și practici au atras rapid critici din partea altor musulmani. Folosirea muzicii, a poeziei și a dansului, adesea ca o modalitate de a induce o stare de înălțare spirituală sau chiar de transă, au fost considerate ne-islamice. A fost atacat și vorbitul despre miracole și magie. Când maestrul sufit Husain al-Mansur a pretins, în 922, că un bun musulman ar putea face *hajj*-ul în spirit, în timp ce fizic se află acasă, a fost executat pentru apostazie. Totuși, în ciuda suspiciunilor provocate, sufiștii au rămas întotdeauna o parte a prim-planului vieții islamice, iar abordarea și perspectivele acestora continuă să fie prețuite și apreciate.

Context spiritual Abu Hamid al-Ghazzali (1058–1111), uneori denumit Toma d'Aquino al islamului, a fost expert în drept islamic.

Neosufism

Neosufismul, o altă mișcare de reformă în islam, s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea, prosperând în special în rândul musulmanilor nord-africani. Lideri, precum Ahmad ibn Idris (1760–1836) în Maroc, au vrut să încurajeze oamenii să fie musulmani mai buni, dar au simțit că învățătura tradițională era prea legalistă și prea ruptă de viața de zi cu zi din regiune. Ibn Idris a respins autoritatea oricărui gânditor musulman încă de la Profet și i-a îndemnat pe ascultătorii săi să reflecteze și să mediteze asupra vieții și a exemplului lui Mahomed, mai degrabă decât asupra tradiției trecutului, ca bază pentru a decide cum să trăiască în mod etic și drept în propria societate. Mișcarea Sanusiayyah, parte a neosufismului, rămâne forma dominantă a islamului în Libia, în timp ce liderii neosufiți, precum Amir Abdul Kader în Algeria, au jucat un rol important în rezistența anticolonială din secolul al XIX-lea.

în 1095 a suferit o cădere, pe care a explicat-o mai târziu prin faptul că și-a dat seama că știa foarte multe *despre* Dumnezeu, dar nu îl cunoștea pe Dumnezeu însuși. Soluția sa a fost să îmbrățișeze practica sufită, pe care a rafinat-o în 1105 în *Renașterea științelor religioase*, considerată a fi cea mai citată carte islamică după Coran și Hadith.

Al-Ghazzali a încercat să unească viața exterioară și interioară a islamului prin acordarea unui context etic și spiritual legii șiite. Cititorilor le erau prescrise exerciții spirituale, inclusiv *dhikr* (cântarea numelor divine) pentru a crește conștiința lui Dumnezeu. Dar unii sufiști resping ideea că viziunile mistice pot fi vreodată consemnate pe hârtie, susținând că ar însemna mai mult o externalizare a lor.

Epoca de aur Perioada dintre secolele al XIII-lea și al XVI-lea a fost epoca de aur a sufismului, moment în care acesta a devenit o adevărată mișcare populară. Au fost înființate multe ordine noi. Jalal ud-Din Rumi, cunoscut și ca Mevlana din Konya, a fondat un ordin bazat pe derviși rotitori (sau căutători) care propovăduiau că învârtitul și muzica ar putea ridica individul la sfera cerească. Era cea mai pură formă a islamului sau supunerea în fața lui Allah.

Totuși, în vremurile mai recente, tradiția sufită a fost reprimată. Colonizatorii europeni care au cucerit pământurile musulmane au fost în mod special suspicioși față de sufiți. Kemal Atatürk, fondatorul Turciei moderne în secolul XX, s-a numărat printre cei care i-au oprimat – deși nu cu succes de durată. Majoritatea elitelor conducătoare sunnite mențin astăzi legături strânse cu ordinele sufite, iar marile temple sufite – din Bagdad, Ajmeer (India), Sylhet (Bangladesh) și Konya (Turcia) – rămân centre de pelerinaj.

Idee principală
Islamul are o latură mistică

30 Islamul militant

În secolul XX, mulți conducători din țări musulmane au respins ceea ce vedeau ca trecut medieval, încercând să separe religia și politica. Atatürk în Turcia, Nasser în Egipt, Jinnah în Pakistan și șahul din Iran au fost toți încurajați de guvernele occidentale în eforturile lor de a ține pasul cu vremurile – insistând asupra veșmintelor moderne, înlocuind Șaria cu un sistem de drept civil și eliminând sau exilând clerici. Totuși, astfel de schimbări uriașe au provocat inevitabil o reacție, iar ultimele decenii ale secolului XX și începutul secolului XXI au cunoscut apariția unei noi forme de islam militant.

În secolele al XIX-lea și XX, noțiunile occidentale ale secularismului, naționalismului, democrației și industrializării au ajuns în prim-plan. Societățile care nu au adoptat modelul au fost considerate înapoiate, iar în lupta pentru deschiderea de noi piețe și dominația geopolitică acestea au fost adesea înghițite drept colonii ale țărilor europene. Statele musulmane din Africa de Nord au suferit această soartă în mâinile Franței și ale Italiei în secolul al XIX-lea, apoi Imperiul Otoman – „omul bolnav al Europei" – a fost de partea Germaniei înfrânte în Primul Război Mondial, teritoriile sale din Orientul Mijlociu fiind împărțite ca protectorate între Marea Britanie și Franța. Un simbol final al confiscării occidentale a pământurilor pe care musulmanii le considerau de secole a fi ale lor a fost înființarea în 1948 a statului Israel pe teritoriul Palestinei, în mare măsură, teritoriu musulman.

Religios și laic Unii lideri musulmani au reacționat la această lume în schimbare prin încercarea adaptării modelului occidental

cronologie

1915 Căderea Imperiului Otoman

1948 Crearea statului Israel

1966 Execuția lui Sayyid Qutb

la propriile tradiții. Alții – în special adepții ideologiei ba'ath din Irak și Siria – au combinat socialismul cu naționalismul arab. Toți au încercat într-o oarecare măsură să impună o diviziune între religie și secularism – și de multe ori au recurs la forță atunci când a existat opoziție. În Egipt, în 1966, Sayyid Qutb a fost executat de liderul naționalist laic, Gamal Abdel Nasser (1918–1970), pe care l-a numit necredincios. În Iran, guvernul șahului Mohammad Reza Pahlavi (1944–1979), care înclina spre Occident, l-a exilat pe liderul spiritual al șiiților, ayatollahul Ruhollah Khomeini (1902–1989), doar pentru că acesta din urmă putea să inspire o revoluție care să-l aducă la putere.

Fatwa

Fatwele sunt opinii legale islamice, emise de juriști sau de conducători spirituali, clarificări ale legii când sunt situații noi sau apar probleme pentru care Coranul și Sunnah nu oferă o directivă clară. Cuvântul a devenit cunoscut la nivel internațional în 1989, când ayatollahul Khomeini a emis o *fatwa* împotriva scriitorului britanic Salman Rushdie, despre care a considerat că produsese un portret blasfemiator al lui Mahomed în romanul său *Versetele satanice* (Editura Polirom, 2017). Blasfemia aduce pedeapsa cu moartea. *Fatwa* lui Khomeini a fost condamnată de 48 din 49 de state membre ale Conferinței Islamice în luna următoare apariției, dar a fost ridicată doar nouă ani mai târziu.

Khomeini se întorsese la istorie pentru a-și caracteriza lupta cu șahul, asemănând-o cu lupta dintre Yazid și Hussein la Karbala din 680, și susținând că șahul era un impostor pe cât fusese Yazid de musulman. Islamul nu putea fi actualizat pentru a se armoniza circumstanțelor economice sau politice, a subliniat el. Totuși, s-a luptat cu prima încercare a islamului militant modern de a crea un sistem de guvernare care să satisfacă propria viziune asupra istoriei. Teocrația, care este actualul Iran, combină anevoios alegerile democratice occidentale cu un „lider suprem" din elita clericală.

1979 Căderea șahului din Iran

1994 Talibanii preiau controlul în Afghanistan

2001 al-Qaida distruge World Trade Center

Revizuire a trecutului Noul islam militant a trecut rapid la anexarea altor credințe vechi la scopurile sale specifice. Abul Ala Mawdudi (1903–1979), fondator al partidului Jamaat-i-Islami din Pakistan, creditat de mulți ca având o influență majoră asupra islamului militant, a fost printre primii care au invocat noțiunea de *jihad* din Coran – în forma originală însemnând „luptă" – pentru a promova un război sfânt împotriva influențelor occidentale și a celor care au încercat să le introducă. Între timp, lui Sayyid Qutb, învățat fundamentalist, i-a plăcut să se asemene pe el și pe adepții săi din Egipt cu grupul original care îl însoțise pe Profet când fusese alungat de la Mecca la Medina de către liderii corupți ai orașului.

Cea mai cunoscută lucrare a lui Qutb, *Repere*, publicată în 1964 și care pretinde că există o binecuvântare a Coranului pentru violență și uciderea „necredincioșilor" (inclusiv a tuturor musulmanilor care îmbrățișează valorile laice), este totuși mult admirată de grupuri extremiste, precum Jihadul islamic, Hezbollah din Liban și mișcarea disidentă din Arabia Saudită. Deși această țară continuă să fie condusă în conformitate cu un sistem inspirat de idealurile puritane wahhabiste din secolul al XVIII-lea, bogățiile spectaculoase pe care le-a dobândit în ultimul timp de pe urma rezervelor sale de petrol, precum și a alianței sale continue cu Statele Unite, i-au determinat pe mulți, inclusiv pe fondatorul al-Qaida, Osama bin Laden, să îmbrățișeze militantismul și crimele.

„Da, suntem reacționari, iar voi sunteți intelectuali iluminați: voi, intelectualii, nu vreți să ne întoarcem acum 1 400 de ani. Voi, cei care vreți libertate, libertate pentru orice, libertatea partidelor, voi care doriți toate libertățile, voi intelectualii: libertatea care ne va corupe tineretul, libertatea care va deschide calea pentru asupritor, libertatea care va trage națiunea noastră în jos."

Ayatollahul Khomeini, 1979

Sayyid Qutb

Profesorul egiptean, scriitorul și poetul Sayyid Qutb a fost, potrivit unui prieten universitar al liderului al-Qaida, Osama bin Laden, „cel care a afectat cel mai mult generația noastră". Qutb a scindat opinia musulmană. Pentru admiratorii săi a fost martir pentru cauza adevăratului islam. Pentru detractorii săi a fost un extremist violent. El a salutat îndepărtarea în 1952 a regimului pro-occidental din Egipt al lui Nasser, dar curând a fost deziluzionat de naționalismul laic al noului conducător. A fost închis în 1954, după o tentativă de asasinat asupra lui Nasser, și și-a petrecut restul vieții, cu excepția câtorva luni, în spatele gratiilor. Și-a folosit timpul pentru a scrie manifestul său încă influent pentru islamul politic, *Repere*, și un comentariu de 30 de volume despre Coran, unde a susținut *jihadul* violent și a concluzionat că lumea musulmană nu avea nevoie de un guvern, întrucât musulmanii trebuiau, pur și simplu, să urmeze Coranul și Hadith. A fost executat în 1966 din ordinul lui Nasser.

Bin Laden și-a planificat campania globală de teroare din exilul în Afghanistan, care, începând cu 1994, a fost condus de guvernul taliban islamic militant. Printre „inovațiile" sale a fost negarea dreptului femeilor la educație sau la muncă și ordinul să-și acopere fiecare centimetru din corp când ies în public. Potrivit savanților islamului convențional, o astfel de politică este împotriva practicii Profetului.

Atentate sinucigașe În eforturile sale de a reacționa la o lume în schimbare dominată de Occident, islamul militant predică o întoarcere la valorile tradiționale musulmane, dar pe care le-a distorsionat și le-a încălcat, creând impresia în țările non-musulmane că practicile talibanilor și ale al-Qaida sunt descrise în Coran și Hadith. Nu e cazul. De exemplu, atentatul sinucigaș, o tactică favorită a grupărilor extremiste militante, nu are nici o bază în Coran. Sinuciderea este interzisă în islam, în timp ce uciderea celor nevinovați este condamnată ca omor. „Oricine ucide pe cei drepți împreună cu cei răi", a scris Profetul, „nu are nici o legătură cu mine, iar eu nu am nici o legătură cu el."

Idee principală
Islamul militant este în minoritate

31 Numeroasele fețe ale hinduismului

Hinduismul pretinde a fi cea mai veche religie din lume. Numără un miliard de adepți, din care 90 la sută sunt în India. Hinduismul modern este rezultatul unui proces complicat de evoluție și reunește multe alte ramuri. Ca rezultat, este adesea descris ca un mod de viață mai mult decât ca o simplă religie. Mai exact, este o familie de religii, o colecție de sisteme culturale și filosofice care nu împărtășesc nici un fondator, nici o scriptură sacră, nici măcar un set universal de învățături.

Rădăcinile îndepărtate a ceea ce se numește azi hinduism se află în civilizația care a prosperat în și în jurul Văii Indusului – „Țara celor Șapte Râuri", sau Sapta-Sindhu (originea cuvântului Hindu) – între 2500 și 2000 î.Hr. Acest vechi imperiu indian a fost mai mare la vremea sa decât Egiptul sau Mesopotomia. Când a fost revigorat de către arienii din stepele de la nord, au început să apară o serie de texte sacre în sanscrită, cunoscute colectiv ca Vede („cunoașterea"). Există patru Vede, care sunt recunoscute de toți hindușii, dintre care Rig Veda este cea mai cunoscută.

Pentru început, cei care au urmat această religie vedică au fost călători, negustori și, uneori, agresori. Totuși, de la începutul secolului al VII-lea î.Hr., un grup de mistici din cadrul tradiției au început să susțină o schimbare de direcție pentru a îmbrățișa pacea și spiritualitatea interioară. Învățăturile lor se găsesc în Upanișade, care

cronologie

CCA 2500-2000 Î.HR.
Civilizația antică în Valea Indusului

CCA 1500 Î.HR.
Alcătuirea Vedelor

au fost puternic influențate de Vede și împărtășesc statutul lor sfânt în hinduismul modern.

Din această religie vedică a epocii axiale a evoluat hinduismul, adăugând, la ceea ce până atunci era o tradiție severă și restrânsă, o gamă amețitoare de zeități colorate, efigii și temple. Numele hindus în sine a început să fie folosit în jurul secolului al XIII-lea d.Hr., iar hinduismul nu a apărut ca entitate religioasă definită până în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, când India învăța să conviețuiască alături de colonizatorii săi europeni. Acest nou hinduism învăța că, întrucât divinul era infinit, nu putea fi limitat la o singură expresie – fie că este Brahman, puterea transcendentă impersonală dincolo de univers, sau Bhagavan ori Ishvara, cuvintele sanscrite pentru „Domnul" și „Dumnezeu", care desemnează o putere supremă creatoare și distructivă. În schimb, o multitudine de zeități erau venerate, fiecare exprimând diferite aspecte ale întregului. Shiva și Vishnu sunt cele mai populare.

Vishnu și Shiva Există multe școli în hinduism, cu diferite filosofii și venerând diferite forme ale divinului. Mai simplu spus, acestea pot fi împărțite în vishnuism, shivaism, shaktism și smartism.

Brahma

Există o trinitate (*trimurti*) a zeilor în hinduism care acoperă viața în această lume. Alături de Vishnu și Shiva este Brahma (care nu trebuie confundat cu Brahman), al cărui rol este crearea lumii și a tuturor creaturilor ei (hindușii sunt mai ales vegetarieni din respect pentru toate ființele create). Brahma este descris ca având un ten roșu, patru capete – fiecare citind unul din principalele texte ale Vedelor – patru brațe și o barbă. Deși a fost considerat primul dintre cei trei zei și plasat alături de Vishnu și Shiva în toate riturile hinduse, are doar câteva temple dedicate lui. Există numeroase explicații pentru acest lucru în mitologia hindusă, majoritatea variante ale poveștii că acesta este rezultatul unui blestem aruncat de Shiva asupra lui Brahma deoarece își neglijase îndatoririle evlavioase pentru a căuta o femeie, Shatarupa.

CCA 800–300 Î.HR.
Apariția hinduismului

CCA 300 Î.HR.
Bhagavad Gita

Vishnuismul – cel mai mare grup al celor patru – se concentrează asupra lui Vishnu și a puterii sale de a se manifesta în forma umană. În nouă ocazii diferite, de obicei în momente de mare criză, Vishnu a coborât din cer pentru a salva Pământul. Mulți cred că dacă va veni din nou, va fi sfârșitul lumii. Cele mai cunoscute dintre aceste manifestări au fost Krishna și Rama, ambii fiind subiectul povestirilor epice care amintesc cum acționau eroic pentru a restabili ordinea morală și echilibrul lumii. Vishnu este de obicei prezentat ca având un corp uman, piele albastră și patru brațe. El este de regulă asociat cu lumina și cu Soarele.

Shivaismul îl preferă pe Shiva, un caracter contradictoriu, uneori ascetic, uneori hedonist, care distruge, dar numai pentru a recrea ceva mai pur. Din nou, Shiva este vizualizat într-un corp uman, dar cu un al treilea ochi, pentru înțelepciune. Shaktismul se referă la feminin, Mama Divină, de obicei sub forma lui Lakshmi, o zeiță foarte populară, ilustrată ca o femeie frumoasă cu patru brațe care stă pe o floare de lotus. Virtuțile ei sunt truda, bogăția, virtutea și curajul. În cele din urmă, smartismul este dedicat celor

Bhagavad Gita

Bhagavad Gita („Cântarea lui Dumnezeu") este unul dintre cele mai importante texte în hinduism, reprezentând o altă legătură între diversele ramuri ale acestei familii de religii. Majoritatea cercetătorilor susțin că a fost scrisă la sfârșitul secolului al III-lea î.Hr. și este, din câte se pare, o dezbatere accesibilă despre scopul războiului. Constă într-un dialog între războinicul Arjuna și prietenul său Krishna, care se dezvăluie ca fiind zeul Vishnu în formă umană. Arjuna este aproape de a respinge lupta ca fiind zadarnică, dar Krishna îl convinge că, în anumite circumstanțe, este necesar să lupte pentru a restabili *dharma* într-o lume de altfel distructivă. Bhagavad Gita are impact tocmai asupra acestor circumstanțe, întrucât cere ca toată lumea să se străduiască să se detașeze și să fie indiferentă față de obținerea de câștiguri lumești. Mai mult, promite că acest lucru poate fi realizat nu doar de câțiva favorizați, ci de toți. „Dacă se bazează pe mine", îi spune Krishna lui Arjuna, „chiar și bărbații născuți în pântecele răului ajung la cea mai înaltă cale."

„Cei care, renunțând la toate faptele lor pentru Mine, devotați Mie, Mă adoră… Pentru ei, care au pătruns cu gândirea în Mine, Eu sunt sunt cel care îi scoate fără întârziere din oceanul morții și al renașterilor… Pune-ți în Mine inima ta; pătrunde în Mine cu mintea ta. Astfel în Mine vei locui după aceea."

Bhagavad Gita, cca 300 î.Hr.

cinci – sau, în unele cazuri, șase – zeități, care se unesc, cred ei, pentru a caracteriza divinul.

Naționalism indian Legătura dintre hinduism, cultura indiană și identitatea națională este una intimă și a fost încurajată de naționaliștii indieni în secolele al XIX-lea și XX, în timp ce se străduiau să scape de dominația colonială. Alte lucruri care unesc hindușii sunt Vedele, anumite practici rituale și concepte filosofice, precum *samsara* și *dharma*. *Samsara*, ciclul nașterii, morții și renașterii, guvernat de *karma*, este una dintre cele mai importante învățături ale hinduismului și este împărtășită și cu alte credințe.

Dharma se referă, în hinduism, la o moralitate atotcuprinzătoare care îndrumă modul în care fiecare individ îi tratează pe ceilalți. Încorporează imperativul de a fi în slujba altora și a lui Dumnezeu, acționând moral și etic. Fiecare individ are propria *dharma*, cunoscută sub numele de *sva-dharma*. Codul moral *dharma* este atât de important pentru hinduism încât un nume alternativ pentru credință, folosit adesea de către hindușii înșiși, este Sanatana Dharma, în sanscrită „legea veșnică".

Idee principală Hinduismul este o familie de religii

32 Cultul hindus

Modele hinduse de *puja*, sau închinare, sunt numeroase și diverse și sunt țesute în structura socială și culturală a vieții cotidiene din India. *Puja* poate fi realizată în grup într-un templu, dar este văzut, în primul rând, ca un scop individual și este la fel de valoroasă când este făcută acasă, în singurătate, la un altar personal sau prin meditație.

Riturile și ritualurile hinduse sunt concepute în mod deliberat pentru a le reaminti credincioșilor, în fiecare moment, de omniprezența divinului. Scopul lor final este *moksha* – sau eliberarea din ciclul nașterii, al morții și al renașterii al *samsarei* – care prefigurează unirea finală cu Brahma în viața de apoi.

Nu există nici o obligație pentru hinduși să meargă la templu. Mulți participă doar la marile sărbători religioase. Principalul nucleu al devotamentului lor sunt icoanele zeilor pe care le păstrează în case. Aceste icoane sunt văzute nu doar ca imagini, ci ca manifestări ale divinului (deși în pluralismul care este hinduismul, unele secte, cum ar fi Arya Samaj, resping această idee). Rugăciunea ia adesea forma cântării sau a recitării sfintei scripturi.

Samskara *Samskara* – sau sacramente – sunt ritualuri, multe dintre ele implicând purificarea, care însoțesc toate etapele călătoriei vieții. Viitoarele mame se angajează într-o ceremonie pentru a marca Punsavara (protecția fătului) în a treia lună de sarcină, la Simantonnyaria în luna a șaptea se roagă pentru sănătatea copilului atât din punct de vedere mental, cât și fizic, și Jalakarma are loc la naștere, când este pusă miere în gura copilului și numele

cronologie

CCA 300 Î.HR.	1858
Bhagavad Gita stabilește sistemul de caste	Începutul Raj-ului Britanic

„Este minunată puterea unei astfel de credințe [hinduismul], care poate face mulțimi de bătrâni și de firavi, de tineri și de fragili care se angajează fără a ezita sau a se plânge în astfel de călătorii incredibile și îndură mizeria rezultată fără a se văita. Se face din dragoste sau din frică; nu știu care dintre cele două este. Indiferent care este impulsul, actul născut este dincolo de imaginație, minunat pentru noi, albii reci."

Mark Twain, despre hinduism, 1895

lui Dumnezeu este șoptit la ureche (similar cu ritualul din islam). Upanayana („firul sacru") este o ceremonie care se ține când un copil începe școala.

Căsătoria este un ritual elaborat și formal, cu multe etape bine stabilite, care începe din momentul în care părinții miresei întâmpină mirele la sărbătoarea nunții prin desenarea unui punct roșu – sau *kumkum* – pe fruntea lui. *Dharma* pune un mare accent pe compatibilitatea cuplului. În mod tradițional, în India s-a crezut că aceasta este obținută cel mai bine de către părinții care aranjează căsătoriile pentru copiii lor. Divorțul este posibil, dar în procente extrem de mic.

Femei în hinduism Diferitele școli ale hinduismului nu sunt de acord cu poziția femeilor. Punctele de vedere depind adesea atât de factorii sociali, culturali și economici ai credincioșilor, cât și de textele sacre, care sunt foarte confuze pe această temă. De exemplu, într-un imn al căsătoriei vedice se spune că o soție „ar trebui să se adreseze adunării ca un comandant". Totuși, în 1987, guvernul indian încă legifera pentru a scoate în afara legii vechea practică *sati* – sau *suttee* – în care văduva se arunca pe rugul funerar al soțului. Unele scripturi lăudau femeile care făceau acest sacrificiu. În grupurile tradiționale hinduse, văduvele sunt încă obligate să poarte sariuri distincte de culoare albă, să se radă pe cap și să rămână în mare măsură

1947
Sfârșitul Imperiului Britanic

1950
Interzicerea discriminării castelor

1987
Sati este scoasă în afara legii

ascunse de ochii publicului, dând toate bunurile lumești ale soțului copiilor lor. Unele trebuie să recurgă la cerșit pentru a se întreține.

Yoga Viața fiecărui hindus este împărțită în patru etape, cunoscute sub numele de *ashrame*: (1) Brahmacharya, etapa elevului petrecută dobândind cunoștințe spirituale în celibat, contemplare controlată sub îndrumarea unui guru; (2) Grihastha, etapa gospodăriei, care implică căsătoria, paternitatea și întemeierea unei case; (3) Vanaprastha, etapa pustniciei, renunțarea la preocupările materiale și dedicarea unui timp mai mare pentru rugăciune și meditație; și (4) Sannyasa, pregătirea pentru a îmbrățișa moartea.

Sistemul de caste

Cu practicile religioase și sociale atât de interconectate, persistența sistemului castelor din India este adesea atribuită hinduismului. Această metodă de clasificare a oamenilor își are originea în viziunile religioase despre puritate și ierarhie naturală, dumnezeiască. Casta a fost un cuvânt folosit pentru prima dată de coloniștii portughezi. Hindușii cunosc sistemul mai bine sub numele de cele patru *varnas*, în ordine descendentă: Brahmanii sau preoții, despre care se crede că au ieșit din gura lui Brahma; Kșatriya sau clasa conducătoare/războinică, care a fost făcută din brațele lui Brahma; Vaisya, negustori sau artizani care proveneau din coapsele lui Brahma; și Sudra, muncitori necalificați și slujitori care au apărut din picioarele lui Brahma. O a cincea categorie „Paria" a fost adăugată pentru cei care erau prea umili chiar pentru a face parte din sistem. Pe această clasificare de bază a fost impus un set mai complex de *jatis* sau niveluri, definite prin naștere, căsătorie și ocupație. Castele încă mai modelează societatea indiană, în special în mediul rural, unde căsătoriile dintre *jatis*, deși legale, sunt dezaprobate. Totuși, casta „Paria" a fost eliminată prin lege.

Pentru traversarea acestor patru etape se crede că există mai multe căi, sau yoga. În Occident, cuvântul este asociat cu exercițiile fizice, dar în hinduism acesta acoperă o întreagă gamă de discipline fizice, mentale și spirituale descrise în diferite texte sacre. Există nu mai puțin de 18 tipuri diferite de yoga, dar principalele patru sunt: *bhakti* yoga – calea dragostei și a devoțiunii; *karma* yoga – calea dreptei acțiuni; *raja* yoga – calea meditației; și *jnana* yoga – calea

Pelerinajul

Hindușii sunt încurajați să facă pelerinaje – în special în a treia etapă sau Vanaprastha a vieții lor – ca o modalitate de a atinge *moksha*. Pe lângă diversele orașe sfinte și temple, unele dintre ele grupate într-un circuit pentru pelerini, există și Kumbh Mela („festivalul ulciorului"), care are loc la fiecare patru ani, în spații alternative între Allahabad, Haridwar, Nashik și Ujjain, toate fiind pe malurile râurilor sacre. Originile festivalului pot fi găsite în textele vedice, în care zeii își recapătă puterea prin agitarea unui ocean de lapte. Pelerinii care participă la festival iau parte la ritualul scăldatului. Aproape 70 de milioane de persoane călătoresc la Kumbh Mela în fiecare an.

înțelepciunii și a cunoașterii. Toate se suprapun și nici un tip de yoga nu trebuie să fie realizat prin excluderea celorlalte.

Sărbători Principala zi sfântă hindusă este Diwali, Festivalul Luminilor, sărbătorit la sfârșitul lunii octombrie sau începutul lunii noiembrie, în funcție de apariția Lunii noi. La fel de colorat ca toate ceremoniile hinduse, cuprinde focuri de artificii, petreceri stradale și aprinderea în fiecare casă a lămpilor *diya*, mici vase de lut, umplute cu ulei de muștar în care sunt introduse fitile de bumbac. Despre acestea se spune că o îndrumă pe zeița Lakshmi în case pentru a-și dărui binecuvântările. Inspirați de prezența ei, unii hindușii aleg ca în această perioadă din an să înceapă noi afaceri. Alții profită de altă tradiție religioasă străveche, care permite jocurile de noroc la Diwali.

Idee principală
Religia și cultura se amestecă în cultul hindus

33 Samsara

Ciclul nașterii, al morții și al renașterii, cunoscut în hinduism ca *samsara* și în alte religii ca reîncarnare, este în contrast evident cu ideile religiilor monoteiste despre finalitatea morții și natura vieții de după moarte. Hinduismul învață despre o judecată continuă și progresivă, uneori de-a lungul mai multor vieți, dictate de *karma*, care se traduce aproximativ ca acțiuni ale individului în fiecare viață, dar care include și noțiunea de moștenire transmisă de la o viață la alta.

Karma este un cuvânt sanscrit al cărui înțeles literal este „acțiune". Datează din vremea Upanișadelor – și, în special, a celor scrise de Yajnavalkya, filosoful personal al regelui Janaka din Videha, un susținător important a spiritualității pașnice, interne, care a remodelat credințele vedice începând cu anul 800 î.Hr.

Până atunci moartea fusese văzută ca fiind doar introducerea în țara zeilor pentru cei care urmau corect ritualurile. Yajnavalkya și alți înțelepți upanișadici au propus o idee nouă – că acțiunile contau, și că doar atunci când acțiunile arată că un credincios s-a eliberat de dorința pentru toate lucrurile pământești acesta este eliberat de povara bolii, a bătrâneții și a mortalității în viața de după viață, fără nici o speranță de eliberare finală.

Ciclul de suferință a fost numit *samsara*. Putea fi rupt numai printr-o autocunoaștere perfectă, care putea duce apoi la *moksha*, eliberarea ultimă în unirea veșnică cu Dumnezeul suprem într-un

cronologie

CCA 800 Î.HR.

Upșanidele definesc *karma* și *samsara*

paradis nedefinit. Aceste noi idei de *karma* și *samsara* au fost la început controversate, dar până în secolul al V-lea î.Hr. au fost cuprinse în curentul principal al hinduismului.

Cauză și efect *Karma* ilustrează preocuparea esențială a hinduismului cu privire la modul în care este trăită viața, spre deosebire de principiile abstracte a ceea ce este corect și greșit. Hindușii cred că fiecare faptă, bună sau rea, are o consecință, fie imediat, fie în timpul unor vieți viitoare. Astfel, faptele rele împotriva *dharmei* – cunoscute pentru hinduși ca *paap* – aduc *karma* rea, în timp ce faptele bune (*punya*) au ca rezultat o *karma* bună. Totuși, există

Yajnavalkya

Înțeleptul și astronomul Yajnavalkya, creditat ca autor al Brhidaranyaka și al Upanișadelor, printre alte texte sacre, este o figură legendară și venerată printre hinduși. Ca tânăr student, se spune că și-a înfuriat gurul fiind prea mândru cu propriul intelect. I s-a ordonat să verse cunoștințele ca hrană, acestea fiind mai apoi consumate de colegii săi, care au luat forma de potârnichi. Avea două soții. Una dintre ele, Maitreyi, l-a întrebat dacă ar putea atinge nemurirea prin dobândirea de mari bogății. El a mustrat-o, explicându-i că ceea ce trebuia să facă este să caute să înțeleagă „sinele absolut în viață ". Doar atunci ar găsi calea spre cunoaștere infinită și, prin urmare, nemurire. Yajnavalkya a avertizat împotriva încercării de a defini conceptul de *atman* – de obicei, asociat cu „suflet" sau „sine". „Despre acest *atman* se poate spune doar «nu, nu»... El este inexplicabil, pentru că nu poate fi înțeles. El este nealterat pentru că nu este supus degradării. El nu are nimic care să se lipească de el, căci nu se lipește de nimic. El nu este atașat; cu toate acestea, nici nu tremură de frică și nici nu suferă răni."

CCA 500 Î.HR.

Noile definiții acceptate pe scară largă

mai mult în acest proces decât o simplă cauză și efect, fiecare individ fiind responsabil pentru propriul destin. Hindușii cred și că zeii pot interveni direct pentru a schimba *karma* cuiva.

Există o poveste – hinduismul este la fel de plin de astfel de povestiri precum creștinismul de pilde – despre Sandipani, un guru al lui Krishna, manifestarea pe Pământ a zeului Vishnu. Sandipani își pierduse fiul în fața unui demon de mare care l-a dus în Yama, tărâmul stăpânului morții. Acest lucru se spune că a fost rezultatul *karmei* rele a fiului. Din respect pentru fostul său profesor, Krishna/Vishnu își folosește autoritatea pentru a-l readuce pe fiu înapoi din Yama și a-l înapoia tatălui său. El transformă *karma* rea în una bună. Tocmai această putere de influență – peste propriile eforturi ale individului – dovedește existența lui Dumnezeu pentru unii hinduși.

Tipuri de karma Există mai multe tipuri diferite de *karma* în hinduism. *Karma Sanchita* este totalul *karmelor* din toate viețile anterioare – un fel de datorie acumulată. Partea de datorie pe care

Prayopavesa

Prayopavesa, sau moartea prin post, este un obicei acceptat în hinduism, dar nu trebuie echivalat direct cu sinuciderea. Se aplică condiții stricte. Trebuie făcută într-un mod nonviolent și folosind mijloace naturale. Se poate recurge la acest post numai atunci când corpul este epuizat și nu mai funcționează. Nu poate fi făcut din impuls: trebuie să existe un timp de pregătire și de explicare prietenilor și rudelor despre ce urmează să se întâmple. Trebuie introdus în seninătate, nu într-o stare emoțională intensă. În noiembrie 2001, Satguru Sivaya Subramuniyaswami, un lider remarcabil al comunității hinduse din Statele Unite, și-a luat viața prin *prayopavesa*. Avea cancer intestinal terminal. După ce a petrecut o perioadă în meditație, a refuzat mâncarea și a băut numai apă. A murit după 32 de zile.

„Destinul nostru a fost conturat cu mult înainte ca trupul să ia ființă.“

Tulsidas, scriitor hindus, 1532–1623

individul o realizează în viața actuală se numește *karma Prarabdha*, în timp ce *karma Agami* este ceea ce trebuie adăugat sau scos din datoria acumulată a fiecărui suflet (*atman*) la sfârșitul vieții prezente. Mai trecătoare este *karma Kriyamana* – uneori numită „*karma* instantanee“ – care este *karma* creată de incidente obișnuite în viața de zi cu zi și care nu are efect de durată.

Există o dezbatere în rândul hindușilor cu privire la felul în care funcționează *karma* în interiorul diferitelor grupuri. Unii susțin că animalele și copiii nu pot fi făcuți responsabili pentru acțiunile lor și astfel sunt scutiți de *karma Agami*. Totuși, ei poartă *karma Sanchita*. Pentru toți hindușii cheia eliberării de *samsara* este de a epuiza *karma Sanchita*, ceva ce poate fi obținut numai prin trăirea unei vieți etice cu ajutorul zeilor.

Idee principală
Cu toții trăim de mai multe ori

34 Jainism

În ultimii 2 600 de ani, jainiștii au împărțit cu hindușii atât subcontinentul indian, cât și numeroase credințe. Totuși, această religie veche, iubitoare de pace, care are aproximativ 4 milioane de adepți, este distinctă în mai multe privințe: preocuparea sa generală pentru univers; credința în egalitatea spirituală a oamenilor, a animalelor și a plantelor; și ascetismul său extrem. Jainiștii sunt toți vegetarieni; ei evită bunurile lumești, sexul și violența și urmează o cale stabilită în secolul al VI-lea î.Hr. de către un prinț pustnic indian, pe nume Mahavira.

Jainiștii nu cred în Dumnezeu sau în zei, deși susțin că există *jinas*, sau suflete pure, și *tirthankaras*, profesori inspirați. Unii susțin că sunt atei. Cu toate acestea, ei cred în sufletul nemuritor. Practicile lor spirituale precum cele ale călugărilor se bazează pe o preocupare profundă pentru bunăstarea fiecărei ființe vii din univers – om, animal și plantă – și pentru sănătatea universului însuși. Aceștia împărtășesc cu hindușii și budiștii o credință în ciclul *samsarei*, dar o interpretează exclusiv în termeni de autoajutorare. Nu există zei care să ofere o mână de ajutor.

Trei drepturi Fiecare jainist este responsabil pentru propriile eforturi de aderare la principiul suprem al credinței sale, care este nonviolența, și la cele trei „bijuterii": credința corectă, cunoașterea corectă și conduita corectă. Pentru a trăi conform acestor principii, jainiștii au cinci jurăminte specifice – sau *mahavratas*. Acestea sunt angajamente pentru: nonviolență, evitarea posesiunilor, să spui întotdeauna adevărul, să nu furi niciodată și abstinența sexuală.

cronologie

SEC. IX Î.HR.	599 Î.HR.
Viața lui Parshva	Nașterea lui Mahavira

Celibatul este privit ca situație ideală. Jurămintele multor călugărițe și călugări jainiști celibatari sunt plasate la un nivel mai înalt decât cele ale laicilor care se căsătoresc și au copii, dar care sunt dedicați pe viață fidelității față de partener și evitării sexului de plăcere.

Jainiștii consideră că primele patru jurăminte au fost stabilite de Parshva, al douăzeci și treilea *tirthankara* al credinței lor din această epocă. Au existat și alte epoci și mulți alți *tirthankaras*, unii dintre ei femei. Există unele dovezi istorice despre faptul că Parshva a existat în secolul al IX-lea î.Hr. și că era de sânge regal. Al cincilea jurământ a fost inclus la cererea lui Mahavira – literal „marele erou" – care, conform tradiției jainiste, a trăit între 599 și 527 î.Hr.

După moartea părinților săi, regele Siddhartha și regina Trishala, Mahavira (atunci prințul Vardhamana) a abandonat palatul regal la vârsta de 30 de ani și a trăit următorii 12 ani și jumătate fără posesiuni, în căutarea iluminării. Când a găsit-o, în cele din urmă, a petrecut restul vieții învățându-i pe alții cum să o atingă, adunându-și înțelepciunea în cartea sacră cunoscută sub numele de *Agamas*. La moartea sa, Mahavira a atins *moksha* – un alt concept comun cu hindușii.

Postul

Postul joacă un rol mai important în spiritualitatea jainistă decât în alte credințe și este ținut mai mult de către femei decât de bărbați. Postul purifică corpul și mintea, pe aceeași linie cu exemplul lui Mahavira și cu accentul pus pe abstinență și ascetism. Se spune că acesta s-a abținut de la mâncare timp de șase luni, la un moment dat – o practică imitată de călugări în ziua de azi. Unii fac un pas mai departe și postesc un an întreg. Nu este suficient ca un jainist să nu mănânce. De asemenea, ei trebuie să nu mai vrea să mănânce. Dacă vor continua să dorească alimente, postul este privit ca inutil.

527 Î.HR.
Moartea lui Mahavira

350 Î.HR.
Foametea ucide mulți călugări jainiști

SEC. XIX D.HR.
Scăderea numărului jainiștilor

„Mă înclin în fața celor care au atins omnisciența în trup și care învață drumul spre viața veșnică în starea eliberată. Mă înclin în fața celor care au dobândit cunoștințe perfecte și și-au eliberat sufletele de toată karma. Mă înclin în fața celor care au experimentat autorealizarea sufletelor prin autocontrol și sacrificiu de sine. Mă înclin în fața celor care înțeleg adevărata natură a sufletului și învață importanța spiritualului asupra materialului. Mă înclin în fața celor care urmează cu strictețe cele cinci mari jurăminte de conduită și ne inspiră să trăim o viață virtuoasă."

Namaskara Sutra: rugăciuni zilnice jainiste

Cu preocuparea lor față de univers, jainiștii au o hartă mai dezvoltată a vieții de apoi decât hindușii și descriu mai multe straturi. În centru este „Lumea de Mijloc", unde oamenii trebuie să se străduiască pentru iluminare. Deasupra sunt două straturi – unul în care ființe eliberate precum Mahavira trăiesc în perpetuitate într-o lume fără început (deci nu există zeu creator) sau sfârșit, și unul care este mai mult un popas în călătoria veșnică spre iluminarea finală. Dedesubt sunt încă două straturi – o serie de șapte iaduri în care ființele sunt chinuite de demoni și unele de celelalte, dar din care pot scăpa, și, în cele din urmă, un subsol unde stau cele mai josnice forme de viață pentru totdeauna.

Influență jainistă Jainismul s-a luptat, de-a lungul istoriei, să iasă din umbra hinduismului. Când hinduismul era puternic – de exemplu, în secolul al XIX-lea, ca parte a rezistenței la colonizare – jainismul a slăbit. Două curente distincte ale credinței există astăzi – jainiștii Digambar și jainiștii Svetambar. Primii sunt mai austeri. Călugării lor nu poartă niciodată haine. Urmează și o linie mai tradițională, de exemplu, în privința rolului femeilor, care, spun ei, pot ajunge la iluminare finală doar după ce au renăscut ca bărbați.

Există o puternică cultură literară în jainism. Jainiștii au fondat unele dintre cele mai vechi biblioteci din India. Ei se regăsesc și în

Vegetarianism jainist

Jainiștii sunt vegetarieni, dar din cauza aversiunii lor față de violența asupra tuturor ființelor vii (inclusiv plante) nu consumă legume rădăcinoase, cum ar fi cartofi, usturoi, ceapă, morcovi și napi. Totuși, mănâncă rizomi – turmeric, ghimbir și arahide. Vinetele sunt evitate din cauza numărului mare de semințe din ele: o sământă este văzută ca o purtătoare a unei viitoare vieți. Jainiștii stricți nu mănâncă alimente care au fost lăsate peste noapte, cum ar fi iaurtul, și iau masa înainte de apusul soarelui. Practicile stricte ale bucătăriei jainiste se regăsesc în special în bucătăria Gujarati.

număr disproporționat în rândul elitei bogate a țării. Deși constituie doar 0,2 la sută din populație, plătesc mai mult de 20 la sută din impozite. Printre cei influențați de ideile jainiste de nonviolență a fost și liderul independenței, Mahatma Gandhi.

Momente de închinare Jainiștii insistă că Mahavira nu a fost fondatorul religiei lor, dar ultima zi în care a predicat este consemnată în fiecare an în versiunea jainistă a sărbătorii hinduse Diwali. Cealaltă mare sărbătoare, când jainiștii se duc la templele lor, este Paryushana, nașterea lui Mahavira; acesta este punctul culminant a opt zile de post, pocăință și ritualuri.

Întrucât nu au zei și resping noțiunea că Mahavira ar fi fondatorul lor, ar putea apărea întrebarea de ce se mai închină jainiștii. Este parțial datorită influenței culturii hinduse extinse în care ei funcționează – deși ritualurile jainiste au tendința de a fi mai restrânse și mai austere. Ceea ce jainiștii venerează este idealul perfecțiunii atins de Mahavira, Parshva și toți ceilalți *tirthankari* (nici unul neputând fi atestat istoric). Toți cei care participă aspiră să devină suflete pure.

Idee principală
Lumea stă în calea iluminării

35 Sikhism

Sikhismul a fost fondat la sfârșitul secolului al XV-lea de Guru Nanak, un hindus care a studiat islamul. Cei 20 de milioane de sikhi (din cuvântul sanscrit pentru „învățăcel" sau „discipol") de astăzi susțin, totuși, că suma credințelor pe care el le-a lăsat moștenire este mult mai mult decât o simplă sinteză a hinduismului și a islamismului. Este creația sa distinctivă, întărită de cei nouă guru care i-au urmat și ulterior de Guru Granth Sahib, prin cartea sfântă sikh, căreia i s-a acordat astăzi statutul unui guru viu.

Acuzația că sikhismul este doar o sectă hindusă a fost făcută în mod repetat în India ultimelor decenii, fiind în parte o reacție a naționaliștilor hinduși la conflictul dintre statul indian și numărul mare de sihki din Punjab. În iunie 1984, trupele indiene au atacat cel mai sfânt altar sikhist, Templul de Aur din Amritsar. Patru luni mai târziu, prim-ministrul indian, Indira Gandhi, a fost asasinată de doi bodyguarzi ai săi, ambii sikhi. Moartea ei a declanșat o violență intercomunitară sângeroasă care a lăsat în urmă aproape 10 000 de morți, deși unele surse spun că au fost 17 000.

O religie a slujirii Există o mulțime de credințe împărtășite de hinduism și sikhism – în special *samsara*, ciclul nașterii, al morții și al renașterii – iar islamismul și sikhismul sunt ambele religii monoteiste. Și totuși, sikhismul are un caracter unic, bazat pe datoria sa principală de slujire a lui Dumnezeu și a comunității. Prin urmare, acesta diferă de hinduism prin importanța pe care o dă subordonării individului față de societate.

cronologie

1469 Nașterea lui Guru Nanak

1699 Guru Gobind Singh declară Khalsa

Dacă apar întrebări etice care nu au deja un răspuns în Guru Granth Sahib sau în Gurmat (înțelepciunea colectivă a numeroșilor guru), sikhismul învață că acestea ar trebui rezolvate de întreaga comunitate a credincioșilor, sau Khalsa. Acțiunile sunt considerate a fi mai importante decât ritualurile, iar adepții sunt încurajați să-și lase deoparte *haumain* – mândria egocentrică, care îi leagă de lucrurile din această lume – și, în schimb, să cerceteze în interiorul lor pentru iluminare.

Cei cinci K Sikhii au un aspect exterior distinct, datând din timpul celui de-al nouălea și ultim guru, care i-a urmat lui Guru Nanak. În 1699, Guru Gobind Singh a decretat ceea ce sunt numiți de către sikhii „cinci K". El i-a propus ca un mijloc de a identifica Khalsa și de a crea o legătură între ei. Aceștia sunt: Kesh (părul netuns); Kara (o brățară din oțel); Kanga (un pieptene de lemn); Kachha (lenjerie de bumbac); și Kirpan (o sabie de oțel). Sikhii de sex masculin poartă și turbane.

Ritualuri sikh

Când se naște un copil, sikhii îi șoptesc cuvintele din Mool Mantar (o rugăciune compusă de Guru Nanak) la ureche și îi pun miere în gură. În 40 de zile, copilul va fi dus la gurdwara (templu) pentru o ceremonie de botez folosind apă sfântă. Ceremonia de căsătorie sikh, bazată pe îndrumarea primită de la guru, se numește Anand Karaj și este accesibilă doar cuplurilor în care amândoi sunt sikhi. Cu toate că sunt conștienți de învățătura lui Guru Nanak că ritualul joacă un rol secundar, sikhii sunt pasionați de procesiuni, deși evită icoanele. Ei marchează Diwali, dar doar ca o comemorare a eliberării din închisoare în 1619 al celui de-al șaselea guru, Hargobind Singh. Totuși, cea mai mare sărbătoare a lor este Vaisakhi, care marchează Anul Nou și nașterea poporului sikh drept Khalsa în 1699.

1799
Înființarea statului independent sikh

1919
Masacrul de la Amritsar comis de britanici

1984
Atacul trupelor indiene asupra Templului de Aur

„Realizarea adevărului este mai mare decât toate celelalte. Mai mare este încă trăirea adevărată.“

Guru Nanak, 1469–1539

Fiecare dintre cei cinci K are propriul simbolism. Părul este considerat de sikhi ca un semn al sfințeniei și al puterii. Lăsarea părului netăiat indică faptul că sunt pregătiți să accepte darul lui Dumnezeu așa cum a fost intenționat pentru ei. Originile Kachha și Kirpan se află în istoria adesea violentă a sikhismului, care a fost forțat să se afirme pentru a-și menține identitatea distinctă în umbra numeroaselor grupuri hinduse și musulmane care le înconjurau patria, la granița dintre India și Pakistan. Kachha a fost îmbrăcămintea favorită a războinicilor sikh în secolul al XVIII-lea, în timp ce Kirpan amintește de „soldații-sfinți“ convocați de Guru Gobind Singh să apere sikhismul.

Guru Nanak Guru Nanak a pus bazele sikhismului printr-o serie de scrieri poetice, care formează baza scripturii sikh. Istoricii au găsit puține dovezi reale despre viața sa, dar adepții săi au țesut bogate povești în jurul lui. Una dintre ele ne spune cum, la vârsta de 11 ani, a refuzat să poarte „firul sacru“, un obicei hindus pentru băieții de vârsta și din casta lui în Punjabul său natal. Oamenii ar trebui să se distingă prin lucrurile pe care le fac, a insistat el, mai degrabă decât prin ceea ce poartă.

Principala controversă a lui Guru Nanak cu hinduismul și islamismul a fost aceea că ambele au pus prea mult accent pe exterior – pelerinaje, penitență și sărăcie – și prea puțin pe schimbările interioare necesare în sufletul fiecărui credincios. El a învățat că exista un singur Dumnezeu, care era fără formă sau sex, și care îi trata pe toți ca fiind egali indiferent dacă erau bărbați sau femei, din caste înalte sau „Paria“. El a susținut și că nu era nevoie să se recurgă la preoți sau la ritualuri pentru a avea o relație cu Dumnezeu.

Luptă pentru supraviețuire Sub al cincilea succesor a lui Guru Nanak, Guru Arjan Dev (1563–1606), sikhii au început lupta

îndelungată pentru supraviețuire. Împaratul mogul Jahangir (a domnit între 1605–1627) s-a alarmat auzind de succesul lui Guru Arjan în extinderea capitalei sikh, Amritsar, și era hotărât să-i îngenuncheze pe sikhi. În 1606 l-a executat pe guru, dar bătălia a continuat sub succesorul lui Arjan, cu mogulii care au încercat să forțeze sikhii să se convertească la islam.

Îndatoriri și vicii

Sikhii cred că eliberarea de *samsara* este posibilă numai prin voia Domnului. În acest context, aceștia indică trei îndatoriri implicate în slujirea lui Dumnezeu și cinci vicii care-i separă pe credincioși de el. Îndatoririle sunt: Nam Japna – păstrarea permanentă a lui Dumnezeu în minte; Kirt Karna – câștigarea unei vieți cinstite; și Vand Chhakna – acte de caritate și grija față de alții. Cele cinci vicii sunt: pofta; lăcomia; atașamentul de lucrurile din această lume; furia și mândria.

Guru Gobind Singh (1666–1708) a fost cel care i-a remodelat în cele din urmă pe sikhi atât într-o comunitate, cât și într-o forță militară capabilă să se apere. Poet, filosof și războinic, el i-a urmat tatălui său ca guru la vârsta de nouă ani. În 1699, a declarat toți sikhii parte din Khalsa, a stabilit îndrumări cu privire la cum ar trebui să se îmbrace și a convocat soldații-sfinți. Când a murit, a ordonat să nu mai existe guru în carne și oase, ci numai cartea sfântă.

Liderii militari care l-au urmat pe Guru Gobind au reușit până la sfârșitul secolului al XVIII-lea să formeze un stat sikh independent în Punjab, chiar dacă sikhii erau în minoritate. Inițial s-au opus dominației britanice în India, devenind aliați apropiați ai Raj-ului până la masacrul sikhilor din 1919 din Amritsar, care a înrăutățit relațiile. Când Punjabul a fost împărțit în 1947 între nou creata Indie și Pakistan, sikhii au simțit că sunt ignorați, nemulțumire care a condus direct la violențele din anii 1980.

Idee principală
Slujiți altora pentru a-l sluji pe Dumnezeu

36 Buddha și arborele Bodhi

Budismul se deosebește de majoritatea celorlalte religii prin faptul că nu are în centru ideea unui Dumnezeu personal. În schimb, se concentrează pe dezvoltarea spirituală individuală și pe căutarea iluminării, bazate pe învățăturile și pe experiența lui Siddhartha Gautama, un prinț nobil din secolul al VI-lea î.Hr., devenit călugăr rătăcitor, care s-a confruntat cu problema suferinței umane.

Siddhartha Gautama și-a abandonat soția, copilul nou-născut și părinții – care au plâns când și-a schimbat hainele frumoase cu roba galbenă simplă de călugăr și și-a tăiat părul cu sabia – pentru a petrece șase ani călătorind prin nordul Indiei, încercând să împace durerea pe care o văzuse în lumea din jurul lui cu religia vedică a Indiei. A trăit ca un ascet, respingând tot confortul și luxul, și fiind disciplinat în viața de rugăciune și de meditație, dar toate fără nici un folos. O parte din el – ceea ce el a numit „sinele din umbră" – a rămas înrădăcinată în această lume și l-a tras înapoi din calea iluminării.

În disperarea sa, și-a relaxat regimul și a stat trei zile și trei nopți sub un smochin mare. În cel mai deznădăjduit moment al său, Gautama a lăsat în cele din urmă să se odihnească acea umbră de sine și înțeleasă ca *dharma* – același cuvânt folosit de hinduși, dar pe care el l-a descris drept legea (sau adevărul) care reflectă

cronologie

563 î.Hr. Se naște Siddhartha Gautama

528 î.Hr. Momentul iluminării

„Mii de lumânări pot fi aprinse de la o singură lumânare și viața acelei lumânări nu va fi scurtată. Nici fericirea nu este știrbită de împărtășirea ei.“

Buddha, sec. al VI-lea î.Hr.

principiile fundamentale ale existenței. Ignorarea adevăratei naturi umane, a perceput el, era adevărata cauză a suferinței din lume.

Dându-și seama de acest lucru, a atins iluminarea spirituală și a văzut lumea cu ochi noi. Pomul se numește arborele Bodhi, sau arborele iluminării, iar Gautama a devenit Buddha, „cel iluminat". El și-a petrecut anii rămași pe Pământ încercând să-i ajute pe alții să ajungă la aceeași stare de conștientizare, insistând că era o cale pe care toți o puteau urma.

Scripturi budiste Povestea lui Buddha este cuprinsă în scripturile budiste, o colecție din mai multe volume cu o varietate de origini. La început, povestea a fost transmisă prin tradiție orală de către primii discipoli ai lui Buddha, o comunitate de călugări – *sangha*. Abia în jurul secolului al III-lea î.Hr. povestea a fost scrisă. Au existat întotdeauna multe dispute, deși rareori conflicte, cu privire la autenticitatea diferitelor texte. Versiunea preferată de mulți cercetători este

Templul Mahabodhi

Locul în care Buddha a făcut descoperirea spirituală este astăzi Templul Mahabodhi – sau Templul „marii treziri". Se află la 97 de kilometri de Patna în statul Bihar din estul Indiei și este un sit al Patrimoniului Mondial UNESCO. În 250 î.Hr., o mănăstire budistă a fost înființată acolo de împăratul Așoka. Clădirea actuală – care are patru turnuri mai mici în jurul unuia central de 54,8 metri înălțime – a fost finalizată în secolul al V-lea d.Hr. Budiștii cred că acest loc este „buricul pământului" și că va fi ultimul loc distrus la sfârșitul timpului.

483 î.Hr.
Moare Buddha

Sec. III î.Hr.
Scrierea scripturilor budiste

250 î.Hr.
Construirea Templului Mahabodhi

cea din primul secol î.Hr. în dialectul Pali din nordul Indiei – o rudă apropiată a limbii pe care Buddha însuși ar fi vorbit-o.

Ceea ce face ca scripturile budiste să fie neobișnuite este faptul că ne spun foarte puține despre viața lui Buddha. Nu sunt o biografie și în mod deliberat evită ideea de a se concentra asupra personalității sale. Detaliile legate de viața lui care apar ca anecdote pe care le spune în predici.

Există trei curente esențiale sau coșuri (*tipitaka*) în scripturile budiste: discursurile sau predicile; disciplinele, un set de reguli și practici pentru cei care doresc să-l urmeze pe Buddha prin aderarea la ordinul său monastic; și o colecție diversă de mai multe materiale filosofice.

Patru adevăruri nobile Esența învățăturii lui Buddha a fost cuprinsă într-un discurs pe care l-a ținut primilor săi studenți în parcul cu cerbi din Samath. Este cunoscut sub numele de „Discursul despre Cele Patru Adevăruri Nobile". Acestea sunt: Dukkha, adevărul suferinței; Samudaya, adevărul originii suferinței; Nirodha, adevărul încetării suferinței; și Magga, adevărul căii spre încetarea suferinței. Uneori budiștii îl aseamănă pe Buddha cu un doctor. În primele două

Primii ani din viața lui Siddhartha Gautama

Deși scripturile budiste ne menționează puține lucruri despre primii ani din viața lui Buddha, tradiția spune că s-a născut în jurul anului 563 î.Hr., în micul regat Kapilvastu, în ceea ce este astăzi Nepal. Tatăl său era regele Suddhodana și mama sa, regina Maha Maya. Unii relatează că aceasta a murit dându-i naștere lui. Alții povestesc cum un clarvăzător a venit să vadă copilul și a prezis că va fi un sfânt. Ca tânăr, Gautama a trăit o viață de lux, având trei palate construite doar pentru el. La 16 ani s-a căsătorit cu verișoara sa, Yasodhara, și a avut un fiu, Rahula. Unele texte spun că a renunțat la această viață la vârsta de 29 de ani. Moartea lui este plasată în mod tradițional în anul 483 î.Hr., dar astăzi oamenii de știință sugerează că a avut loc în anul 400 î.Hr.

adevăruri pe care le-a văzut, a diagnosticat și a identificat cauza suferinței. În al treilea și-a dat seama că ar putea fi vindecată. Și în al patrulea a prescris leacul.

Buddha a dat vina pe dorință, *tanha*, ca fiind cauza suferinței. A admis că dorința ar putea să fie pozitivă, dar a identificat trei tipuri negative – lăcomia, ignoranța și ura – toate ducând la imbolduri distructive. Într-unul dintre cele mai cunoscute discursuri, „Predica Focului", a descris omenirea ca „arzând cu focul poftei, cu focul urii, cu focul iluziei. Eu spun că arde odată cu nașterea, îmbătrânirea și moartea, cu întristările, cu lamentările, cu durerile, cu necazurile, cu disperarea."

Pentru a evita o astfel de ardere, a susținut al treilea Adevăr Nobil – posibilitatea eliberării în Nirvana, starea de atingere a iluminării, în care focul este stins și înlocuit cu o bucurie spirituală fără frică sau exces emoțional.

Calea cu opt brațe Pentru a atinge Nirvana, budiștii sunt îndemnați să urmeze Calea cu opt brațe, parte din al patrulea Adevăr Nobil. „Am văzut o cale străveche, un drum străvechi, pe care călătoreau cei din vremuri trecute cu adevărat treziți", spune Buddha în scripturi. „Și care este acea cale străveche? Acel drum vechi, pe care călătoreau cei din trecut cu adevărat treziți? Doar această a opta cale cu opt brațe nobilă: vederea corectă, aspirația corectă, vorbirea corectă, acțiunea corectă, mijloacele de trai corecte, efortul corect, atenția corectă, concentrarea corectă... Am urmat acea cale." Ceea ce l-a îndrumat mai presus de toate a fost practica meditației, care se află în centrul tradiției budiste.

„Cel ce mă vede pe mine vede dharma, și cel ce vede dharma mă vede pe mine."

Buddha,
sec. al VI-lea î.Hr.

Idee principală
Oamenii trebuie să se străduiască pentru a atinge *dharma*

37 Școli de budism

Există în prezent aproximativ 350 de milioane de budiști în lume. Ei urmează o diversitate de școli, toate concentrate pe Buddha, dar punând accent pe diferite aspecte din învățătura lui. *Sangha*, sau comunitatea monahală originală de budiști, a evoluat într-un corp distinct de credincioși care cuprinde atât școala tradițională Theravada, dominată de călugări, cât și școala extinsă Mahayana, care s-a răspândit în Asia.

Diferențele de opinie cu privire la modul cel mai precis de urmare a învățăturilor lui Buddha au început să apară într-un mare consiliu organizat după aproximativ 100 de ani de la moartea sa. Theravada, „școala bătrânilor", își păstrează nucleul monahal *sangha* care datează de la primii discipoli ai lui Buddha. Este cea mai puternică dintre comunitățile sinhaleze din Sri Lanka și din Asia de Sud-Est.

Mahayana – „vehiculul minunat" – este întâlnită mai mult în Asia de Est și are un număr de manifestări, inclusiv Țara Pură, Zen și budismul tibetan. Are propriile etape sau clasificări – cele trei *yana* sau vehicule. Cea mai mare este gruparea centrală Mahayana. Apoi există Hinayana mai tradițională, numită adesea „calea îngustă", cu accentul pus pe meditație, viață simplă, disciplină spirituală și personală. În sfârșit, există Vajrayana, care înseamnă literalmente „diamant" sau „vehicul indestructibil", și care a fost deosebit de influentă în Tibet. Aceasta este cea mai plină de culoare dintre cele trei și include tradiția tantrică.

Budiștii Mahayana au o metaforă pentru a descrie relația dintre cele trei *yana*. Hinayana este temelia palatului iluminării. Mahayana

cronologie

SEC. V D.HR.
Bodhidharma aduce budismul în China

SEC. VII D.HR.
Hui Neng predică budismul Zen

asigură zidurile și suprastructura. Vajrayana este acoperișul de aur. Toate sunt esențiale pentru ca întreaga clădire să funcționeze, dar una poate fi mai atrăgătoare decât cealaltă.

Principiul Buddha Există un contrast esențial între Theravada și Mahayana budistă, iar acest lucru ridică întrebarea privind umanitatea lui Buddha. Theravada spune că Buddha era un om înțelept care a demonstrat cum se atinge Nirvana. Exemplul lui este tot ceea ce au nevoie budiștii. Budiștii Mahayana fac distincție între personajul istoric Buddha și ceea ce ar putea fi numit „principiul Buddha", o prezență eternă care este deschisă tuturor și, într-adevăr, parte din toate. Acesta este similar statutului de brahman din gândirea vedică/hindusă, care a influențat mult budismul pe măsură ce a evoluat, și permite mai mult decât efortul uman pentru a scăpa din ciclul *samsarei* și a atinge Nirvana.

Răspândirea budismului În secolul al III-lea î.Hr., sub patronajul împăratului Așoka, budismul s-a răspândit și a înflorit în toată India ca religie a majorității, mai degrabă decât a elitei, cum se întâmplase înainte. Timp de secole a coexistat cu hinduismul și jainismul, dar,

Bodhidharma

Există puține fapte și multe legende care-l înconjoară pe Bodhidharma. Se spune că s-ar fi născut într-o familie regală din sudul statului indian Kerala, dar că și-a respins originea și a călătorit ca un călugăr budist prin Malaysia, Thailanda și Vietnam înainte de a ajunge în China. A fost și expert în arte marțiale. Relația sa cu împăratul Wu din dinastia Liang nu a fost niciodată ușoară, dar a reușit să asigure un loc pentru budism pe pământ chinezesc. Bodhidharma a predat tehnica privirii peretelui – privirea unui perete sau a unor obiecte inexpresive pentru a concentra mintea în meditație. Se spune că a petrecut nouă ani într-un loc uitându-se la un perete. Budiștii îl consideră al douăzeci și optulea patriarh în linie directă cu Buddha și prim patriarhul școlii Zen (sau Chan) al budismului din China.

SEC. VIII D.HR.
Padmasambhava merge în Tibet

SEC. IX D.HR.
Budismul sub presiune în India

SEC. XIII D.HR.
Budismul se stinge în India

începând cu secolul al IX-lea d.Hr. a cunoscut o scădere în fața renașterii populare a hinduismului, care a estompat liniile de demarcație dintre cele două credințe. A fost supus unei presiuni suplimentare în secolul al XI-lea din partea conducătorilor musulmani agresivi, iar până în secolul al XIII-lea a dispărut din patria natală. Totuși, școlile sale au continuat să prospere în alte locuri din Asia.

Budismul începuse să pătrundă de-a lungul rutei comerciale a Drumului Mătăsii, încă din secolul I d.Hr. Un călugăr budist indian din secolului al V-lea, numit Bodhidharma, este creditat cu punerea bazelor sale ferme în China, unde s-a amestecat cu religia locală, taoismul, și a înflorit, dezvoltându-și propriile școli Mahayana, în special Țara Pură și Zen. Ultima a apărut în secolul al VII-lea d.Hr., când respectatul învățător Hui-Neng a dat budismului un caracter chinezesc distinct.

Practica Zen Zen este construit pe două practici – meditație și studiu. Acesta subliniază că iluminarea se găsește mai presus de toate în momentul prezent și respinge – cu o vehemență de neegalat în altă parte în budism – ritualul și intelectul în favoarea unei iluminări instinctive spirituale care este transmisă direct de la maestru la elev.

„Când este în viață, omul stă fără să se întindă.
Când este mort, este întins fără să stea în picioare.
În ambele cazuri, un set de oase împuțite!
Ce are a face cu marea lecție a vieții?
Cu cei înțelegători
Să purtăm discuții despre budism.
Cât despre cei al căror punct de vedere diferă de al nostru
Să-i tratăm politicos și astfel să-i facem fericiți.
(Dar) disputele sunt străine Școlii noastre,
Pentru că sunt incompatibile cu doctrina sa."

Hui-Neng, sec. al VII-lea d.Hr.

„Cei care se întorc din amăgire înapoi la realitate, care meditează în fața pereților, la absența sinelui și a altora, la unicitatea muritorului și a înțeleptului, și care rămân impasibili chiar și la scripturi, sunt în acord deplin și nerostit cu rațiunea."

Bodhidharma, sec. al V-lea d.Hr.

În Tibet, toate încercările de înlocuire a credinței indigene, Bon, au fost respinse până în secolul al VIII-lea, când regele Trisongdetsen a invitat un maestru indian în țară. Padmasambhava, cel „născut din lotus", venea din școala Vajrayana, care datează din secolul I d.Hr. Uneori numită și Tantra, ea învață că iluminarea poate fi obținută oriunde, în orice etapă a vieții. Lucrul esențial este să se adapteze și să urmeze modelele, dorințele și energiile naturale ale corpului în căutarea trezirii spirituale. Așadar – în poate cea mai frecvent relatată învățătură tantrică – sexul este văzut ca având un scop spiritual dacă indivizii acordă suficient timp pentru a-l practica.

Cartea tibetană a morților

Unul dintre cele mai cunoscute texte budiste în lumea occidentală este *Cartea tibetană a morților*, mai corect numită „Eliberare prin intermediul auzului, în timpul așteptării". Se spune că a fost scrisă de Padmasambhava și acoperă o etapă numită *bardo*, care durează de la debutul morții până la renașterea în următoarea încarnare. Cartea include meditații, rugăciuni, mantre și îndrumări cu privire la semnele morții și ale renaşterii. Descrie șase etape, inclusiv o perioadă intermediară de viziuni ale lui Buddha.

Idee principală
Budismul a înflorit în China

38 Roata budistă a vieții

Budiștii urmează o serie de practici zilnice în diferitele lor tradiții, dar există un nucleu de preocupări și de aspirații comune, în special eliberarea de durerea *samsarei* prin atingerea veșniciei în Nirvana. În fruntea listei ritualurilor și a disciplinelor budiste emblematice sunt meditația și o serie de festivaluri colorate, având templul în centru, care celebrează înțelepciunea lui Buddha.

Cel mai important dintre festivalurile comune budiștilor este Wesak/Vesak/Vaisakha, marcat în fiecare an în luna mai și adesea denumit ziua de naștere a lui Buddha. Amintește nu numai de nașterea sa, ci și de viața și de iluminarea acestuia. În această zi, budiștii merg la templu purtând flori. Acolo se roagă, meditează și aprind lumânări și bețișoare parfumate. Unii iau parte la o ceremonie în care o statuie a unui copil Buddha este spălată. Cei care participă sunt purificați de *karma* rea.

Alte date importante din calendarul budist sunt Ziua Dharma, când credincioșii mulțumesc pentru înțelepciunea lui Buddha și pentru toți învățătorii iluminați, sau bodhisattva, care i-au urmat. Budiștii Theravada pun un accent special pe festivalul Kathina, care reamintește oferirea de pomeni de către Buddha. În budismul tibetan, marele festival este Losar, sau Anul Nou, în timp ce, în unele tradiții, Parinirvana – cunoscută și ca Ziua Nirvana – marchează

cronologie

ÎNCEPUTUL LUNII FEBRUARIE	SFÂRȘITUL LUNII FEBRUARIE
Ziua Nirvana	Losar

Nirvana

Nirvana – sau Nibbana în versiunea originală a dialectului pali a scripturilor budiste – nu este un concept unic pentru budism. Buddha a descris-o ca fiind „cea mai înaltă fericire". Nu este în esență un loc, ci o stare de a fi, lipsită de poftă, de furie, de lăcomie și inundată de pace și compasiune. Cei care ating Nirvana sunt eliberați de *samsara*, nu au o *karma* nouă și rămân în această stare ideală pentru eternitate. Budismul se împotrivește descrierilor Nirvanei. Buddha a spus că este, pur și simplu, „conștiință fără caracteristică, fără sfârșit, luminoasă în jur".

moartea lui Buddha și este o ocazie de a reflecta asupra ciclului vieții, al morții și al renașterii.

Ritualurile budiste pot fi efectuate în particular, acasă, sau într-o mănăstire ori într-un templu. Toate au statut egal. Cu toate acestea, templele au atât un rol comun, cât și unul simbolic în budism. Arhitectura lor trebuie să încorporeze cinci elemente – foc, aer, pământ, apă și înțelepciune. Pământul este, de obicei, reprezentat de o bază pătrată, iar înțelepciunea de un vârf în partea superioară a clădirii.

În mod tradițional, închinarea are loc stând cu picioarele goale pe podea, cu fața la o imagine a lui Buddha și cântând. Pot fi și călugări care să cânte din scripturi și, ocazional, muzică. Mantra – un cuvânt sau o expresie repetată mereu – este o altă trăsătură a închinăciunii. Se consideră că influențează starea spirituală a individului și capacitatea de a se concentra pe viața sa interioară. Uneori mantrele sunt

„Tot ceea ce suntem este rezultatul a ceea ce am gândit: este fondat pe gândurile noastre, este confecționat din gândurile noastre."

Dhammapada (scriptura budistă)

APRILIE	MAI	DECEMBRIE
Anul Nou Theravada	Wesak („Ziua lui Buddha")	Ziua Bodhi

„Toate ființele se tem să fie bătute cu bâta;
Toate ființele se tem să fie ucise.
Pune-te în locul celuilalt,
Nimeni să nu ucidă și nici nu-l face pe altul să ucidă."

Dhammapada (scriptură budistă)

imprimate pe steagurile care decorează templul. Budiștii folosesc și mătănii în timp ce cântă.

Meditația Budiștii insistă ca meditația să fie făcută atât cu corpul, cât și cu mintea, pentru a evita „dualitatea". Prin meditație, ei încearcă să se îndepărteze de lume, de activitățile și de preocupările ei și să se conecteze la viața interioară a gândurilor, a sentimentelor și a percepțiilor. Meditația este văzută ca mijloc de accesare a stărilor mentale-cheie, precum calmul, concentrarea și meditația. Această ultimă stare este formată din șase forțe distincte: auz, cuget, atenție, conștiință, efort și intimitate.

Postura este și ea importantă în meditația realizată cu succes în toate formele budismului, dar în Zen primește un accent deosebit. O practică Zen esențială este Zazen. Aceasta implică așezarea într-una din pozițiile recomandate pentru a medita. Poziția clasică este cea de lotus, în care individul stă cu picioarele încrucișate, cu piciorul stâng pe partea superioară a coapsei drepte și cu piciorul drept pe partea de sus a coapsei stângi.

Bhavachakra Una dintre cele mai comune imagini din budism este Bhavachakra, sau roata vieții. Aceasta este o mandala, un fel de diagramă complexă cu semnificație spirituală și ritualică întâlnită inițial în hinduism, dar preluată de budiști, în special în tradiția tibetană, unde este făcută din nisip colorat pentru a evidenția natura tranzitorie a vieții.

Bhavachakra încearcă să rezume viziunea budistă a universului și a ciclului nașterii, al morții și al renașterii. De obicei este împărțită în cinci sau șase tărâmuri. Acestea sunt: tărâmul zeilor (el însuși divizat

în 26 de niveluri), unde zeii trăiesc vieți lungi într-un mediu plăcut, dar unde încă se luptă pentru iluminare finală și Nirvana; tărâmul oamenilor; tărâmul fantomelor flămânde, ocupat de cei care sunt preocupați de lucrurile lumești, dar care sunt și dezamăgiți, simbolizați uneori prin figuri cu burți uriașe, dar guri mici, tânjind după mâncare, dar incapabili să mănânce suficient pentru a se sătura; tărâmul animalelor – cei care nu sunt capabili de iluminare, dar care ar trebui să fie tratați cu bunătate; și, în cele din urmă, tărâmul iadului, un loc al torturii, dar care este o stare tranzitorie.

Călugări shaolin și kung fu

Ordinul Shaolin este o sectă budistă fondată în secolul al V-lea d.Hr., cu centrul în templul Zen din Dengfeng, China. Este cel mai bine cunoscut în Occident pentru rolul său în dezvoltarea artei marțiale kung fu. Templul a avut un trecut zbuciumat, după ce a fost atacat, distrus și reconstruit de mai multe ori. Această istorie i-a determinat pe călugări să învețe kung fu pentru a se apăra. Cu toate acestea, învățătura shaolină interzice călugărilor să fie agresori și îi obligă să folosească forța minimă necesară autoapărării.

Viața etică Budiștii se așteaptă să-și asume întreaga responsabilitate pentru tot ceea ce fac și pentru consecințele care decurg din acțiunile lor. În trăirea unei vieți etice, adoptă atitudini distincte. Una dintre acestea este credința conform căreia este greșit să rănești sau să ucizi animale, pentru că oamenii și animalele sunt văzuți ca fiind foarte strâns legați, nu în ultimul rând de *samsara*, în care indivizi pot renaște în tărâmul animalelor.

Budiștii predică și practică nonviolența. „Chiar dacă hoții vă sfâșie bucată cu bucată cu un joagăr", a avertizat Buddha, „dacă mintea vă va fi ostilă, nu urmați învățătura mea." Prin urmare, mulți budiști sunt pacificiști. Călugărilor li se permite să se apere, dar nu pot ucide, nici măcar în autoapărare. Călugării budiști au fost, totuși, pionieri în artele marțiale. Ordinul de călugări Shaolin, renumit pentru măiestria sa în luptă, este probabil cel mai cunoscut.

Idee principală
Nirvana este o stare de a exista

39 Confucianism

Filosoful chinez Confucius (551–479 î.Hr.) nu s-a considerat nici un gânditor înnăscut, nici fondatorul unei religii. Spunea că era un „transmițător" al ideilor existente, adunate prin studiul înțelepciunii trecutului și prin aplicarea ei în prezent. Sistemul etic al lui Confucius – numit Li – s-a străduit să definească comportamentul moral pentru conducători și pentru conduși deopotrivă și s-a bazat mai ales pe justiție și pe sinceritate. Acest sistem continuă să exercite o influență profundă asupra vieții a miliarde de oameni din țări precum China, Coreea și Vietnam, aproximativ 350 de milioane de persoane care astăzi se descriu ca fiind confucianiști.

Cercetătorii avertizează că relatările despre viața lui Confucius nu ar trebui să fie tratate ca fapte. Cu toate acestea, *Însemnările istoricului*, renumita cronică a istoriei chineze, scrisă la patru secole după moartea sa, spune că s-a născut în orașul Qufu din statul Lu, acum parte din provincia Shandong din China. Numele lui în chineză este Kong Fuzi, dar a fost redat sub forma de Confucius.

Confucius provenea din ceea ce ar putea fi numit, în termeni moderni, clasa de mijloc. Tatăl său era un nobil în vârstă a cărui căsătorie cu o femeie mult mai tânără a provocat scandal și l-a forțat să iasă din rândul privilegiaților societății. Confucius a trebuit să lucreze pentru a-și câștiga existența și a fost, în diferite perioade, funcționar și contabil.

Cinci Clasici Prin studiu, abilitate și dedicare, Confucius a urcat pe scara ierarhică pentru a deveni ministru al justiției în Lu până

cronologie

551 î.Hr.	532 î.Hr.	498 î.Hr.
Nașterea lui Confucius	Căsătoria lui Confucius	Numirea ca ministru al justiției în Lu

la vârsta de 53 de ani. Totuși, dezamăgit de delăsarea morală a stăpânului său, a demisionat și a călătorit timp de 15 ani în nord-estul și centrul Chinei, împărtășind gândurile sale despre buna guvernare și trăind o viață etică. Și-a petrecut ultimii patru ani ai vieții sale acasă, învățându-și ucenicii, care, împreună cu nepotul sau, Zisi, i-au răspândit ideile pretutindeni.

Admiratorii lui Confucius cred că și-a rafinat învățăturile în ceea ce este cunoscut sub numele de cei Cinci Clasici. Aceștia sunt: Clasicul Schimbărilor (cunoscut și ca I Ching), Clasicul Poeziei, Clasicul Riturilor, Clasicul Istoriei și Analele primăverii și ale toamnei. Deși încă venerate de confucianiști, aceste cărți sunt acum considerate puțin probabile a fi opera lui Confucius însuși și mai degrabă produsul generațiilor ulterioare de ucenici dornici să-i răspândească înțelepciunea.

Matteo Ricci

Preotul iezuit italian Matteo Ricci (1552–1610) a fost primul european căruia i s-a permis să intre în bastionul împăraților chinezi, Orașul Interzis din Beijing. El a făcut și primele traduceri ale scrierilor lui Confucius în latină și a conceput primul dicționar chinez-portughez. Ricci și-a făcut drum în China prin colonia portugheză Goa din India și a locuit acolo din 1582 până la moartea sa, când împăratul a renunțat la regula care impunea ca străinii să fie înmormântați în enclava portugheză de la Macao, proiectând în schimb un templu budist în Beijing pentru acest scop.

Analectele Adevăratul text clasic al confucianismului sunt *Analectele*, o colecție de precepte și discursuri ale lui Confucius, compilate de discipolii lui la aproximativ 50 de ani de la moartea sa, în încercarea de a-i transforma învățătura într-un sistem de credință și de practică. Atât de reușite s-au dovedit a fi, încât, până în anul 140 d.Hr., sub dinastia Hang, care conducea o China recent unificată, confucianismul a devenit filosofia imperială oficială, rămânând baza politicii chineze oficiale până în secolul al XIX-lea.

Confucius și-a găsit inspirația într-o serie de surse – inclusiv de la înțelepții indieni și din credințele tradiționale chineze. Se numără

483 Î.HR. Întoarcerea din călătoriile sale pentru a preda

479 Î.HR. Confucius moare

CCA 430 Î.HR. Alcătuirea *Analectelor*

„Cu orez simplu de mâncat, cu apă de băut și cu brațul meu îndoit ca pernă – nu poți găsi bucurie astfel? Bogățiile și onorurile dobândite prin nedreptăți sunt pentru mine ca norii plutitori."

Confucius

alături de Buddha ca una dintre figurile-cheie ale Epocii Axiale (800–300 î.Hr.), o perioadă în care înțelegerea religiei a suferit o schimbare profundă în întreaga lume.

Perfecțiune personală Ca filosofie politică, confucianismul pledează pentru conducerea celor mai capabili, nu neapărat a celor nobili. Totuși, distincția dintre politic și social/etic/moral este neclară la Confucius în promovarea unui sistem ierarhic de guvernare, insistând și ca suveranii (precum și cei conduși) să urmărească perfecțiunea personală. Ei trebuie să studieze, să folosească trecutul și judecata în cel mai bun mod, pentru interesul tuturor. Pe scurt, trebuie să dea un exemplu – exact ceea ce a făcut Confucius însuși.

Prin urmare, Confucius este un model de urmat, nu o divinitate. Codul lui se bazează pe propriile reacții, mai degrabă decât pe teoria abstractă despre comportamentul uman. Ar trebui totuși subliniat că nu era un sceptic. Era devotat în urmarea ritualurilor tradiționale de închinare în fața strămoșilor și a petrecut mult timp în tăcere – în ceea ce am numi acum rugăciune. Dar preocupările sale erau realiste, nu ezoterice. Le-a spus ucenicilor să învețe să slujească mai întâi omului și apoi să-și facă griji în privința zeilor.

Aici și acum Confucius nu a spus nimic despre viața de apoi. Nu există nici o indicație în învățăturile sale despre interesul în materie de spirit și suflet care să-l distingă de alte religii. În schimb, el s-a preocupat de o viziune care s-a bazat pe practicile chineze existente, cum ar fi venerarea strămoșilor, întâietatea familiei (*hsiao*), respectul pentru bătrâni și loialitatea. Această abordare etică, pe care a numit-o Li, are trei piloni principali.

Primul dintre acești piloni se preocupă de rituri și ritualuri și se bazează pe ceremonii asociate cu sacrificiul față de strămoși

și zeități antice. Confucius credea că acesta a fost piatra de temelie a comportamentului moral individual și a coeziunii sociale. „Respectul fără rituri devine agitație laborioasă", afirmă el în *Analecte*. „Atenția fără rituri devine timiditate; îndrăzneala fără rituri devine nesupunere; sinceritatea fără rituri devine grosolănie."

Al doilea pilon sunt instituțiile sociale și politice. Confucius nu era un revoluționar, dar a vrut ca sistemul existent să funcționeze mai bine în beneficiul tuturor. El a preferat ideea unui singur împărat care să guverneze China mai degrabă decât ca o serie de state mai mici să se afle mereu în război. Împăratul trebuia, a sugerat el, să afișeze calități deosebite de onestitate și de veridicitate. Aceste calități ar fi fost cele care puteau trezi respectul supușilor. Dacă împăratul eșua în a-și demonstra aceste calități, atunci nu merita să conducă.

Ultimul pilon se referă la eticheta comportamentului zilnic. Aici Confucius a promovat conceptul de *yi* – dreptate, sau ceea ce este corect din punct de vedere etic – ca lumină călăuzitoare pentru indivizi și societăți. Opusul interesului individual, *yi* învață că binele suprem trebuie să stea mereu înaintea beneficiului individual.

Ren

Ren este un principiu-cheie în învățătura etică confucianistă. Este un cuvânt care nu se traduce ușor printr-un singur cuvânt echivalent, însemnând ceva între bunăvoință, umanitate și altruism. „În cazul în care oamenii ar fi conduși de legi, iar uniformitatea le-ar fi prin pedepse, ei vor încerca să evite pedepsele, dar nu vor avea nici un sentiment de rușine", spune Confucius în *Analecte*. „Dacă sunt conduși de virtute, iar uniformitatea le-ar fi acordată prin reguli de bună creștere, vor avea simțul rușinii și, în plus, vor deveni buni."

„Avem voie să auzim opiniile Maestrului nostru despre cultură și însemnele culturale ale bunătății, dar despre căile cerului nu ne va spune nimic."

Zigong, unul din primii discipoli ai lui Confucius

Idee principală
Pune-i pe ceilalți pe primul loc

40 Confucius și comuniștii

La moartea sa, Confucius a lăsat moștenire adepților un corp de gândire filosofică. Realizarea generațiilor succesive de ucenici a fost transformarea ei într-un sistem religios care urma să devină parte din componenta socială și politică a Chinei. Un astfel de parteneriat cu o autoritate laică a adus inevitabil conflicte și provocări, nu în ultimul rând odată cu apariția Republicii Populare Chineze în 1949. În timpul „Revoluției culturale", între mijlocul anilor 1960 și 1970, confucianismul a fost atacat și persecutat, dar în ultima vreme și-a recâștigat influența.

Familia lui Confucius a jucat un rol important în dezvoltarea gândirii sale ca sistem. Nepotul său, Zisi, a continuat școala filosofică după moartea sa, și chiar și astăzi unul dintre descendenții săi direcți, Kong Tsui-chang, care trăiește în Taiwan, este venerat ca al 79-lea într-o linie care duce direct la Confucius. Totuși, discipolii săi – în special Mencius (372–289 î.Hr.) și Xun Zi (312–230 î.Hr.) – au făcut tot posibilul pentru a se asigura că va lasă o amprentă durabilă asupra civilizației chineze, transformându-i învățăturile într-o forță religioasă și socială. În 221 î.Hr., când regele din Qin a cucerit statele vecine și s-a declarat împăratul Shi Huang Di al Chinei, confucianismul era deja o mișcare puternică. Într-atât încât Huang Di l-a văzut ca pe o amenințare la adresa conducerii sale și a ordonat ca toate cărțile lui Confucius să fie arse, iar savanții confucianiști să fie îngropați de vii.

cronologie

478 î.Hr.
Primul templu confucianist

372 î.Hr.
Nașterea lui Mencius

Mencius

Mencius este numit adesea drept cel mai cunoscut confucianist de după Confucius. Prin tradiție, se crede că el a fost un discipol al nepotului Maestrului, Zisi. O legendă spune că, pe când era copil, Mencius s-a mutat de trei ori pentru că mama lui căuta un mediu potrivit în care acesta să studieze. Confucianismul acordă un loc de maximă importanță educației. În imitarea lui Confucius, Mencius a petrecut 40 de ani călătorind prin China, predând și oferind sfaturi conducătorilor cu privire la modalitățile de a acționa etic față de supușii lor.

În timp ce susținea credința lui Confucius în ierarhia conducătorilor și a celor conduși, Mencius a mai adăugat un nou gând: dacă cei aflați la conducere nu reușeau să acționeze moral și să-și trateze supușii cu respect, aceștia erau îndreptățiți să-i detroneze. Relațiile lui Mencius cu conducătorii au fost consemnate în cele Patru Cărți, texte care mai târziu au avut o influență profundă asupra neoconfucianismului. În special, ideea că omenirea se naște bună, dar este determinată de societate să facă rău, l-a plasat pe Mencius dincolo de ceea ce propovăduise Maestrul său.

Filosofia lui Huang Di despre guvernare a îmbrățișat ideologia dominantă la acea vreme a legalismului, un set de principii pragmatice care îi încurajau pe conducători să facă ceea ce era mai potrivit pentru ei, nu pentru interesul superior al supușilor, așa cum susținea Confucius. Dar aceasta s-a dovedit nepopulară, iar când împăratul a fost detronat două decenii mai târziu de dinastia Han, principiile confucianiștilor erau din nou populare.

Dinastia Han a rezistat până în anul 220 d.Hr. și a confirmat confucianismul ca religie prin ridicarea lui Confucius la o perfecțiune

„Ce fericire să întâmpini prieteni de departe."

Confucius (cuvinte folosite la deschiderea Olimpiadei de la Beijing din 2008)

CCA 200 Î.HR.	CCA 1200 D.HR.	ANII 1960	2008
Dinastia Han promovează confucianismul	Zhu Xi și neoconfucianismul	Revoluția culturală	Slogan confucianist la Olimpiada de la Beijing

„Acela care își conduce statul pe o bază morală va fi susținut de popor, așa cum steaua polară este înconjurată de toate celelalte stele."

Confucius

a gândirii și a corectitudinii care era de netăgăduit, ceva ce era de învățat, de studiat și, în cele din urmă, de venerat.

Neoconfucianism Acest statut a rezistat mult timp după căderea dinastiei Han, dar confucianismul a suferit modificări de-a lungul timpului, mai ales când, sub dinastia Song, Zhu Xi (1130–1200) a oferit o reinterpretare radicală a celor Cinci Clasici ai lui Confucius care a devenit baza pentru ceea ce este astăzi cunoscut sub numele de neoconfucianism. A adus influențe budiste și taoiste pentru a susține confucianismul, parțial prin combinarea celor trei, mai ales în termeni de ritual și de preocupare pentru suflet, deși el nu a îmbrățișat noțiunile budiste de *karma* și reîncarnare. Revista *Life* l-a clasat pe Zhu Xi ca fiind a 45-a cea mai importantă persoană din ultimul mileniu.

Temple confucianiste

Cel mai vechi și mai mare templu confucianist din lume este situat în Qufu, unde s-a născut și a murit Confucius. A fost ridicat în anul 478 î.Hr., la un an după moartea sa, și are nouă curți. Majoritatea templelor confucianiste au doar două sau trei. În concordanță cu inspirația originală a lui Confucius, aceste temple sunt atât centre educaționale – de obicei, incluzând o școală –, cât și locuri de închinăciune. Spre deosebire de budism, confucianismul evită imaginile, astfel că rareori există reprezentări ale maestrului în temple. Este mai degrabă gândirea lui Confucius, decât omul însuși, care este importantă și venerată. De ziua lui de naștere, cultul sponsorizat de stat în China încurajează sacrificiile la festivități publice, inclusiv străvechiul Dans pe Opt Rânduri, realizat de opt șiruri a câte opt dansatori, obicei care datează din vremea ceremoniilor care îi onorau pe împărații chinezi.

Rolul gândirii confucianiste în susținerea a aproape două milenii de autocrație în China a făcut-o o țintă firească pentru mișcarea comunistă chineză care a venit la putere în 1949. Confucius a fost acuzat că are o „mentalitate feudală". *Micuța carte roșie* a președintelui Mao urma să înlocuiască scrierile lui Confucius ca filosofie de bază a națiunii și să fie tratată cu același devotament și ascultare inviolabile. Orice persoană care avea o copie și proclama cu voce tare conținutul se putea aștepta să avanseze în rândurile partidului.

Reabilitare Cu toate acestea, Confucius nu a fost automat antiteza principiilor comuniste. De exemplu, accentul pus pe binele grupului sau al comunității înaintea drepturilor individului se armoniza bine cu gândirea comunistă, iar, în anii 1980, el a fost reabilitat în China. Ziua lui de naștere este acum marcată de ceremonii organizate în toată țara, iar liderii comuniști chinezi îl citează în mod regulat în discursuri. O versiune popularizată a scrierilor sale de către un academician chinez, Yu Dan, publicată în 2008, s-a vândut mai mult de 10 milioane de exemplare, iar în campusul prestigioasei Universități Tsinghua din Beijing, unde era o statuie a președintelui Mao, există acum una a lui Confucius. El este, pentru majoritatea chinezilor moderni, un *junzi* – sfânt, savant și „gentleman perfect".

Acea statuie simbolizează rolul confucianismului ca parte integrantă a structurii politice, academice, sociale și religioase a Chinei de azi. Gândirea lui Confucius este încă privită de către chinezi în mod religios, chiar dacă scopul său, după cum susțin erudiții, nu a fost acela de a fonda o religie.

Idee principală
Confucianismul încă informează psihicul chinez

41 Taoism

Taoismul nu are un întemeietor sau un moment fondator și nu-l venerează nici pe Dumnezeu, nici pe zei, ci un principiu universal – Tao – care este considerat a fi dincolo de cuvinte. Filosofia sa principală, bazată pe credințele chinezești vechi, puternic influențată de budism și inițial în contrast evident cu confucianismul, rămâne greu de definit. Unele dintre noțiunile-cheie au devenit bine cunoscute, deseori în afara contextului, în Occident. Printre acestea se numără feng shui, tai chi și Yin Yang.

Originile taoismului – daoism în unele traduceri – se regăsesc cu 2 500 de ani în urmă, în Epoca Axială, și coincid cu apariția confucianismului. Taoismul a crescut și din religiile naturii și șamanism – comunicând cu lumea spiritului – întâlnite în China în acea perioadă.

Primul anarhist Două dintre figurile-cheie care stau la baza nașterii taoismului sunt călugărul pustnic Zhuangzi (cca 370–311 î.Hr.) și înțeleptul Lao Tzu din secolul al VI-lea. Spre deosebire de Confucius, Zhuangzi nu s-a preocupat de guvernare sau de relația dintre conducător și supus; de fapt, el a fost descris ca primul anarhist al lumii. „Ordinea corectă rezultă în mod spontan atunci când lucrurile sunt lăsate în pace", a scris el în textul sacru care este cunoscut după numele său. Cu toate acestea, *Zhuangzi* este, de fapt, o antologie de texte care datează din secolul al IV-lea până la sfârșitul secolului al III-lea. Doar primele șapte capitole – „Capitolele interioare" – sunt considerate a fi cu adevărat lucrarea lui Zhuangzi.

cronologie

SEC. VI Î.HR. Viața lui Lao Tzu

CCA 370 Î.HR. Se naște Zhuangzi

Lao Tzu este venerat ca autor al principalei cărți sfinte taoiste, *Tao Te Ching (Cartea Drumului și a virtuților sale)*. Cu toate acestea, se cunosc puține despre el. Numele lui înseamnă, pur și simplu, „Bătrânul Maestru" și, din nou, textul pare să fie mai degrabă o colecție decât o lucrare individuală. În cele 81 de capitole scurte, scrise în versuri adesea opace, glorifică virtuțile altruismului și ale căutării personale, însă sugestia este că aceia aflați la conducere ar trebui să intervină cât mai puțin posibil în viața supușilor care au făcut apel la juriști, oponenții lui Confucius.

Tai chi

Asocierea dintre taoism și vechile arte marțiale chinezești este explicată atât în *Zhuangzi*, cât și în *Tao Te Ching*. Cele două texte explorează psihologia, practica și etica artelor marțiale în conformitate cu tradiția chineză. Se crede că tai chi a fost dezvoltat ca un set de exerciții spirituale de către preotul taoist chinez Zhang Sanfeng, despre care se spune că ar fi trăit între anii 1127–1279 d.Hr., deși unii erudiți se întreabă dacă nu este și el o figură mitologică. Formele moderne de tai chi întâlnite în Occident sunt probabil mai aproape de exercițiile fizice clasice decât de practicile taoiste.

Maestru ceresc Cea de-a treia dată posibilă pentru apariția taoismului este 142 d.Hr., când primul său maestru ceresc, Zhang Daoling, se spune că a primit o revelație din partea lui Lao Tzu, acum personificarea divină a lui Tao însuși. Zhang era un pustnic care locuia pe Muntele Heming când Lao Tzu i s-a arătat ca să-i spună că lumea se apropie de sfârșit și că va urma o „pace mare". Pentru a-i ajuta pe ceilalți să ajungă la această stare nedefinită, Lao Tzu a explicat că Zhang trebuia să acționeze ca un intermediar între omenire și puterile celeste în impunerea unui nou legământ care ar cere o schimbare radicală a comportamentului, simbolizată prin abandonarea ritualurilor existente. Totuși, a insista asupra anumitor date din istorie înseamnă a pierde ideea esențială a taoismului. Nu este important cine a dezvăluit taoismul. Ci taoismul în sine. În termeni simpli, Tao poate fi tradus drept „calea" sau chiar „calea cerului", dar este mult mai mult decât atât. În Tao, tot ce se află în univers este unificat și conectat.

142 d.Hr. Revelația lui Zhang Daoling

sec. VII Taoismul obține statut semioficial

1949 Interzicerea de către președintele Mao

„Era ceva nediferențiat și totuși complet,
Care a existat înaintea Cerului și a Pământului.
Fără sunet și fără formă,
nu depinde de nimic și nu se schimbă.
Acționează peste tot și este lipsită de pericol.
Poate fi considerată a fi mama universului.
Nu-i cunosc numele; eu o numesc Tao."

Tao Te Ching, sec. al VI-lea î.Hr.

Tao nu este un zeu – deși taoismul are zeitățile sale. Ele fac parte din univers și, la fel ca orice altceva, sunt, prin urmare, dependente de Tao. Tao nu are ființă și nu poate fi văzut, deși efectele sale sunt vizibile. Este adesea descris ca inefabil – dincolo de puterea de sugestie a cuvintelor – dar, în orice caz, taoismul învață că să speculezi asupra a ceea ce este sau nu reprezintă o risipă de energie; trăirea este cea care are importanță.

Dezvoltare personală Preocupările centrale ale taoismului sunt: realizarea unei stări de armonie sau de uniune cu natura; urmărirea nemuririi spirituale; acționarea în mod virtuos, dar discret; și, mai presus de toate, dezvoltarea personală. Spre acest ultim obiectiv sunt orientate practicile distincte ale taoismului. Meditația este încurajată – în conformitate cu influențele budiste ale taoismului. În templele taoiste sunt venerați o mulțime de zei și de zeițe, mulți dintre ei fiind aduși din religiile tradiționale chinezești. Scopul

Feng Shui

Feng shui-ul poate fi descoperit înainte de taoism, în cosmologia și astrologia antică chineză. Asocierea sa strânsă cu taoismul a apărut ca urmare a principiului comun Yin Yang și a interesului lor față de *chi* – sau energiile care modelează universul. Feng shui este unul dintre acele aspecte ale taoismului care a fost exportat în Occident, în special în timpul contraculturii hippie din anii 1960. Mult mai recent a fost redus la o tehnică de ordonare și aliniere a camerelor, birourilor, clădirilor și chiar a orașelor în conformitate cu energiile cosmice.

slujbei este, totuși, să le permită celor care participă să se alinieze mai îndeaproape cu Tao, adesea cu ajutorul preoților și al călugărilor.

Yin Yang Taoismul vede corpul și spiritul ca pe o singură entitate. Învață despre Unitate, care este esența Tao și energia vieții. Relația dintre Unitate și Tao este definită ca fiind asemănătoare cu cea a unui fiu față de mama sa. Acea esență este formată din concepte precum Wu și Yu – a fi și a nu fi; Te – virtute sau integritate; Tzu Jan – naturalețe sau spontaneitate; și Wu Wei – acțiune necontrolată sau lipsă de acțiune. „Când nu se face nimic, nimic nu rămâne nefăcut", spune *Tao Te Ching*.

O parte a acestui tipar este și Yin Yang, care exprimă o altă idee-cheie în taoism: aceea a forțelor opuse care se unesc pentru a crea nu haos, ca în alte religii, ci armonie esențială. Ca și alte părți ale modelului complicat și interconectat al credinței taoiste, Yin Yang este adesea învățat separat ca o disciplină nonreligioasă în Occident sau combinat cu alte concepte New Age, culese din întreaga lume.

Persecuție Istoria taoismului este cea a unei relații fluctuante cu cei de la putere. A obținut influență mare și statut semioficial în timpul dinastiei Tang (618–907 d.Hr.) și al dinastiei Song (960–1279), dar a intrat în declin atunci când Zhu Xi a integrat o parte din practicile sale în neoconfucianism (*vezi* Capitolul 40). Taoismul caută în mod tradițional către maeștrii cerești, succesorii lui Zhang Daoling, recent exilați în Taiwan, fiind izgoniți din China continentală în 1949, după ce președintele Mao a venit la putere. Regimul comunist al lui Mao a interzis taoismul și i-a șters orice urmă a existenței, deși recent s-a bucurat de o renaștere, iar acum există în lume aproximativ 20–50 de milioane de adepți.

Idee principală
Trăiți „calea", nu speculați pe seama ei

42 Șintoism

Șinto este sistemul de credințe la care s-a abonat majoritatea populației Japoniei. Relația lui cu budismul este una complicată. Unii japonezi îmbrățișează simultan atât budismul, cât și șintoismul, fără să vadă un conflict între cele două. Alții consideră șinto un produs al fuziunii între budismul care a venit în Japonia din China, în jurul secolului al VI-lea d.Hr., și un cult religios japonez antic. Luând multe forme diverse, șinto a fost în diferite etape din istoria sa anexat naționalismului japonez, dar astăzi este văzut foarte mult ca un crez personal pentru cei 119 milioane de adepți ai săi.

În călătoria sa spre est, din India spre Japonia, budismul a fost modelat de contactele cu diferite religii chinezești. Astfel că în amestecul care a alcătuit șinto au intrat atât budismul, cât și confucianismul, cu o notă de taoism, plus credințele japonezilor. Acestea vorbeau despre o divinitate îndepărtată, venerată de comunitate, în special în momentele cruciale, cum ar fi recoltatul, și includea elemente de cosmologie și o mitologie antică de fabule morale elaborate.

Kami În centrul credințelor șinto este conceptul de *kami*, care se traduce în diferite moduri ca „un dumnezeu", „zei", „un spirit" sau „o esență spirituală". Cuvântul este cel mai bine cunoscut în Occident de la piloții kamikaze ai forțelor aeriene japoneze din cel de-al Doilea Război Mondial, care își sacrificau propria viață prăbușindu-și avioanele peste ținte. *Kaze* înseamnă „vânt", deci kamikaze este „vânt divin".

cronologie

SEC. VI D.HR. Călugării budiști ajung în Japonia

712 *Koijiki* este compilat

Șinto nu este un sistem de credințe sau o încercare de a explica lumea și suferințele ei. Este mai mult o intuiție spirituală faptul că acest concept de *kami* este pretutindeni în jurul nostru – în noi înșine, în animale, în anotimpuri, în strămoși, în râuri și în munți. Reprezintă un element sacru sau o energie aici pe Pământ. Devotamentul șinto față de *kami* este atât de mare încât, ca credință, se concentrează exclusiv pe această lume, mai degrabă decât pe viața de apoi sau pe eternitate. Supranaturalul trebuie descoperit aici și acum.

Partea socială și culturală a șintoismului este adesea insesizabilă față de aspectele sale spirituale și rituale. Unii susțin că nu este deloc o religie distinctă, ci mai degrabă un aspect al vieții japoneze, care stabilește principiile comportamentului și ale conduitei etice pentru populație. Prin urmare, imperativul de a arăta respect în orice moment – adesea prin plecăciune – face parte din ritualul șinto.

Texte sacre Șinto se mândrește cu faptul că este despre acțiuni și ritualuri, mai degrabă decât despre cuvinte și teorii complexe. Prin urmare, nu pune prea mult accent pe cărțile sfinte. Prima încercare de consemnare a istoriei sale și a perspectivelor diverse adunate a venit în anul 712 d.Hr. odată cu *Kojiki*, *Cartea lucrurilor vechi*, care descrie relația dintre spirite, natură și oameni și include un mit al creației care prezintă arhipelagul japonez ca pe un paradis construit de zei ca primă sarcină pe Pământ.

O altă carte sacră, *Nihon Shoki*, *Cronica vechii Japonii*, datată în jurul anului 720 d.Hr., a legat șintoismul de conducătorii Japoniei.

„A fi pe deplin viu înseamnă a avea o percepție estetică asupra vieții, pentru că o parte importantă a bunătății lumii stă în frumusețea ei adesea inexplicabilă."

Reverendul Yukitaka Yamamoto: preot și scriitor șintoist

720
Nihon Shoki

1638
Expulzarea misionarilor creștini

ANII 1860
Restaurația Meiji

Misionari în Japonia

Deși șintoismul este tolerant față de alte credințe, forța misionară creștină din Japonia, de la mijlocul secolului al XVI-lea, în frunte cu renumitul preot iezuit Francis Xavier, a sfârșit printr-un eșec. Japonezii au fost la început dispuși să-i primească pe misionari pentru că veniseră cu negustori occidentali, dar până în 1597 toleranța s-a diminuat treptat, 26 de călugări franciscani fiind executați la Nagasaki. Până în 1638, toți misionarii creștini au fost expulzați. Ei au fost lăsați să revină doar la sfârșitul secolului al XIX-lea. Motivul real din spatele expulzării lor pare să fi fost frica din rândul elitei conducătoare a Japoniei că influența creștină le-ar slăbi puterea asupra populației.

Împăratul a fost portretizat ca descendentul zeiței soarelui, Amaterasu. Acest element naționalist a fost promovat în timpul Restaurației Meiji din anii 1860, împăratul fiind descris ca „mare preot al șintoismului". Familia imperială japoneză a renunțat la orice pretenție la divinitate după înfrângerea din cel de-al Doilea Război Mondial.

Jinja șinto Forma principală a șintoismului este *jinja* sau „Altarul" șintoist. Pune accentul pe cele 80 000 de altare publice din Japonia, plus nenumăratele altare din case sau *kamidana*. Alte curente se concentrează pe diferite surse ale *kami*. De exemplu, șinto folk, sau *minzoku*, se referă la poveștile și legendele spiritelor.

Altarele publice pot fi temple mari sau crânguri de copaci sacri, vârfuri de munte ori cascade. Ce le leagă este statutul lor de Pământ sfânt, locul lui *kami*. În mod tradițional, altarele sunt marcate printr-o poartă, separându-le de restul lumii. Aceste porți șintoiste – sau *torii* – cu doi stâlpi și două bare transversale, vopsite în portocaliu

„Japonezii merg la altarele șintoiste pentru activitățile vieții și la templele budiste pentru riturile morții."

Mary Pat Fisher: ***Religiile vii*** **(2008)**

sau negru, au devenit unul dintre simbolurile distincte ale Japoniei. Cel mai faimos *torii* se află la altarul Itsukushima din Miyajima, datat din secolul al VI-lea, fundațiile sale odihnindu-se sub apă în timpul fluxului.

În alte părți, locul sacru este împrejmuit în fața influențelor externe maligne prin frânghiile *shimenawa*, realizate în mod tradițional din paie răsucite. În sanctuar există zone sau clădiri pentru închinare și pentru lăsarea ofrandelor. Există și un obiect sau obiecte cunoscute sub numele de *shintai*, care simbolizează prezența *kami*. Poate fi ceva din natură – cum ar fi un copac sau un bolovan mare – sau chiar ceva făcut de om, precum o oglindă.

Altare rituale

Reperele vieții sunt marcate în șintoism prin vizite la altarul local. *Hatsumiyamairi* este atunci când un nou-născut este plasat sub protecția *kami*. Pentru băieți are loc în a 32-a zi după naștere; pentru fete, în a 33-a. Festivalul de la Shichigosan este numit după vârstele copiilor care participă – șapte (*shichi*), cinci (*go*) și trei (*san*). Credincioșii mulțumesc zeilor pentru viața copiilor și se roagă pentru viitorul lor sigur și de succes. *Seijin Shiki*, sau Ziua Adulților, este atunci când cineva care a împlinit în anul precedent 20 de ani – vârsta majoratului în Japonia – poate veni la altar pentru a aduce mulțumiri. Cu toate acestea, nunțile tradiționale șintoiste au scăzut în popularitate în ultima vreme, cu doar aproximativ un sfert din populație care își mai ia acum angajamentul pe viață în fața altarului.

Conceptul de purificare este esențial pentru șintoism, o noțiune pe care o împărtășește cu budismul. Astfel, cei care vizitează un altar vor începe cu ritualul de *harae* – purificându-se ei înșiși. Puritatea în șintoism este mai mult decât simplă curățenie. Este vorba despre spălarea a ceea ce creștinii ar putea numi păcat – petele din lumea de dincolo de *kami*.

Idee principală
Spiritele pot fi găsite pretutindeni

43 Credințe contemporane

Multe dintre marile credințe ale lumii au apărut, așa cum le cunoaștem acum, în timpul Epocii Axiale, între 800 și 300 î.Hr. Creștinismul și islamul au apărut mai târziu, dar s-au bazat în mare măsură pe viziunile din această perioadă anterioară. Deși toate s-au adaptat la schimbările din lumea laică și din viața adepților, nici una nu putea fi considerată de origine modernă. Totuși, în ultimele două secole s-au născut o serie de tradiții religioase noi, unele dintre ele fiind cauza unor mari controverse. Înainte de a analiza provocările cu care se confruntă religia în epoca contemporană, să facem o scurtă trecere în revistă a acestor apariții recente.

Bahá'i Islamul ne învață că Mahomed a fost ultimul profet al lui Dumnezeu. Cu toate acestea, islamul șiit așteaptă apariția unui nou imam din rândul descendenților lui Mahomed care să continue linia de conducere încheiată în circumstanțe controversate în secolul al X-lea d.Hr. În mai 1844, în Iran, bastionul islamului șiit, Siyyid Ali Muhammad, unul dintre descendenții Profetului, s-a declarat a fi acel nou imam. Bab, așa cum era cunoscut, a susținut că era un mesager al lui Dumnezeu venit să anunțe sosirea iminentă a unui nou profet. A fost executat în 1850 de autoritățile iraniene.

cronologie

1852
Bahá'u'llah se declară profetul lui Dumnezeu

În 1852, unul dintre adepții lui Bab aflat în închisoare, Mirza Husayn Ali, un nobil de 35 de ani, a declarat că a avut o viziune a lui Dumnezeu în celula sa, în care acesta l-a identificat ca fiind noul profet. Apoi s-a numit Bahá'u'llah – „Gloria lui Dumnezeu". În anul următor a fost eliberat și exilat. A petrecut un timp trăind ca un pustnic, dar a atras un număr tot mai mare de adepți prin exemplul și scrierile sale. Unii erau musulmani, dar majoritatea erau din comunitățile creștine și evreiești din Orientul Mijlociu, unde Bahá'u'llah și-a petrecut exilul.

În cartea sa, *Haft-Vádí*, a insistat profund asupra tradiției mistice sufite în islam, dar, pe de altă parte, a proclamat un mesaj de toleranță reciprocă, respect pentru toate religiile, de reformă socială și justiție internațională care atinge o coardă sensibilă a vremurilor moderne. Cea mai influentă colecție de scrieri ale sale, *Kitáb-I-Aqdas*, a fost finalizată cu puțin timp înainte de moartea sa în 1892.

Conducerea credinței Bahá'i a trecut mai întâi la urmașii lui Bahá'u'llah și, mai recent, la un consiliu, Casa Universală a Dreptății. Shoghi Effendi, conducătorul Bahá'i din 1921 până în 1957, a produs următorul rezumat al mesajului lui Bahá'u'llah către lume: „Căutarea independentă a adevărului, lipsită de superstiție sau de tradiție; unicitatea întregii rase umane, principiul central și doctrina fundamentală a credinței; unitatea de bază a tuturor religiilor; condamnarea tuturor formelor de prejudecăți, fie ele religioase, rasiale, de clasă sau naționale; armonia care trebuie să existe între religie și știință;

„Nu trebuie să se mândrească acela care își iubește propria țară, ci mai degrabă acela care iubește întreaga lume. Pământul este o singură țară, iar oamenii sunt cetățenii ei."

Bahá'u'llah, 1817–1882

ANII 1930
Rastafari se dezvoltă în Jamaica

ANII 1950
Nașterea Bisericii Unificării

„Pot înțelege de ce creștinii ne numesc eretici. Dar cel mai important, pe cine va numi Dumnezeu eretic? Din punctul de vedere al lui Dumnezeu, revelația mea este profund ortodoxă."

Sun Myung Moon, 1977

egalitatea dintre bărbați și femei, cele două aripi cu care pasărea omenirii este capabilă să plutească".

Bahaii sunt misionari entuziaști și au purtat învățăturile lui Bahá'u'llah în întreaga lume. Există acum 6 milioane de adepți, dar credința rămâne persecutată în Iran, unde ideea că Mahomed nu a fost ultimul profet este privită ca o blasfemie.

Rastafari Rastafari este o credință care s-a dezvoltat în Jamaica, în anii 1930, și se estimează că numără acum 1 milion de adepți la nivel mondial. Susține că Haile Selassie, regele Ethiopiei din 1930 până în 1975, a fost încarnarea lui Dumnezeu, și că-și va folosi puterile divine pentru a aduce înapoi în Africa – „țara Sionului" – membrii comunității afro-caraibiene care trăiesc în exil în Occident – „țara Babilonului" – ca urmare a colonizării și a comerțului cu sclavi. Rastafarienii cred că negrii africani sunt rasa aleasă de Dumnezeu.

Rădăcinile Rastafari se află în activitatea politică din anii 1930 a activistului jamaican Marcus Garvey, considerat profet de rastafarieni. A evoluat într-o mișcare spirituală distinctă, bazată pe textele Vechiului

Haile Selassie

Împăratul ethiopian Haile Selassie (1892–1975) nu a comentat niciodată public credința rastafarienilor cum că el era întruparea lui Dumnezeu. A pus deoparte terenul de la Shashamane, la 322 kilometri sud de capitala ethiopiană Addis Abeba, pentru relocarea rastafarianilor din străinătate, iar în aprilie 1966 a fost întâmpinat de mulțimi uriașe când a vizitat Jamaica, ocazie marcată în Rastafari pe 21 aprilie ca Grounation Day. Haile Selassie a fost și conducător al Bisericii Ortodoxe Ethiopiene, rugându-se în mod regulat în bisericile sale. Metoda sa politică era să formeze alianțe cu Occidentul – o politică privită cu dispreț de rastafarieni. El a fost detronat printr-o lovitură de stat în 1974 și a murit în împrejurări misterioase în arest în anul următor. Unii rastafarieni cred că este încă în viață și că se ascunde.

Sun Myung Moon

Sun Myung Moon s-a născut în 1920 în Coreea ocupată de Japonia. Educația lui timpurie a fost confucianistă, dar, la vârsta de 10 ani, s-a convertit la creștinism și s-a alăturat presbiterienilor. El susține că la 16 ani a fost vizitat de Iisus, care l-a instruit să-și finalizeze lucrarea neterminată de a întemeia Împărăția lui Dumnezeu pe Pământ. Primii ani ai lui Moon ca predicator au fost în închisoare, în ceea ce este acum Coreea de Nord. În 1950 a fost eliberat de trupele ONU, iar în 1954 a fondat Biserica Unificării. Toate acestea au avut loc în timpul Războiului din Coreea (1950–1953), o luptă între nordul comunist și sudul sprijinit de Occident. În 1958, Moon și-a trimis primii misionari în Japonia, iar în anul următor și în America. Până în 1975, biserica sa funcționa în 120 de țări.

Testament din Biblie, care cuprind și reîncarnarea, utilizarea ritualică a marijuanei pentru a crește spiritualitatea și practica părului netăiat și împletit în codiție.

Moon-ism Biserica Unificării – mai bine cunoscută ca Moon-istă – fost înființată în Coreea în anii 1950 de Sun Myung Moon și are în jur de 1 milion de adepți în întreaga lume. Moon pretinde a fi a doua venire a lui Hristos și susține că a fost în contact cu Confucius, Buddha și Iisus Hristos. Sistemul de credință al bisericii se bazează atât pe creștinism, cât și pe credințele orientale, și pledează pentru unitatea tuturor religiilor pentru a crea un rai pe Pământ. El a îndemnat creștinii să renunțe la crucifix ca simbol al lor – deoarece le amintește oamenilor de durere – și să îl înlocuiască cu coroana. „Ceremoniile de binecuvântare" – descrise de unii ca nunți în masă ale cuplurilor aranjate de Moon – rămân controversate, ca însuși fondatorul. În 1982 a fost condamnat pentru fraudă fiscală în Statele Unite.

Idee principală
Există întotdeauna noi căi spre Dumnezeu

44 Religie și știință

Relația dintre religie și știință a fost mult timp una complicată. Religia este preocupată de credință, știința de dovezi. Nici o religie nu pretinde că este capabilă să „dovedească", în termenii empirici favorizați de știință, existența unei zeități, totuși crede într-una (sau mai multe). Unii oameni de știință – în special Richard Dawkins, biologul evoluționist – reacționează la acestea susținând că, prin urmare, credința nu are o bază solidă sau rațională și nu are loc în lumea modernă.

Religia și știința au avut odinioară multe lucruri în comun – și continuă să le aibă în unele tradiții de credință. Budismul, de exemplu, respinge ostilitatea față de știință și încurajează investigația imparțială a creației și, nu în ultimul rând, a omenirii în sine. Un principiu central al bahaismului este că religia și știința trebuie să fie în armonie: religia fără știință este superstiție, iar știința fără religie este materialism.

Credință și rațiune De-a lungul istoriei religiei, au fost perioade în care nu au existat diviziuni perceptibile între credință și rațiune. De exemplu, explorarea naturii a fost aclamată în secolul al XIII-lea în *Summa Theologica* a lui Toma d'Aquino. Între secolele al VIII-lea și al XIV-lea a existat o înflorire a cercetării științifice în islam. Algebra, algoritmii și substanțele alcaline au fost toate descoperite în acea perioadă și rămân în centrul matematicii, fizicii, informaticii și chimiei. Hinduismul a încurajat matematica: operațiuni, inclusiv ridicare la pătrat, la cub și aflarea rădăcinii pătrate, se găsesc în textele vedice sacre care datează din anul 1000 î.Hr.

cronologie

CCA 1000 Î.HR.	SEC. VIII–XIV
Aritmetica vedică	Epoca de Aur islamică

Islam și știință

Între secolele al VIII-lea și al XIV-lea, perioadă care acum este numită „Epoca de Aur a islamului", erudiții din țările islamice au adus o mare contribuție înțelegerii științei. Se crede că inspirația lor a fost un verset din Coran – „El te-a învățat ceea ce nu știai" – pe care l-au interpretat ca o încurajare pentru dobândirea cunoștințelor. În domeniile astrologiei, geografiei și matematicii s-au făcut progrese importante, inclusiv dezvoltarea algebrei, care a fost determinată, după cum s-a spus, de necesitatea de a da sens legilor islamice referitoare la moșteniri.

În perioada medievală, creștinismul a continuat să privească știința ca ramură subsidiară a religiei și a lucrat pentru sintetizarea descoperirilor ei cu învățăturile Bisericii. Totuși, acest efort a devenit din ce în ce mai dificil și a ridicat problema care încă mai stă la baza disputei dintre religie și știință – cele două folosesc metodologii foarte diferite. Pe de o parte este ceea ce este revelat credincioșilor; pe de altă parte ceea ce este observat de oamenii de știință.

Galileo Galilei Cea mai cunoscută victimă a conflictului dintre religie și știință a fost fizicianul, matematicianul și astronomul toscan Galileo Galilei (1564–1642), care este adesea numit astăzi „tatăl științei moderne". Galileo era creștin și prieten al papilor, dar a fost atacat pentru că a vorbit public despre cum Pământul se învârte în jurul unui Soare staționar. Biserica, conducându-se după Vechiul Testament, a respins oficial această poziție, deși multe personalități importante au acceptat în secret faptul că Galileo avea dreptate.

În 1633 a fost chemat înaintea Inchiziției, forțat să-și retragă opiniile și pus sub arest la domiciliu pentru tot restul vieții. Scrierile sale au fost interzise până în 1718 și au rămas în Indexul Cărților Interzise ale Bisericii până în 1835. Cu toate acestea, în 1992, papa Ioan Paul al II-lea, ca parte a politicii de încurajare a unei noi relații de lucru între

1633 Galileo se confruntă cu Inchiziția

1859 *Originea speciilor*

2006 *Dumnezeu: o amăgire*

religie și știință, a făcut o declarație publică de regret pentru modul în care Biserica l-a tratat pe Galileo.

„Așa cum penele de păun și nestemata șarpelui sunt plasate în cel mai înalt punct al corpului, la fel este matematica cea mai înaltă dintre toate ramurile Vedelor și Shastrelor."

Vedang Jyotish
(text vedic),
cca. 1000 î.Hr.

Iluminism Prăpastia dintre religie și știință s-a adâncit odată cu Iluminismul științific din secolul al XVIII-lea. În 1859, Charles Darwin a publicat *Originea speciilor*, argumentând evoluția în timp a tuturor formelor de viață de pe Pământ din strămoși comuni, pe baza selecției naturale; sau supraviețuirea celui mai puternic. Aceasta era în directă contradicție cu povestea despre creație din Cartea Facerii și i-a adus o ostilitate vocală a creștinismului.

Unul dintre criticii cei mai vehemenți ai lui Darwin a fost episcopul anglican de Oxford, Samuel Wilberforce. Într-o dezbatere faimoasă la Oxford, în 1860, la care a participat o mulțime de peste 1 000 de persoane, Wilberforce s-a confruntat cu Thomas Huxley, biolog și asociat apropiat al lui Darwin. Prin intermediul bunicului sau al bunicii, l-a întrebat Wilberforce pe Huxley, este descendent din maimuță? Huxley a răspuns că nu este rușinat să aibă o maimuță ca strămoș, dar că este rușinat de legătura cu un om ca Wilberforce, care și-a folosit darurile pentru a ascunde adevărul.

Darwin nu a fost o persoană care să respingă religia, dar a evitat astfel de confruntări față în față. El a comentat: „Mi se pare (indiferent dacă este corect sau greșit) că argumentele directe împotriva creștinismului și a deismului produc efecte mici asupra publicului; iar libertatea de gândire este cel mai bine promovată de iluminarea treptată a minții oamenilor care rezultă din progresul științei.

Integrare sau independență? Secolul XX a văzut începutul unei apropieri. Iezuitul și paleontologul francez părintele Pierre Teilhard de Chardin (1881–1955) a încercat să sintetizeze teoria evoluției prin povestea din Cartea Facerii despre crearea lumii de către Dumnezeu. Religia și știința ar putea fi, după părerea sa, integrate.

Există cel puțin alte trei abordări distincte în ceea ce privește religia și știința: dialogul, independența și conflictul. Dialogul a văzut

clerici, teologi și oameni de știință adunați în jurul aceleiași mese pentru a-și studia diferențele. Aproximativ 40 la sută dintre oamenii de știință sunt considerați a avea un fel de credință religioasă. Independența este acceptarea faptului că religia și știința există în ceea ce biologul evoluționist american Stephen Jay Gould (1941–2002) a etichetat drept „domenii care nu se suprapun" – cu alte cuvinte, ele sunt preocupate de aspecte complet separate ale existenței umane. Conflictul este reprezentat în *Dumnezeu: o amăgire*, cel mai bine vândut atac total asupra religiei al omului de știință de la Oxford, profesorul Richard Dawkins. Credința într-un Dumnezeu personal, a scris el, a fost un fel de nebunie, dar o amăgire care a persistat în ciuda tuturor dovezilor contrare. În prezentarea acestor dovezi, el acuză religia organizată că împiedică progresul științei.

Studii despre eficacitatea rugăciunii

Dacă există un Dumnezeu, au sugerat oamenii de știință, atunci rugăciunea către Dumnezeu ar trebui să prezinte anumite efecte măsurabile. S-au făcut multe cercetări pe această temă, dar cu puține concluzii clare. Unul dintre primii care au făcut experimente a fost intelectualul victorian sir Francis Galton care, în 1872, a susținut că, din moment ce familia regală britanică a fost în mod regulat pomenită lui Dumnezeu în rugăciuni de către supușii săi loiali, membrii săi ar trebui să trăiască mai mult decât toți ceilalți. Din moment ce acest lucru nu s-a întâmplat, a concluzionat el, rugăciunea nu a funcționat. Programele ulterioare de cercetare privind „rugăciunea terților" – ruga pentru o persoană bolnavă – au arătat o mare diversitate în ceea ce privește rezultatele pacienților. Eforturile de a evalua din punct de vedere științific efectele vindecărilor prin credință nu au detectat nici o dovadă că își îndeplinesc scopul declarat, dar popularul studiu Bernardi 2001 arată că toți credincioșii cu probleme cardiace și-ar putea îmbunătăți tensiunea arterială prin rugăciune sau recitare a mantrelor de yoga.

Idee principală
Religia și știința rămân la poli opuși

45 Ateism

Ateismul a fost considerat în mod tradițional drept respingerea religiei, dar, odată cu evoluția filosofiilor științifice seculare, în special în societatea occidentală, este acum privit de către unii ca o religie în sine, oferind libertatea ritualurilor fără de Dumnezeu, pentru a marca nașterea, căsătoria și moartea. Aproximativ 2,3 la sută din populația lumii se descrie ca fiind atee.

Atâta timp cât au existat oameni care să se închine unei zeități, au existat și oameni care să nu fie de acord cu ei. Creșterea rapidă a ateismului până la apogeul său actual poate fi datată mai exact în secolul al XIX-lea, iar filosofi precum Friedrich Nietzsche (1844–1900) au proclamat fără echivoc că „Dumnezeu este mort". El a făcut această primă remarcă în *Știința voioasă* din 1882, dar este mai bine cunoscută din romanul filosofic clasic în patru părți, *Așa grăit-a Zarathustra* (1883–1885).

Cuvântul „ateism" este compus din două cuvinte grecești – *a*, însemnând „fără", și *theos*, „credință în Dumnezeu (zei)". Totuși, este posibil să fii ateu și religios, în funcție de definiția ta. De exemplu, budiștii evită orice noțiune de zeu personal, în timp ce există mulți evrei care nu au credință religioasă. Celebrului romancier Graham Greene (1904–1991) îi plăcea să se descrie ca fiind un catolic care nu crede în Dumnezeu.

Gata cu panteonul Încercările de găsire a unei date de început a ateismului se concentrează, de obicei, pe filosofii greci și romani, care – deși nu respingeau în întregime atașamentul societății lor față de zei – susțineau cu pasiune că aceste panteonuri erau total lipsite de

cronologie

SEC. VI Î.HR.
Ateiștii Charvaka

SEC. V Î.HR.
Diagoras, „tatăl ateismului"

relevanță pentru starea și bunăstarea omenirii. Trei atei fondatori sunt citați frecvent: Epicur, Diagoras și Lucretius.

Epicur (341–270 î.Hr.) a trăit în Atena și propovăduia că, în timp ce universul era infinit și etern, binele și răul din lume trebuiau definite numai prin ceea ce oferea plăcere sau suferință individului. Moartea, a susținut el, era atât sfârșitul corpului, cât și al sufletului. Colegul lui atenian, Diagoras (secolul al V-lea î.Hr.), s-a exprimat împotriva atașamentului grecilor față de zei și, prin urmare, a fost alungat din oraș. El este uneori numit „tatăl ateismului". Și poetul și filosoful roman Lucretius (99–55 î.Hr.) a respins toate manifestările supranaturale drept superstiții inutile.

Atei hinduși și musulmani Școala de gândire Charvaka din India vedică a secolului al VI-lea î.Hr. a fost, fără îndoială, primul grup ateu organizat în cadrul unei religii majore – deși, bineînțeles că nu s-a folosit acest termen. Influența sa a fost limitată – nu este, de exemplu, inclusă printre cele șase mari școli ale filosofiei hinduse – dar se crede că a avut un impact asupra poziției budiste despre absența unui zeu personal. Învățăturile Charvaka – că moartea era sfârșitul, că plăcerea senzuală a fost un scop legitim al omenirii, și că religia a fost inventată – au un ecou distinct de ateism contemporan.

În islam, ateismul este considerat o formă de respingere a lui Allah, echivalentă cu îmbrățișarea unei alte religii. Coranul privește

Persecuția ateilor

Diagoras a fost, fără îndoială, primul ateu persecutat, fiind alungat din Atena pentru respingerea zeilor. Până în secolul al XVII-lea, cuvântul „ateu" a fost folosit doar ca termen peiorativ, și nimeni nu ar fi pretins deschis că este ateu. Cu toate acestea, până în secolul al XVIII-lea, a devenit un semn de onoare pentru radicali. Poetul Percy Bysshe Shelley (1792–1822) a fost expulzat de la Universitatea Oxford după publicarea unui pamflet intitulat „Necesitatea ateismului", iar lui Charles Bradlaugh (1833–1890) i s-a refuzat în mod repetat un loc în Camera Comunelor, în ciuda câștigării alegerilor în mai multe rânduri, pentru că a refuzat să jure în numele lui Dumnezeu. În cele din urmă, în 1886, după șase ani, i s-a permis să depună jurământul parlamentar, nu să jure pe o Biblie.

1844
Nașterea lui Nietzsche

1967
Albania devine atee

„Religia este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este și spiritul unor orânduiri lipsite de spirit. Ea este opiul poporului.“

Karl Marx, 1843

acest lucru cu nemulțumire. „Pe cei care cred, apoi resping credința, apoi cred (din nou) și (din nou) resping credința și continuă să crească în necredință, Allah nu îi va ierta și nici nu le va călăuzi drumul.“ În altă parte însă se spune: „Să nu existe nici o constrângere în religie“. Hadith este mai explicit: „Omorâți pe oricine își schimbă religia“. Respingerea islamului (pentru altă credință sau pentru ateism) continuă să fie văzută în unele țări musulmane, inclusiv Arabia Saudită, Afghanistan, Iran și Yemen, ca apostazie și, prin urmare, este pedepsită cu moartea.

Iisus istoric În Europa secolului al XVIII-lea și al XIX-lea, stimulată de Iluminism și de înflorirea cercetării științifice, ateismul s-a dezvoltat în ceea ce se cunoaște în vremurile noastre. Teologul german D.F. Strauss a fost printre primii savanți care au studiat Biblia ca istorie, mai degrabă decât ca text sacru. El a scandalizat Europa creștină în 1835 cu biografia sa privind un „Iisus istoric“, a cărui natură divină a negat-o. Minunile Evangheliei, a afirmat el, ar putea fi explicate prin fenomene naturale.

Totuși, Nietzsche este cel a cărui influență a fost cea mai durabilă. Spusele lui că „Dumnezeu este mort“ au prefigurat apariția unui timp al „nihilismului“, când noțiunile de adevăr nu vor

Prima țară atee din lume

În 1967, liderul marxist al Albaniei, Enver Hoxha (1908–1985), a declarat țara primul stat ateu din lume. Bisericile și moscheile au fost închise, clericii arestați și torturați, iar credincioșii au fost persecutați. Regimul său a fost susținut de China comunistă, dar evitat de majoritatea celorlalte țări. Odată cu prăbușirea comunismului, populația Albaniei și-a reluat viața religioasă în număr mare.

„Eu nu voi numi nici o ființă bună, care nu este ceea ce vreau să spun atunci când aplic acest epitet celorlalte creaturi, iar dacă o astfel de ființă mă poate condamna la iad pentru că nu am numit-o așa, în iad voi merge."

John Stuart Mill, 1872

mai exista, codurile de legi bazate pe idealurile iudeo-creștine care modelează societatea europeană se vor prăbuși, și nimic nu va mai avea vreo semnificație.

Pe lângă șablonul filosofic al lui Nietzsche privind ateismul, Charles Darwin a fost preocupat să respingă cu dovezi afirmația că Dumnezeu sau zeii ar putea fi văzuți la lucru sau chiar ca parte a creației și a lumii naturale. „Darwin a făcut posibil ca un ateu să fie împlinit intelectual", a scris Richard Dawkins. Teoria evoluționistă a lui Darwin nu a lăsat spațiu pentru un creator divin. El a căutat să demonstreze cum, de-a lungul mileniilor, procesele de variație și de selecție genetică au avut ca rezultat apariția unor noi forme de viață, în timp ce altele au dispărut.

Sigmund Freud (1856–1939) a oferit între timp o viziune psihologică care a sprijinit ateismul. „Religia", a afirmat el, „este o amăgire în masă care a transformat realitatea pentru a oferi o siguranță a fericirii și o protecție față de suferință."

Cu o astfel de fundamentare științifică cuprinzătoare, Karl Marx a reușit să dezvolte o filosofie politică ostilă religiei, susținând că aceasta furnizează distrageri emoționale pentru cei aflați la baza scării economice și sociale de la problemele reale care i-au făcut să fie asupriți.

Idee principală
Ateismul este o credință

46 Stăpânii creației

Întrucât originile religiei se găsesc în miturile creației și în venerarea zeilor naturii, amenințarea percepută asupra planetei provocată de schimbările climatice a ajuns să preocupe foarte mult credințele lumii în ultima vreme. Cu rețelele lor comunitare, impactul internațional și agendele etice, religiile sunt bine plasate pentru a acționa ca stăpâni buni ai creației. Implicit și explicit, în multe dintre credințe există un fel de transformare radicală în stilul de viață necesar pentru a evita ceea ce oamenii de știință avertizează că ar putea fi o catastrofă ecologică.

În inima majorității religiilor sunt povestiri despre cum a apărut planeta. Multe sunt liniare, ca în povestea sacră atât în creștinism, cât și în iudaism, că Dumnezeu a creat lumea în șase zile și a modelat bărbatul și femeia care să locuiască într-o grădină paradisiacă. Budismul, totuși, vede creația ca fiind ciclică, ceea ce influențează abordarea sa asupra problemelor privind schimbările climatice. Nu are timp pentru ca un zeu creator să explice originea universului. În schimb, susține că totul este interdependent. Ceea ce se întâmplă acum este cauzat în parte de evenimente trecute și, în schimb, influențează evenimentele viitoare.

Împreună cu alte religii care au apărut din tradiția vedică și care îmbrățișează reîncarnarea, budismul învață despre o serie de epoci ale apariției lumii, care supraviețuiește o vreme, se distruge și apoi renaște. În special în budism, acest lucru se întâmplă

cronologie

CCA. 1500 Î.HR.
Rig Veda despre creație

1990
CMB abordează schimbările climatice

**„Atunci nici Neființă n-a fost și nici Ființă
Nu exista nici spațiul mijlociu, nici cerul de dincolo.**

**N-a fost nici Nemurire, căci Moartea nu-ncepuse.
Nu exista nici un semn de noapte sau de zi.
Întunericul a existat, ascuns de întuneric, la început.
Toate acestea erau într-un ocean fără semnificație.
Când lucrul care a luat ființă a fost ascuns în vid,
atunci Unul s-a născut prin puterea căldurii."**

Rig Veda, cca. 1500 î.Hr.

în mod natural – adică fără intervenția zeilor și adesea ca urmare a comportamentului uman.

Mituri creatoare Miturile creatoare se împart în două categorii: acelea care prezintă planeta ca fiind creată de o forță divină pentru beneficiul omenirii și acelea care o descriu ca fiind pentru beneficiul reciproc al fiecărei ființe. Contrastul este la extreme între vechile tradiții animiste, cum ar fi șintoismul care vede spirite în copaci, munți și izvoare, și tinerele religii creștine și islamice, care, în mod tradițional, au considerat restul creației ca existând pentru a-i susține pe oameni.

Această divergență a credinței este ceea ce se află în spatele diferențelor cu privire la tratamentul animalelor. Astfel, jainiștii cred că animalele și plantele sunt egale cu ființele umane prin faptul că toate au suflete vii și, prin urmare, ar trebui tratate cu respect și compasiune. Jainiștii sunt vegetarieni stricți și și-au organizat de secole dieta astfel încât să reducă risipa umană a resurselor lumii. Prin contrast, în islam, Coranul spune că animalele au fost create pentru beneficiul omenirii. Ele trebuie tratate cu bunătate, dar pot fi sacrificate. „Domnul este cel care v-a făcut vouă vitele, pentru

2007
Conferința de la Vatican privind încălzirea globală

2009
Patriarhul ecumenic îmbrățișează agenda verde

Mahomed și animalele

Relatările despre viața lui Mahomed oferă exemple privind preocuparea lui pentru animale. Când unul dintre cei care călătoresc cu el ia niște ouă dintr-un cuib de pasăre, Profetul îl mustră și insistă să le pună înapoi. Întrebat dacă Allah recompensează actele de caritate față de animale, el raspunde: „Da, există o răsplată pentru ajutorarea fiecărei vietăți". Altundeva spune: „Oricine ucide o vrabie sau orice altceva mai mare decât ea fără nici un motiv, Allah îl va trage la răspundere în Ziua Judecății". Totuși, justa cauză include dorința de a mânca animalul.

ca să călăriți pe unele dintre ele și pentru ca să mâncați de la altele. Voi aveți de la ele și alte foloase și pentru ca voi să vă împliniți o dorință din piepturile voastre. Sunteți purtați pe ele ca pe corăbii."

Provocări recente Provocarea de a găsi noi modalități de promovare a ecodiversității și a supraviețuirii planetei a adus în centrul atenției aceste atitudini diferite față de creație. Ceea ce împărtășesc toate religiile este opoziția lor față de materialism, acumularea de bogății și consumul excesiv. Au, prin urmare, o cauză comună cu agenții de mediu în lupta pentru schimbarea tiparelor comportamentale umane în relație cu planeta.

Liderii religioși au acupat un loc central în campania privind schimbările climatice. Consiliul Mondial al Bisericilor Protestante

„Imaginea pe care o avem despre noi înșine este reflectată în felul în care tratăm creația. Dacă avem credința că nu suntem mai mult decât consumatori, atunci vom căuta împlinirea consumând întregul Pământ; dar dacă avem credința că suntem făcuți după chipul lui Dumnezeu, vom acționa cu grijă și compasiune, încercând să devenim ceea ce am fost creați să fim."

Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, 2009

Papa Benedict și agenda verde

În aprilie 2007, papa Benedict al XVI-lea a ținut o conferință la Vatican despre schimbarea climatică. A spus că abuzul asupra mediului este împotriva voinței lui Dumnezeu, cerând episcopilor, oamenilor de știință și politicienilor să promoveze „dezvoltarea durabilă". Protecția mediului și hrănirea săracilor lumii – de multă vreme o preocupare deosebită a multor religii – au fost uneori văzute ca probleme conflictuale. În special creștinismul a fost acuzat de neglijarea dezastrului ecologic iminent din cauza preocupării sale pentru dezvoltare și a opoziției față de controlul natalității prin utilizarea metodelor contraceptive. Cu toate acestea, papa Benedict a respins ideea că ar exista un conflict, cerând „cercetarea și promovarea stilurilor de viață și a modelelor de producție și consum care să respecte creația și cerințele reale ale progresului durabil al popoarelor" și îndemnând la o nouă atitudine de responsabilizare pentru soarta planetei: „Pentru mediu... citește creația. Stăpânirea omului peste creație nu trebuie să fie despotică sau lipsită de sens. Omul trebuie să cultive și să păzească creația lui Dumnezeu."

din Geneva (CMB) a fost printre primele care a înființat un departament în 1990 pentru investigarea schimbărilor climatice. În vara anului 2007, liderii din tradițiile musulmane, evreiești, budiste și creștine s-au adunat pentru o „rugăciune pentru planetă" în liniște, lângă un ghețar pe cale de a se topi din Groenlanda, în timp ce, în 2008, 1 000 de delegați, aleși dintre figurile de marcă ale multor credințe, au venit la Uppsala în Suedia, să semneze un manifest care angaja religiile lor în influențarea liderilor politici mondiali pentru reducerea emisiilor de carbon cu 40 la sută înainte de 2020, iar povara să cadă mai ales pe națiunile mai dezvoltate. „Tradițiile noastre de credință oferă o bază pentru speranță", au afirmat ei, „și motive pentru a nu renunța... în ciuda neajunsurilor noastre."

Idee principală
Am neglijat creația

47 Războiul drept

Se afirmă frecvent că religia este în centrul tuturor conflictelor din lume. Această convingere este un factor major în îndepărtarea oamenilor de religia instituționalizată. Totuși, adesea, comportamentul zeloților aflați la marginea credinței se află la rădăcina problemei. Majoritatea credincioșilor susțin că „religia rea" provoacă conflicte. „Religia bună" se opune în general războiului, după cum evidențiază textele sacre. Și printre acele credințe care permit ca, în anumite circumstanțe, războiul să poată fi justificat, lista situațiilor în care se aplică acest lucru a devenit din ce în ce mai scurtă odată cu dezvoltarea mijloacelor moderne de luptă și a armelor de distrugere în masă.

Unele tradiții îmbrățișează total nonviolența. Scripturile budiste sfătuiesc: „În vremuri de război, să aveți în minte compasiunea, ajutând ființele vii să renunțe la voința de a lupta". Liderul tibetan Dalai Lama (aflat în exil de când chinezii i-au anexat patria, și câștigător al Premiului Nobel pentru Pace) a demonstrat continuu în cuvânt și în faptă angajamentul lui Buddha față de pace, cu abordarea sa nonviolentă față de chinezi.

Ahimsa Alte religii sunt mai ambigue. Hinduismul condamnă violența războiului într-un principiu cunoscut prin cuvântul sanscrit *ahimsa* – „să nu fii violent". (Conceptul este împărtășit de budism și jainism, deși înțelegerea lor este puțin diferită.) Dar, în același timp, superiori în sistemul de castă hindus sunt Kshatriyas, casta războinică. La fel, deși Guru Nanak a promovat pacea și mulți

cronologie

CCA 1500 Î.HR.	426
Rig Veda despre moralitatea soldaților	Augustin despre războiul drept

Drept la autoapărare

Mulți budiști refuză să folosească arme, chiar în a-și apăra propria viață. Călugării pot folosi artele marțiale pentru autoapărare, dar nu pot ucide niciodată o altă ființă umană. În budism este împărtășită o poveste din Războiul din Vietnam (1959–1975). Celebrul călugăr budist Zen vietnamez Thich Nhat Hanh (nominalizat de Martin Luther King în 1967 pentru Premiul Nobel pentru Pace) a fost contestat cu privire la angajamentul său de nonviolență din timpul conflictului. „Ce s-ar întâmpla dacă cineva ar elimina toți budiștii din lume și tu ai fi ultimul rămas. Nu ai încerca să-l omori pe cel care încearcă să te ucidă și astfel să salvezi budismul?" Thich Nhat Hanh a răspuns: „Ar fi mai bine să-l las să mă ucidă. Dacă există vreun adevăr în budism și în *dharma*, nu va dispărea de pe fața Pământului, ci va reapărea când cei care caută adevărul sunt gata să-l redescopere. Prin ucidere, aș trăda și aș abandona învățăturile pe care caut să le păstrez. Deci ar fi mai bine să-l las să mă omoare și să rămân fidel spiritului *dharma*."

sikhi moderni sunt pacifiști, sikhismul a răspuns de-a lungul secolelor agresiunii celor care îi negau libertatea de a se închina, prin formarea unor soldați desăvârșiți.

În încercarea de a echilibra ideea de a fi în mod esențial iubitor de pace, păstrând capacitatea de a respinge agresorii, sikhismul a elaborat un set de principii pentru un „război drept" cunoscut sub numele de Dharam Yudh. Pentru a fi legitim, un conflict trebuie să: (1) fie ultima soluție după ce toate celelalte metode au eșuat; (2) nu fie motivat de răzbunare sau de dușmănie; (3) fie realizat cu minimum de forță și fără jefuirea sau vătămarea civililor; și (4) fie încheiat prin returnarea tuturor bunurilor luate, inclusiv a teritoriilor anexate.

Război drept Astfel de liste de verificare sunt comune. În Rig Veda, hinduismul stabilește criterii pentru ca soldații să se comporte moral în luptă. Ei nu au voie să-și otrăvească vârful săgeții, să țintească bolnavii, bătrânii, femeile și copiii sau să atace din spate. Și creștinismul are un concept de „război drept".

1187 Saladin își cruță prizonierii

SEC. XVII Dharam Yudh sikhistă

1965 Paul al VI-lea, „Să nu mai fie niciodată război"

**„Nimeni nu este inamicul meu
Nimeni nu este străin
Sunt în pace cu toate
Dumnezeu înăuntrul nostru ne face
Incapabili de ură și de prejudecăți."**

Guru Nanak

În Noul Testament, Iisus oferă mesaje contradictorii în privința problemei dacă poate fi vreodată drept a recurge la violență pentru a rezolva conflictele. În Evanghelia după Matei (5:39), el avertizează: „Dar Eu vă spun: să nu vă împotriviți celui ce vă face rău. Ci oricui te lovește peste obrazul drept, întoarce-l și pe celălalt." Dar acest impuls pacifist este înăbușit mai târziu (Luca 22:36), când le spune adepților: „Acum, dimpotrivă, cine are o pungă s-o ia; cine are o traistă, de asemenea, s-o ia; și cine n-are sabie să-și vândă haina și să-și cumpere o sabie".

În *Despre cetatea lui Dumnezeu* din 426 d.Hr., Sf. Augustin a expus teoria creștină despre războiul drept. Agresiunea cu care se confruntă trebuie să fie „durabilă, gravă și sigură". Toate celelalte mijloace pentru a o opri trebuie să fi eșuat. Trebuie să existe perspective serioase de succes. În sfârșit, folosirea armelor nu trebuie să producă rele și tulburări mai grave decât răul care trebuie eliminat.

În timp ce în trecut aceste criterii au fost folosite pentru a susține campanii de agresiune care căutau atât să anexeze teritorii, cât și să forțeze convertiri – de exemplu, cruciadele – astăzi există prezumția că tocmai catolicismul modern este împotriva războiului. Unii teologi susțin că apariția arsenalelor nucleare cu o putere distructivă

Războiul drept în islam

Mulți musulmani se opun ipotezelor contemporane că islamul este fundamental războinic și că nu se preocupă de consecințele conflictului pentru cei nevinovați. O astfel de imagine a fost larg răspândită după moartea a aproape 3 000 de oameni odată distrugerea Turnurilor Gemene din 2001 de către fanaticii islamici. Musulmanii tradiționali neagă faptul că violența neinhibată face parte din istoria lor și indică o tradiție mai îndelungată în interiorul islamului de reticență în a se angaja în război și de umanitate în comportament. Când Saladin a reocupat Ierusalimul de la creștinii cruciați în 1187, el a descoperit că o serie de locuri musulmane sfinte fuseseră pângărite, dar, cu toate acestea, a interzis actele de răzbunare. Locuitorii orașului care au fost prinși în bătălie au fost luați prizonieri, dar au fost eliberați după plata unei răscumpărări simbolice.

„Violența și armele nu pot niciodată rezolva problemele lumii."

Papa Ioan Paul al II-lea, 2003

uriașă face imposibilă îndeplinirea ultimului criteriu pentru un război drept. Papa Paul al VI-lea, într-o adresare istorică către Organizația Națiunilor Unite în 1965, a făcut un apel: „Să nu mai fie niciodată război!", în timp ce papa Ioan Paul al II-lea a condamnat Primul Război din Golf din 1991 în nu mai puțin de 56 de ocazii diferite, descriind mai târziu invazia din 2003 a Irakului ca pe „o înfrângere pentru omenire".

Islam Poate că cea mai suspectată dintre tradițiile religioase în legătură cu ultimele războaie a fost Islamul, ca urmare a atrocităților teroriste având ca autori extremiști islamici. Islamul permite războiul pentru motive „nobile", și anume pentru autoapărarea și protejarea musulmanilor oprimați într-o altă țară. Insistă asupra faptului că necombatanții nu trebuie răniți și că se folosește forța minimă necesară, cu tratament uman pentru prizonierii de război. Toate aceste învățături se bazează pe pasaje din Coran și pe comportamentul lui Mahomed.

Totuși, există dispute în privința așa-numitelor „versete ale sabiei" din Coran, care permit războiul doar în autoapărare și niciodată ca mijloc de răspândire a islamului. Unii gânditori radicali susțin că perceputa ostilitate cu care Islamul se confruntă în lumea modernă, în special din partea Occidentului, necesită autoapărare. Oricum ar fi, Coranul învață că nu poate exista nici o recompensă pământească pentru război. Dacă a fost o luptă pentru o cauză dreaptă, Allah va judeca, iar răsplata va fi în ceruri.

Idee principală
Războiul poate fi greu, dacă nu chiar deloc, justificabil astăzi

48 Impuls misionar

Multe religii îmbrățișează spiritul misionar. Imperativul de a ieși și de a evangheliza este adânc înrădăcinat în rândul celor care doresc să-și împărtășească convingerile cu cât mai mulți oameni posibil. Cu toate acestea, poate fi printre cele mai controversate activități religioase – atât în trecut, cât și în prezent. De exemplu, în Africa Subsahariană, tensiunile dintre comunitățile creștine și musulmane au fost exacerbate de eforturile ambelor părți de a câștiga – sau uneori de a forța – convertiri.

Îndemnul din Biblie „mergeți și învățați toate neamurile" a fost fundamental pentru creștinism încă de la începuturi. Și islamul s-a răspândit rapid în Africa de Nord și în Spania în anii imediat următori morții lui Mahomed, în timp ce călugării călători budiști au purtat credințele lor în China, Tibet și Japonia.

Cu toții au îmbrățișat mijloacele pașnice și au evitat convertirea forțată. Totuși, când religia a fost legată în mod inextricabil de puterea politică – în Europa creștină, în califatul islamic și în China când confucianismul și taoismul au fost preluate de către dinastiile conducătoare – alegerea convertirii sau a îmbrățișării, după cum preferă islamul să spună, a avut consecințe asupra vieții cotidiene.

Cei care respingeau islamul în teritoriile califatului trebuiau să plătească impozite, dar beneficiau și de toleranță mare. Pentru păgânii și evreii care au rămas în afara creștinismului, pe măsură ce alianța dintre Sfântul Împărat Roman și papă a cuprins Europa, au existat, în vremurile medievale, persecuția și Inchiziția. Iar în China, dacă

cronologie

SEC. I D.HR.
Apostolii lui Hristos răspândesc „vestea cea bună"

SEC. V D.HR.
Călugării budiști pleacă în misiune în China

împăratul prefera taoismul, confucianiştii erau vizați și, ocazional, era valabilă situația inversă.

Lumea Nouă Preoții catolici spanioli și călugărițele care au însoțit conchistadorii în Lumea Nouă, după sosirea lui Cristofor Columb în 1492, s-au confruntat cu o problemă care i-a urmărit pe misionari încă de atunci. Cu o sinceritate evidentă, l-au adus pe Dumnezeu popoarelor indigene, adesea eliminând modelele de credință existente, dar, pentru popoarele cucerite, aceasta a fost parte a subjugării. Unii – ca Bartolomeu de las Casas, preotul spaniol cunoscut sub numele de „apărătorul indienilor" pentru că s-a opus modului în care autoritățile timpurii ale coloniilor spaniole tratau popoarele băștinașe ca sclavi – au insistat că religia nu putea avea două standarde, unul pentru cuceritori și unul pentru cuceriți, dar mulți nu erau atât de principiali. Convertirea la creștinism a fost folosită ca instrument pentru a face populația locală – și sclavii importați din Africa – mai supusă.

Totuși, catolicismul a dominat Imperiul Spaniol, în America Latină și Centrală, deși nu a înlocuit în totalitate religiile existente. Rezultatul a fost sincretismul – amestecul a două credințe diferite – care continuă să submineze eforturile misionare în multe zone ale lumii până în prezent. De exemplu, în Brazilia – colonizată de portughezi pe aceleași principii folosite de spanioli – Candomblé prosperă alături de catolicism, împărțind aceiași adepți.

Amestecul de rituri și ritualuri vechi africane aduse de sclavi și de elemente ale catolicismului numără aproximativ 2 milioane

„Dacă un ordin al unui rege pământesc este considerat o onoare, cum poate un ordin al unui Împărat Ceresc să fie considerat un sacrificiu?"

David Livingstone, 1813–1873

SEC. VII D.HR.	**1492**	**SEC. XIX**
Discipolii lui Mahomed exportă islamul	„Descoperirea" Americilor	Apogeul activității misionare europene

Santeria

Santeria este o altă religie sincretică care s-a dezvoltat în timpul colonizării europene a Americilor. Cea mai puternică bază a sa de astăzi este Cuba, dar are un număr substanțial de adepți în Statele Unite. Un amestec de credințe catolice, africane și native americane, Santeria învață despre un singur dumnezeu, Obatala, mai presus de toate celelalte zeități sau *orishas*. Ritualurile sale includ exorcismul și sacrificiul animalelor și a fost legat de voodoo. În trecut, Biserica Catolică și autoritățile coloniale au încercat să o elimine, așa că Santeria a dezvoltat un sistem de numire a *orisha* după sfinți creștini, pentru a-și păstra adevărata identitate secretă. De exemplu, zeul Santeria al bolnavilor, Babalu-Aye, este cunoscut și sub numele de Sf. Lazăr.

de adepți și se concentrează în orașul nord-estic Salvador da Bahia.

Majoritatea societăților moderne respectă ca drept fundamental al omului libertatea individului de a alege în ceea ce vrea să creadă, dar aceasta nu a pus capăt muncii misionare. Principalele religii activează astăzi atât în public, cât și în particular pentru a promova înțelegerea și respectul reciproc, deși încă încearcă să convertească.

Coexistență pașnică Nu toate religiile urmează acest tipar. Iudaismul are un proces formal pentru convertire, dar refuză zelul evanghelizării în masă caracteristic unor ramuri ale celorlalte două credințe monoteiste, creștinismul și islamul. Acesta este rezultatul unei istorii a încercărilor altor credințe de a converti forțat evreii.

În tot acest timp, unele religii nu cer exclusivitate din partea adepților și fac față adepților care au alte credințe simultan. În cadrul creștinismului, baptiștii acceptă ca aceia care participă la slujbele lor să poată păstra legături cu alte culte. Bahaii, printre cei mai de succes misionari din ultima vreme, recunosc, ca parte a respectului absolut pe care îl arată tuturor religiilor, că aceia care se convertesc vor juca pe mai multe fronturi. Și șintoismul din Japonia coexistă pașnic în multe cazuri cu budismul, cu unii japonezi care aleg, spre exemplu, o ceremonie șintoistă pentru botez și una budistă pentru înmormântare.

Puncte de tensiune Totuși, impulsul misionar continuă să provoace conflicte. În India, activitatea misionarilor creștini este profund respinsă de mulți hinduși, care cred că eforturile lor de convertire distrug structura națională a Indiei. În ultima vreme, acest

Spiritul sacrificiului personal

Indiferent de etica dorinței lor de a converti, misionarii care au însoțit colonizatorii europeni aveau, fără îndoială, curajul și dorința de a muri pentru credința lor. Unii și-au purtat obiectele personale, Bibliile și cărțile de imnuri în valize în formă de sicrie. Și-au anticipat moartea la locul de muncă, iar mulți au murit astfel de boală sau – câțiva nefericiți – ca martiri în mâinile celor pe care ei plecaseră să-i mântuiască. Totuși, o astfel de soartă a fost văzută în mentalitatea misionară militantă ca „Dumnezeu împlinindu-și scopul", după titlul imnului misionar clasic din 1894.

resentiment a izbucnit cu violență, cu liderii hinduși acuzând misionarii creștini de denigrarea zeilor lor. Într-un incident bine mediatizat din ianuarie 1999, un misionar creștin australian, Graham Staines, și cei doi fii ai săi au fost arși de vii în statul Orissa, în timp ce dormeau în camioneta lor. Acesta fusese acuzat de prozelitism.

O sursă de neliniște deosebită a fost activitatea noilor biserici și grupări aflate la granița fundamentalistă a credințelor convenționale – în special creștinismul și islamul, din nou – care au lucrat direct pentru a încuraja convertirea în masă. Unele grupuri islamice din țări europene, de exemplu, au scopul declarat de a stimula populațiile musulmane de acolo pentru a permite crearea unor state islamice conduse după principiile legii Șaria. Musulmanii tradiționali resping o astfel de abordare și caută, în schimb, să promoveze toleranța și înțelegerea între grupurile de credincioși.

Idee principală
Vreau ca toți să creadă la fel ca mine

49 Spiritualitate

Declinul economic mondial din anii 2008–2009 a provocat o criză de credință în capitalism și consumerism, dar, potrivit unor constatări, a inspirat o revigorare a interesului față de religie, în special în societatea occidentală. Acest lucru nu s-a manifestat într-o revigorare a prezenței în biserici, moschei și temple, ci, în schimb, într-un număr mare de cereri pentru cursuri de meditație și ateliere, locuri în care participanții sunt instruiți în legătură cu instrumentele folosite tradițional de credincioși pentru a accesa ceea ce este general numit spiritualitate.

Spiritualitatea și religia sunt deseori tratate ca sinonime, dar nu sunt. Religia ar putea fi mai bine văzută ca o modalitate de a accesa spiritualitatea. Alternativ, este un format extern, comun pentru spiritualitate, în contrast cu alte manifestări mai interne, individualiste, care poate fi accesat prin diferite forme de introspecție – meditație, contemplarea naturii sau atingerea unei stări de conștiință sporită prin post sau alte discipline corporale.

Creștinismul, islamul și iudaismul au tradițiile lor spirituale speciale, după cum a fost detaliat în capitolele anterioare. Fiecare încearcă o relație mai intimă, personală și mistică cu divinul decât cea care se găsește în riturile și ritualurile obișnuite. Unele sunt mai integrate în inima tradiției credinței lor decât altele. Sufismul, de exemplu, este probabil mult mai acceptabil pentru musulmanii tradiționali decât este Cabala pentru evreii tradiționali. Între timp, creștinismul are o istorie lungă în a-i privi cu suspiciune, în mod cert în timpul vieților, pe aceia care accentuează partea spirituală a credinței

cronologie

SEC. III D.HR.	1515
Călugării pustnici creștini merg în deșert	Nașterea Sf. Tereza din Avila

în detrimentul liturghiei convenționale, a regulilor și a structurilor.

Sf. Tereza din Avila Carmelita spaniolă Sf. Tereza din Avila (1515–1582) este un caz elocvent în acest sens. Când era călugăriță tânără în mănăstire, s-a dedicat rugăciunii introspective și contemplative și, în cele din urmă, a atins, potrivit autobiografiei ei spirituale, *Castelul interior*, starea de extaz religios în care s-a simțit una cu Dumnezeu. Ea a recomandat o cale spirituală pe patru niveluri, astfel încât alții să poată merge pe urmele ei. A început cu „rugăciunea minții" care a izolat-o de lume, a urcat până la „rugăciunea în liniște", unde s-a pierdut în Dumnezeu, construcția pentru „devotamentul unirii", unde a ajuns într-o stare extatică și, în cele din urmă, a ajuns la „o stare exaltată", o stare de transă în care simțurile ei au încetat să mai funcționeze și își simțea trupul ca și cum ar fi plutit.

Liniște

În ultimii ani, mănăstirile occidentale, atât ale religiilor monoteiste, cât și cele ale religiilor orientale, au raportat o creștere a întrebărilor din partea vizitatorilor care suferă de sete spirituală și doresc să încerce o viață de contemplare și de pace. Liderii Bisericii glorifică și virtuțile tăcerii ca un remediu pentru incertitudinile economice și ecologice. Rowan Williams, arhiepiscopul de Canterbury care conduce Comuniunea Anglicană, a vorbit despre „tărâmul tăcerii" ca despre o „parte crucială a disciplinei zilnice". Stilul de viață vechi al pustnicilor, odată în centrul Bisericii creștine primare și caracteristic încă tradițiilor orientale, este, de asemenea, supus unei renașteri a interesului. Tăcerea este prețuită pentru a crea o atmosferă completă care promovează spiritualitatea și interiorizarea. Majoritatea religiilor o consideră ca pe o prezență mai degrabă decât ca pe o absență a ceva. Deci, prin a nu vorbi, indivizii sunt capabili să se ridice la un nivel spiritual mai profund.

Cu toate acestea, în timpul vieții sale, mulți oameni au crezut că transele Terezei erau, de fapt, un indiciu că era posedată de diavol. Celelalte măicuțe au criticat-o adesea și au ocolit-o, iar când a căutat să reformeze ordinea, pentru a o face mai puțin lumească și mai orientată spre viața spirituală, s-a confruntat de fiecare dată cu obstacole. La fel ca multe figuri spirituale

SEC. XIX
Mișcarea transcendentalistă

2008
Problemele economice determină o renaștere spirituală

„După părerea mea, rugăciunea contemplativă nu este altceva decât o împărtășire între prieteni; înseamnă să-ți faci deseori timp pentru a fi singur cu el, despre care știm că ne iubește."

Sf. Tereza din Avila

importante din creștinism, a fost mai apreciată după moarte – acum este una dintre puținele femei „doctori ai Bisericii" – decât atunci când a fost în viață.

Corp și spirit Prin contrast, în tradițiile religioase orientale, această diviziune dintre religie și spiritualitate abia există. În unele – de exemplu, jainismul – sacrificiul de sine al călugărilor și al călugărițelor este menit să le permită accesul la un nivel mai înalt de conștientizare spirituală decât majorității credincioșilor, care trebuie să se lupte și cu viața de familie de zi cu zi și cu munca. Totuși, budismul îi încurajează pe toți – călugări sau nu – să mediteze, crezând că este o disciplină mentală și fizică care le va permite să se separe de gândurile și de sentimentele lor și astfel să ajungă la o stare superioară a conștiinței. Meditația nu este ceva diferit de viața de zi cu zi sau de practica ritualică a unui budist. Este centrul ei.

Bede Griffiths

Călugărul benedictin britanic Bede Griffiths (1906–1993) și-a petrecut o mare parte din viața adultă în ashramele din sudul Indiei, încercând să facă o sinteză între creștinismul occidental și spiritualitatea orientală. Deși a rămas călugăr catolic, el a adoptat însemnele vieții monahale hinduse și a intrat într-un dialog cu hinduismul pe care l-a consemnat în 12 cărți populare. Un concept-cheie pentru el a fost „gândirea integrală" – încercarea de a armoniza viziunile spirituale și științifice ale lumii. „Acum suntem provocați", a scris în 1983, „să creăm o teologie care ar folosi descoperirile științei moderne și ale misticismului oriental care coincid atât de mult și să evoluăm spre o nouă teologie care ar fi mult mai potrivită."

„Tăcerea este prima noastră limbă. Singurătatea ar trebui să fie în viața fiecăruia – nu ca o condiție permanentă exterioară, ci ca o mănăstire internalizată. Apoi putem trăi în lume în armonie.“

Reverendul Cynthia Bourgeault, 2009

Și în taoism se pune accent pe depășirea diviziunii dintre trup și spirit. Ne învață că acțiunile fizice au efecte spirituale și astfel adepții își angajează trupurile în practici precum tai chi în vederea creării spațiului mental necesar cunoașterii directe a taoismului. Puritatea fizică (de exemplu, printr-o dietă strictă) este indisolubil legată de sănătatea spirituală.

Circulația Est-Vest Perspectivele orientale asupra creșterii spiritualității au fost mult timp influente în Vest. Mișcarea transcendentalistă din Statele Unite și Europa, în secolul al XIX-lea, a fost profund influențată de gândirea vedică și hindusă. Aceasta a subliniat importanța accesării unei căi interioare sau a unui nucleu al gândirii spirituale și a unei relații cu divinul care nu avea prea multe de a face cu instituțiile religioase.

În ultimii ani, diferite mișcări spirituale populare New Age au împrumutat aspecte ale ritualurilor și practicilor orientale, deși acestea sunt uneori adoptate fără contextul original. De exemplu, taoismul Yin Yang și Feng Shui au devenit stiluri de viață în Occident, totuși, fără o semnificație religioasă sau fără să fie parte a unei tradiții religioase.

Idee principală
Corpul și spiritul pot funcționa ca un tot

50 Viitorul religiei

Predicția că religia a ajuns la sfârșit, auzită tot mai des începând cu secolul al XIX-lea, s-a dovedit a fi prematură. Chiar dacă accentul se pune doar pe Europa, unde numărul credincioșilor a scăzut incontestabil, Dumnezeu nu este mort. Religia de la începutul secolului XXI se poate schimba, dar nu arată nici un semn de estompare. Într-adevăr, pe tot globul, în Africa, în Asia și în America Latină, numărul celor caracterizați de o loialitate religioasă formală se află în creștere.

Există un punct de vedere negativ cu privire la această aderare la religie doar din punctul de vedere al siguranței care se presupune că este oferită acelora care se tem pentru ei înșiși și, în cele din urmă, de sfârșitul lumii. Potrivit celor care subscriu la această perspectivă, religia supraviețuiește și înflorește numai pentru că lumea se află într-o asemenea situație. Oamenii de știință ne spun că planeta se confruntă cu un dezastru ecologic. Diferența dintre națiunile bogate și cele sărace crește și mai mult, în ciuda tuturor încercărilor noastre de a o reduce. Și, în ciuda eforturilor științei, suferința continuă să ne pună probleme.

Acel gol în forma lui Dumnezeu Una dintre marile obiecții privind organizarea religiei din Occident a fost mult timp puterea politică și socială a acesteia. Filosoful francez Jean-Paul Sartre (1905–1980) a folosit expresia „un gol în forma lui Dumnezeu" pentru a descrie acel loc din conștiința umană în care a fost dintotdeauna Dumnezeu. Totuși, el a susținut că trebuie să-l respingem pe Dumnezeu și să lăsăm spațiul gol pentru că religia neagă libertatea personală și independența. Este, pe scurt, prea zguduită

cronologie

1882	2006
Nietzsche declară că Dumnezeu a murit	Populația catolică mondială crește la 1,2 miliarde

de încercările sale, adesea mână în mână cu puterea politică, pentru a ne face să ne conformăm voinței ei.

Cu toate acestea, epoca Bisericii și a statului care împreună modelează viața după chipul lor cu binecuvântarea lui Dumnezeu pare să se fi încheiat, cu siguranță în Europa și din ce în ce mai mult în Statele Unite. Obiecțiile ridicate de învățătura creștină și articulate clar și adesea furios de liderii creștini, față de relațiile homosexuale, contracepție, sexul în afara căsătoriei și, mai presus de toate, avort, considerat de mulți credincioși drept testul de bază al moralei și eticii, au fost respinse de factorii de decizie și din ce în ce mai mult de către opinia publică.

Fundamentalism Unde conduce religia, mai ales în Occident? Materialul și spiritualul, Dumnezeu și Mamona, continuă să se suprapună, dar nu în aceeași măsură ca înainte. Mulți credincioși consideră că o astfel de evoluție este un lucru pozitiv, o oportunitate pentru religie de a reveni la slujirea omenirii, mai degrabă decât de a o constrânge.

Este încă o tendință, și cu siguranță există și alte curente care merg în direcții opuse. De exemplu, în cadrul creștinismului și al islamului, există o minoritate care se simte amenințată, uitată sau abuzată de lumea modernă, de valorile ei laice și chiar de libertățile ei. Drept

Paul Tillich

Teologul și filosoful american Paul Tillich (1868–1965), născut în Germania, a susținut că religia a fost necesară omenirii din cauza anxietății noastre profund înrădăcinate, care face parte din condiția umană și nu ar trebui să fie etichetată ca nevrotică. Teama de pierdere și teroarea de dispariție, a scris el, sunt o parte naturală a procesului uman de îmbătrânire și nu răspund la nici o terapie. Tillich a respins noțiunea de Dumnezeu personal – care este tradițională în credințele occidentale – și a unui Dumnezeu care a continuat să intervină în viața universului, un concept împărtășit de tradițiile occidentale și orientale. În schimb, el a afirmat că un Dumnezeu deasupra Dumnezeului personal ar trebui căutat prin religie. El a susținut că aceasta era o parte a experienței emoționale sau intelectuale umane, deoarece „Dumnezeul deasupra lui Dumnezeu" era fundamental pentru toate emoțiile, precum curaj, frică, speranță și disperare.

2009 Populația musulmană mondială crește la 1,75 miliarde

2033 2 000 de ani de la moartea lui Iisus

„În viitor vom vedea religia noastră nu ca pe o doctrină supranaturală, ci ca pe un experiment al sinelui.“

Don Cupitt, 1997

urmare, ea se întoarce din ce în ce mai mult spre scripturile sacre pentru a găsi încurajare și pentru a le citi într-un sens tot mai literal, cu consecințe dezastruoase.

Noi perspective Creșterea intoleranței nu ar trebui să distragă atenția de la adevărata poveste a religiei, așa cum este trăită de cei mai mulți. Perspective noi și pozitive au apărut în ultima vreme, în interiorul și între credințe. Punctul de reper al celui de-al doilea Conciliu de la Vatican al Bisericii Catolice, care a avut loc între 1962 și 1965, a căutat, folosind cuvintele inițiatorului său, papa Ioan al XXIII-lea, să „deschidă o fereastră asupra lumii“. Toleranța reciprocă a rezultat din dialogul dintre biserici și tradiții, unde odinioară au existat vrăjmășie, suspiciune și ostilitate. Prăpastia dintre credințele predominante răsăritene și cele din Occident s-a micșorat odată cu moartea colonialismului. Respectul mai mare, cunoașterea mai aprofundată și comunicarea mai bună au adus un schimb de idei. Creștinii occidentali acum integrează unele perspective budiste în viața lor spirituală – și invers.

În același timp, presiunile politice care au încercat să distrugă religia s-au relaxat. Multe dintre regimuri, majoritatea marxiste, care au încercat să reducă religia la statutul de instrument de control al statului au căzut sau și-au schimbat cursul. Autoritățile comuniste chineze îl folosesc acum pe Confucius să promoveze evenimente marcante precum Jocurile Olimpice din 2008 de la Beijing. Dacă religia a dovedit un lucru în ultimii 100 de ani, este că orice încercare de a o distruge prin violență va garanta doar supraviețuirea ei.

Epoca noastră este adesea caracterizată ca epoca extremismului religios, dar este și epoca ecumenismului și a inițiativelor interreligioase. Primul este mai des observat, dar dezvoltarea dialogului,

Cifre

Este dificil să se stabilească numărul exact al credincioșilor în toate religiile tradiționale deoarece fiecare utilizează diferite definiții și metode de calcul. Cercetarea publicată în toamna anului 2009, de către Forumul Pew privind Religia și Viața Publică din Washington, a venit cu o estimare de 1,57 miliarde de musulmani în lume, sau 22,9 la sută din populația globală, dintre care 60 la sută nu trăiesc în patria tradițională din Orientul Mijlociu și Africa, ci mai degrabă în Asia. Cifrele Pew sugerează că această creștere recentă înseamnă că alte sondaje ar fi subestimat numărul musulmanilor din lume. Alte sondaje plasează creștinii între 30 și 33 la sută din populația lumii, musulmanii între 18–21 la sută, hindușii între 12–15 la sută și budiștii între 5–7 la sută. Toate celelalte tradiții sunt sub 1 la sută.

a toleranței și a înțelegerii va depăși în cele din urmă extremismul. Acțiunile fundamentaliștilor islamici, creștini și hinduiși, în încercarea de a-și impune opiniile asupra altora, oriunde s-au manifestat, a produs o reacție din partea majorității, care dorește să-și revendice credința și să restabilească adevăratele principii ale religiei.

Căutarea lui Dumnezeu Căutarea lui Dumnezeu, a zeilor pentru iluminare, pentru *theosis*, pentru Tao, pentru *dharma*, pentru Nirvana continuă în întreaga lume, printre miliarde de oameni. Majoritatea covârșitoare a populației lumii alege să rămână în interiorul religiei instituționalizate. Mulți alții explorează spiritualitatea în afara regulilor convenționale, dar sunt informați de cele mai bune tradiții ale credinței. Căutarea poate lua multe forme și are numeroase nume, dar, în cele din urmă, este vorba despre același lucru – indivizi care încearcă prin sisteme religioase să găsească sens și valoare în viața umană.

Idee principală
Religia este sănătoasă tun

Glosar

Ahura titlul zeilor venerați de zoroastrieni

Apocalipsa cunoscută și ca Revelația, ultima carte a Noului Testament, care descrie o viziune a ultimelor zile

atman în hinduism puterea sacră a lui Brahman pe care fiecare individ o trăiește în sine

Epoca Axială termenul folosit de istorici pentru a desemna perioada cuprinsă între 800–300 î.Hr., o perioadă de tranziție în care au apărut multe dintre cele mai importante religii ale lumii

Brahman puterea sacră care susține toate lucrurile existente în hinduism; sensul interior al existenței

Brahmin un membru al castei preoților în hinduism

chi energia de bază și spiritul vieții în religiile chineze

dharma adevărul, calea mântuirii în budism

diaspora comunitățile evreilor dispersate în afara Palestinei

escatologie doctrine privind sfârșitul lumii, inclusiv venirea lui Mesia, Judecata de Apoi și triumful final al credincioșilor

fatwa o opinie juridică oficială sau o decizie a unui învățat religios cu privire la o chestiune de drept islamic

Gathas scripturi zoroastriene

Hadith tradițiile sau maximele colectate ale profetului Mahomed

hasidism o mișcare mistică în iudaism fondată în secolul al XVIII-lea

hajj pelerinajul musulman la Mecca

hijrah migrarea primilor musulmani de la Mecca la Medina în 622 d.Hr., un eveniment care marchează începutul islamului

Duhul Sfânt, a treia persoană a Sfintei Treimi a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh în creștinism

imam în islamul tradițional, cel care conduce rugăciunile congregației musulmane; în islamul șiit îi descrie pe acei descendenți ai Profetului despre care se crede că sunt depozitarii înțelepciunii divine

încarnare întruparea lui Dumnezeu în formă umană

jina persoana care a atins iluminarea, un spirit, în jainism

junzi o persoană complet dezvoltată, înțeleaptă în confucianism

Kaaba altarul de granit în formă de cub dedicat lui Allah la Mecca

cabala tradiția mistică evreiască

karma acțiune în budism încapsulând toate faptele, temerile, dorințele și aversiunile

jihad un efort intern de a reforma obiceiurile

proaste; folosit în ultima vreme cu sensul unui război purtat în serviciul religiei

kenosis un termen grecesc folosit în creștinism care se referă la golirea de sine

Li sistemul de credință al unui *junzi*

mandala o reprezentare simbolică, picturală a universului în budism

mantra o scurtă formulă de proză sau versuri, originală din religiile vedice

mileniu perioada de 1 000 de ani de pace și dreptate despre care unii creștini cred că va urma la sfârșitul istoriei omenirii, terminând cu Judecata de Apoi

moksha eliberarea din ciclul nașterii, al morții și al renașterii cunoscut ca *samsara*

Nirvana denotă în budism realitatea ultimă, scopul și împlinirea vieții umane și sfârșitul durerii

Ortodox literal „învățătură dreaptă", folosit de creștinii orientali pentru a se distinge de cei occidentali

patriarhi termen folosit inițial de Avraam, Isaac și Iacov, strămoșii israeliților; mai târziu de liderii creștini, mai ales în tradiția ortodoxă

profet cineva care vorbește în numele lui Dumnezeu

răpire o doctrină fundamentală creștină care spune că cei aleși vor fi cruțați de „ultimele zile" ale Pământului fiind luați în cer pentru a aștepta mileniul

ren umanitatea, compasiunea, bunăvoința, principala virtute în confucianism

Rig Veda literalmente „cunoașterea în versuri", cea mai sacră dintre scripturile vedice, constând din peste 1 000 de imnuri

samsara ciclul nașterii, al morții și al renașterii

Shahadah proclamația musulmană a credinței: „Mărturisesc că nu există Dumnezeu decât Allah și că Mahomed este profetul său"

Șaria „cărarea către adăpătoare", legea sfântă islamică

shu virtutea confuciană a respectului, legată de regula de aur

zeul cerului divinitatea supremă venerată de mulți oameni drept creator al lumii, în cele din urmă înlocuită de zei și zeițe mai specializați

sufism spiritualitatea mistică a islamului

sunnah acele obiceiuri sancționate prin tradiție și care își propun să imite comportamentul și practica Profetului Mahomed

Talmud discuțiile clasice rabinice ale codului vechi al legii evreiești

Tora folosit, în general, pentru a descrie primele cinci cărți ale scripturilor evreiești, dar folosit și pentru a descrie legile date lui Moise pe Muntele Sinai

Tao drumul, calea corectă, în taoism

yoga practică meditativă pentru a elimina egoismul și a obține iluminarea

Indice

Cuprins